

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MÜZİK EĞİTİMİ BİLİM DALI

**KARAMAN'DA OYNANAN KÖY SEYİRLİK
OYUNLARI VE TÜRKÜLERİ**

Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Aycan ÖZÇİMEN

Konya- 2015

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı	Özlem VARIŞLI ATÇEKEN
Numarası	128309021005
Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tezin Adı	Karaman'da Oynanan Köy Seyirlik Oyunları ve Türküleri

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem VARIŞLI ATÇEKEN
	Numarası	128309021005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Aycan ÖZÇİMEN
Tezin Adı	Karaman'da Oynanan Köy Seyirlik Oyunları ve Türküleri	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Karaman’da Oynanan Köy Seyirlik Oyunları ve Türküleri” başlıklı bu çalışma 31/ 03/ 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yrd. Doç. Aycan ÖZÇİMEN	Danışman	
Prof. Yusuf AKBULUT	Üye	
Yrd. Doç. Dr. Hamit ÖNAL	Üye	

Önsöz:

Bu araştırmanın belirlenmesini, oluşmasını ve bilimsel bir çerçeveye oturtulmasını sağlayan ve bu anlamda bana her fırsatta yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Aycan ÖZÇİMEN'e; bilgi ve bakış açısıyla çalışmalarına ışık tutan saygıdeğer hocam Prof. Yusuf AKBULUT'a; çalışmamın son aşamasında verdiği destekten dolayı değerli hocam Dr. Atilla ÖZDEK'e; lisans eğitimim boyunca bana Türk Halk Müziğini ve bağlamayı tanıtan ve sevdiren kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Hamit ÖNAL'a ve onun nezdinde başta canım babam Musa VARIŞLI olmak üzere üzerimde emeği bulunan bütün öğretmenlerime; ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca büyük bir sabır ve anlayışla her an yanımda olan, ilgi ve yardımlarını esirgemeyen sevgili eşim Rıza ATÇEKEN, biricik kızım Ece ATÇEKEN, bütün ailem ve arkadaşlarıma teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Konya-2015

Öğrencinin

Adı Soyadı	Özlem VARIŞLI ATÇEKEN
Numarası	128309021005
Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Aycan ÖZÇİMEN
Tezin Adı	Karaman'da Oynanan Köy Seyirlik Oyunları ve Türküleri

ÖZET

Bu araştırmada; Karaman ilinde oynanan seyirlik oyunları ve Karaman'da söylenen türkü ve ağıtlar incelenmiştir. Literatür taraması ve saha araştırması yöntemi kullanılmıştır. Yapılan inceleme sonucu, sadece “Karaman Köy Seyirlik Oyunları” ya da “Karaman Türküleri”ni içeren ve detaylı inceleyen bir kaynağa rastlanmamıştır. Ayrıca tez, makale gibi hiçbir akademik çalışmanın yapılmadığı da görülmüştür.

Önemli kültür miraslarımızdan olan bu iki konu, bir arşiv oluşturmak, ilgili kişilere kaynak desteği sağlamak ve bu mirası gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karaman, Halk Tiyatrosu, Seyirlik Oyunları, Karaman Türküleri.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Özlem VARIŞLI ATÇEKEN
	Numarası	128309021005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Aycan ÖZÇİMEN
Tezin İngilizce Adı		Dramatic Village Plays Played in Karaman and Karaman Folk Songs

SUMMARY

In this study, dramatic village plays played in Karaman and Karaman folk songs were examined. Literature review and field research were used. In the examination results, the source that includes and studies with details only “Karaman dramatic village plays” or “Karaman folk songs” wasn’t met. Additionally, It has been seen that any academic studies haven’t been done like a thesis and an article.

These two topics that are our important cultural heritage are decided in order to create an archive, provide source to people interested and transfer to future generations.

Keywords: Karaman, Folk Theater, Dramatic Village Plays, Karaman Folk Songs.

İçindekiler

<i>Bilimsel Etik Sayfası</i>	<i>i</i>
<i>Tez Kabul Formu</i>	<i>ii</i>
<i>Önsöz:</i>	<i>iii</i>
<i>Özet:</i>	<i>iv</i>
<i>Summary:</i>	<i>v</i>
<i>İçindekiler</i>	<i>vi</i>
<i>Tablolar Listesi:</i>	<i>ix</i>
<i>Şekiller Listesi:</i>	<i>x</i>
1. Giriş:	1
1. 1. Problem:	6
1. 2. Alt Problemler	6
1. 3. Araştırmanın Amacı	6
1. 4. Araştırmanın Önemi	7
1. 5. Araştırmanın Modeli	7
1. 6. Verilerin Toplanması	8
1. 7. Verilerin Analizi	8
İKİNCİ BÖLÜM- KARAMAN:	9
2. 1. Karaman'ın Coğrafi Yapısı	9
2. 2. Karaman'ın Tarihi	9
2. 3. Karaman'da Sosyal ve Kültürel Durum	14
2. 4. Karaman'da Etnik Yapı	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- GELENEKSEL TÜRK HALK TİYATROSU	19
3. 1. Türkiye'de Köy Seyirlik Oyunları Üzerine Yapılan Çalışmalar	20
3. 1. 1. Kitaplar.....	20
3. 1. 2. Makaleler ve Bildiriler	28
3. 1. 3. Tezler	37
3. 1. 4. Diğer Araştırmalar	40
3. 2. Köy Seyirlik Oyunları Tanımı, İçeriği	40
3. 3. Karaman'da Oynanan Seyirlik Oyunlarının Genel Özellikleri	64
3. 3. 1. Oyuncular:.....	65

3. 3. 2. Belirli Günlerde Oynanan Törenselle veya Büyüsel Ögeler Taşıyan Oyunlar:.....	70
3. 3. 2. 1. Karaman'da Saya- Gildan Törenleri	70
3. 3. 2. 2. Dede Şenliği.....	85
3. 3. 3. Eğlence Amaçlı Sözlü Oyunlar	94
3. 3. 3. 1. Oyunun Adı: Ocağcı — Hakkıdı Hukkudu.....	94
3. 3. 3. 2. Oyunun Adı: Yemeğe davet.....	95
3. 3. 3. 3. Oyunun Adı: Yağcı	96
3. 3. 3. 4. Oyunun Adı: Değirmenci	97
3. 3. 3. 5. Oyunun Adı: Dök Dök Karakolu	98
3. 3. 3. 6. Oyunun Adı: Testi	99
3. 3. 3. 7. Oyunun Adı: Bal Çekme.....	100
3. 3. 3. 8. Oyunun Adı: Hoca	101
3. 3. 3. 9. Oyunun Adı: An Daşı	102
3. 3. 3. 10. Oyunun Adı: Kalaycı	102
3. 3. 3. 11. Oyunun Adı: Nalbant	103
3. 3. 3. 12. Oyunun Adı: Pancar Sökme.....	104
3. 3. 3. 13. Oyunun Adı: Kızım Folunu, Tut Babanın Kolunu.....	104
3. 3. 3. 14. Oyunun Adı: Tezek Devşirme	105
3. 3. 3. 15. Oyunun Adı: Esnafa Ne lâzım?	105
3. 3. 3. 16. Oyunun Adı: Şaşırtmaca	106
3. 3. 3. 17. Oyunun Adı: Hâkim.....	106
3. 3. 3. 18. Oyunun Adı: Ayı	107
3. 3. 3. 19. Oyunun Adı: Höngü.....	108
3. 3. 3. 20. Oyunun Adı: Berber.....	110
3. 3. 3. 21. Oyunun Adı: Değirmenci	111
3. 3. 3. 22. Oyunun Adı: Karı Koca	112
3. 3. 3. 23. Oyunun Adı: İs Sürme	113
3. 3. 3. 24. Oyunun Adı: Mermer Mekik	113
3. 3. 3. 25. Oyunun Adı: Ölü	114
3. 3. 3. 26. Oyunun Adı: Maşa.....	115
3. 3. 3. 27. Oyunun Adı: Deveci	116
3. 3. 3. 28. Oyunun Adı: Kız İsteme	120
3. 3. 4. Eğlence Amaçlı Sözsüz Oyunlar:	121
3. 3. 4. 1. "Oyunun Adı: Canavar	121
3. 3. 4. 2. Oyunun Adı: Benim Gibi Ol	121
3. 3. 4. 3. Oyunun Adı: Külâh.....	122
3. 3. 4. 4. Oyunun Adı: Abdal	122
3. 3. 4. 5. Oyunun Adı: Kara Çalma	123
3. 3. 4. 6- Oyunun Adı: Düdük	123

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM- GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ: 125

4. 1. Geleneksel Türk Halk Müziği Türleri:	127
4. 1. 1. Uzun Havalar:	128
4. 1. 2. Kırık Havalar:	128
4. 2. Karaman'da Türk Halk Müziği:	129

4. 2. 1. Ezgilerine Ulaşılamamış Karaman Türkülerinin Sözleri:	131
4. 2. 1. 1. Ninniler:	131
4. 2. 1. 2. Ağıtlar:	138
4. 2. 1. 3. Uzun Havalar:	149
4. 2. 1. 4. Kına Türküleri:	150
4. 2. 1. 5. Hamam Türküleri:.....	171
4. 2. 1. 6. Türküler:	174
4. 2. 2. Ezgilerine Ulaşılan Türkülerin Notaları ve Analizleri:	206
5. SONUÇ ve ÖNERİLER:	229
5. 1. Sonuçlar:	229
5. 2. Öneriler:.....	230
<i>Kaynakça: .....</i>	232
<i>İnternet Kaynakları: .....</i>	235
<i>Ekler: .....</i>	237
<i>Özgeçmiş: .....</i>	238

Tablolar Listesi:

Tablo 1: “Deveciler” Türküsünün İncelemesi.....	208
Tablo 2: “Gümüş İrbığdım Gaynadım Coşdum” Türküsünün İncelemesi.....	210
Tablo 3: “Adana Çarşısına” Türküsünün İncelemesi.....	212
Tablo 4: “Dağlarda Ardıç Kuruşu” Türküsünün İncelemesi.....	214
Tablo 5: “Mehmet Oğlanı Bir Gayadan Attılar” Türküsünün İncelemesi	216
Tablo 6: “İnce Çayır Biçilir mi?” Türküsünün İncelemesi	218
Tablo 7: “Bizim Ayna Daş Ayna” Türküsünün İncelemesi.....	220
Tablo 8: “Doğm’evinin Şişeleri” Türküsünün İncelemesi.....	222
Tablo 9: “Hovarda” Türküsünün İncelemesi:	224
Tablo 10: “Alime” Türküsünün İncelemesi	226
Tablo 11: “Gidiyorum” Türküsünün İncelemesi.....	228

Şekiller Listesi:

Şekil 1: Karamanoğlu Mehmet Bey	12
Şekil 2: Karaman'ın Geçmişteki Görünümü.....	13
Şekil 3: Karaman'ın Günümüzdeki Görünümü	13
Şekil 4: Binbir Kilise.....	16
Şekil 5: Binbir Kilise.....	17
Şekil 6: Binbir Kilise.....	17
Şekil 7: Kadı.....	65
Şekil 8: Kızlar	66
Şekil 9: Efe.....	68
Şekil 10: Arap	68
Şekil 11: Deve.....	69
Şekil 12: Deveci	70
Şekil 13: Dede.....	86
Şekil 14: Deveci Oyunundan Bir Görüntü.	119
Şekil 15: Deveci Oyunundan Bir Görüntü.	120
Şekil 16: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.	207
Şekil 17: Karaman/ Eğilmez Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.	209
Şekil 18: Karaman/ Manyan Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.	211
Şekil 19: Karaman/ Damlapınar Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.	213
Şekil 20: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.	215
Şekil 21: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.	217
Şekil 22: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.	219
Şekil 23: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.	221
Şekil 24: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.	223
Şekil 25: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.	225
Şekil 26: Karaman/ Eğilmez Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.	227

1. Giriş:

Türk Halk Tiyatrosunun temel taşlarından birini oluşturan köy seyirlik oyunları, gelenek ve göreneklerimizin, İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası dini ibadet ve törenlerin, toplumun yaşayışının, geçim kaynaklarının ve gelir sağladığı bu kaynaklarla ilgili özel günlerin eğlencelik temsillerinin yapıldığı; o toplumun bireylerince, bir konuya bağlı kalarak, doğaçlama oynanan tiyatrolardır. Bu oyunlar yapı gereği uzun olmadıkları için, arka arkaya birçok oyunu kısa süre içinde sergileme imkânı doğurur. Oyun aralarında oyuncuların hazırlanabilmeleri için gerekli süre, yine halkın elinden, dilinden, gönlünden çıkan türküler söylenerek doldurulur.

“Bugün hala Türkiye’de eski çağlardan beri yapılan törenler, büyüler, oyunlar görülmektedir. Tarımla, hayvancılıkla geçinen köylü yaptığı büyüler, törenleri oyunları şöyle açıklamakta:

- "Oyun yaparız."
- "Oyun çıkarırız."
- "Bir adet yaparız."
- "Dedelerimizden böyle gördük böyle yaparız." diyor. Amacı için ise:
- Bereket olsun.
- Şenlik olsun.
- Geleneğimiz bu bizim dedelerimizden böyle gördük.
- Güneşi karşılarız.
- Yağmur için.
- Kuzular dişi olsun, ikiz olsun diye.
- Ot bereket bol olsun, vatana millete zeval gelmesin.

- Bahar geliyor, ot, yeşil oluyor.

- Kulağımızın pası gidiyor.

Bugün sanatı tanımlarken sanatın öğretici-eğitici ve eğlendirici işlevinden yola çıkarak, yaşamı kolaylaştırıcı ve güzelleştirici yanlarını önde tutmak istiyoruz. İlk insandan günümüze kadar gelişen çizgi içinde, sanatın yadsınamayan ortak özelliklerini belirlerken sanatın vazgeçilemez oluşunu, insan yaşamı için zorunlu oluşunu, bugün de Anadolu köylüsünün bin yıllık geleneğinde bulabiliyoruz. Bu açıdan, yani, yaşamı güzelleştirici ve kolaylaştırıcı yanından bakıldığında köylümüzün 'oyun çıkarma', 'oyun yapma' nedenlerine bir kez daha bakabiliriz:

- Bereket olsun.

- Şenlik olsun.

- Kulağımızın pası açılıyor.” (Karadağ, 1995: 65- 66.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13749.pdf>)

“Halk Müziği, halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, halk içinde her zaman var olan halk sanatçıları tarafından yakılmış, bestelenmiş, değişimler ve yoğrulmalarla dilden dile, telden tele, kulaktan kulağa yayılarak geçmişten günümüze ulaşmış geleneksel müziktir.” (Büyükyıldız, 2009: 89).

“Cahit Öztelli “Evlerinin Önü” adlı kitabında “Halkın ortak malı olan bir edebiyat türüdür. Ağızdan ağza dolaşan, kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü edebiyatın en güzeli türkülerdir” demektedir. Eflatun Cem Güney, “Halk türküleri halkın ortaklaşa yarattığı sözlü verimlerdir” diyor. Cemil Demirsipahi de Türk Halk Oyunları adlı kitabında bu konuya geniş yer veriyor. Kendisi : “Türkü sözünün kaynağı Türk sözcüğüdür. Zamanla nisbet eki değişerek türkü olmuştur “ diyerek görüşleri sıralıyor. “Türklere özel bir ezgi, şarkıya türkü denir (Ş.Sami). “Türklere özel bir besteye söylenen halk şarkılarına türkü denir.” (F.Köprülü). “Yabancı kültürlerle karşılaşılan bölgelerde örneğin Irak, Suriye, Mısır gibi ona verilmiş bir isim olsa gerek” (A.K. Tecer). Sayın Demirsipahi, A.K.Tecer’in görüşünü destekleyerek devam ediyor. “ Kanısına aynen katılmaktayız. Çünkü kendi kendimize bu sözcüğü

yaratmanın bir anlamı yok. Avrupa’i derken bir anlamı vardır: Çünkü bize ait olmayan bir şeyi ayırmak düşüncesi vardır. Bu nedenle aynı düşünce ile komşu ülkeler Türk ezgilerinin en kısa söyleyişle kendilerinininkinden ayırmak üzere Türk-î adını vermişlerdir. Türkvari anlamı, dönüşe dönüşe türkü olmuştur. Böylece karşılaşılan iki şeyi ayırmak olanağı doğmuştur” demekte . Görülüyor ki; Türkü, Türklere ait olan, Türklerle ilgili olan, Türklerle ilgili ezgilerin, halk şarkılarının tamamı anlamında kullanılmaktadır. Kısacası türkü, Türklere ait olan demektir (Atılğan, 1997: 41)” (Aktaran: Şahin, 2010: 6- 7).

Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK’ ün isteği üzerine başlatılan derleme çalışmaları sayesinde birçok türkü zamanımıza ulaşmayı başarmıştır. İlk yıllarda oldukça meşakkatli şartlar altında yapılan alan araştırmaları sonucunda ulaşılan türküler notaya alınmış, daha sonraki yıllarda TRT tarafından arşivlenmiştir. Fakat bir bu kadarı da unutulmuş ya da söyleyeni azaldığı ya da kalmadığı için unutulmaya yüz tutmuştur. Süreç içerisinde ilgisizlik, yeterli olanakların sağlanamaması ve alan taramasının getirdiği güçlükler derleme çalışmalarını neredeyse bitme noktasına getirmiştir.

Düğünlerde söylenen oyun havaları, kına gecelerinde çığırılan gelin okşamaları, cenazelerde yakılan ağıtlar ve asker uğurlamalarındaki ırlamalar bu gün artık eski şeklinden eser taşımamaktadır.

O günlerde düğünler, düğün sahibinin maddi gücüne bağlı olarak en az yedi gün sürer, düğün başlamadan kadın eğlenceleri için tef çalan ve türkü söyleyen bir kadın görevlendirilir, erkek eğlenceleri için ise ince saz takımı getirtilirdi. Genellikle dışarıdan gelen saz takımı erkeklere, başka yörelerden de türküler söylerler, düğüne gelen misafirlerin söyledikleri türkülere eşlik ederek o yörenin türkülerini de öğrenirlerdi. Kadın tarafında da düğüne dışarıdan gelen misafir kadınlar, bazı türkülerini düğüne katıldıkları süre boyunca dinlediklerinden öğrenirler, kendi memleketlerine döndüklerinde bu türkülerini seslendirirlerdi.

Yıllarca savaştan savaşa, şehirden şehire giderek vatani görevini yerine getiren askerler hasretlerini kendi dilleriyle, kendi yörelerinin türküleriyle tertiplerine

söylemişlerdir. Memleketlerine döndüklerinde de arkadaşlarından dinledikleri türküleri sevdiklerine aktarmışlardır. Düğün ve askerlikte gerçekleşen bu aktarım iş bulma, sürgün, kan davası ve kuraklık gibi sebeplerle gerçekleşen göçlerle de devam etmiş, bir türkünün iki ya da üç yörede kimi zaman farklı, kimi zamansa aynı sözlerle söyleniyor olmasına neden olmuştur.

Türk Halk Müziğinin temelde iki türünden biri olan uzun havalar, genellikle ölümler arkasından yakılan; söz, vezin, ritmik yapı gibi konularda söyleyenini kısıtlamayan bir türdür. Notaya alma güçlüğüünün temel nedeni, belli bir ritmik kalıba sahip olmayışıdır. Sırf bu nedenle bu türde kısıtlı bir arşiv vardır. Arşivlenemeyen uzun havaların bir kısmının sözlerine yazınsal kaynaklardan ulaşılabilmesine rağmen melodilerine ulaşmak artık mümkün değildir.

Türkülerin söylendiği yerler(düğün, cenaze...), konuları, söyleyenleri (kadın ağzı, erkek ağzı) farklılıklar gösterir. Yapılan alan araştırmaları ve bilimsel makaleler ışığında köy seyirlik oyunlarının da konularına göre, oynandığı zamana göre değiştiği ve alt başlıklara ayrıldığı görülür. Bir seyirlik oyunun konusu “kız kaçırma” iken, diğerinin konusu “şih”ın etrafında dönebilir. Ya da birisi “harman zamanı”nı anlatırken, diğeri “koç katımı mevsimi”nden bahsedebilir.

Köy seyirlik oyunları içeriği, oynanış şekli, kostümleri, konuları, karakterleri ve oyun aralarında icra edilen tamamen o yöreye ait türküler itibariyle, toplumun küçük bir modeli niteliğini taşır.

Karakterler, daha önce görülen ya da görülme ihtimali yüksek olan insan figürlerinin abartılı bir yansımasıdır. Oynanan bu oyunlarda amaç eğlence olduğundan “abartı” kaçınılmaz ve oyunun en keyifli tarafıdır.

Köy seyirlik oyunları belirli bir metne bağlı kalmadan oynandığı için insan ilişkileri üzerinde olumlu etkiler gösterir. Oyuna dâhil olan bir oyuncu isim vermeden komşusuna dargınlığını belli edebilir ya da daha önce yapılan bir şakanın öcünü karşısındakini kırmadan, mizahi bir üslupla alabilir. Böylelikle insanlar arasındaki paylaşımın, sohbet ve muhabbetin zarar görmeden devamını sağlar.

Kullanılan kostümler itibari ile doğaya, geçmişe ve kültüre saygılıdır. Karakterlerden “kızlar”, yöresel giyinir. “Arap” yüzü kömürle siyaha boyanarak oyuna katılır. “Deve” ya da “ayı” hayvan postlarıyla tasarlanır. Bu durum çalgılarda da kendini gösterir. Oyunlar arasında icra edilen türkülerin seslendirilmesinde akustik sazlar (bağlama, keman, ut, cümbüş, darbuka, tef vb.) haricinde bir çalgıya rastlanmaz.

Günümüzde gelişen teknoloji ve iletişim araçları, kültürel değerlerimizin birçoğunu unutturmuştur. Köy seyirlik oyunları ve türkülerimiz unutulmuş bu değerlerden sadece ikisidir. İnsanlar geçmişte acılarını, sevinçlerini, gururlarını, mutluluklarını insanlarla bire bir paylaşıyor, gelişen olanaklar bu ihtiyacı evinden çıkmadan, bir tuşa basarak gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Oysa insan düşünmeye, düşündüklerini paylaşmaya ve paylaştıklarını yaşamaya ihtiyacı olan sosyal bir varlıktır.

Köy seyirlik oyunlarının içinde söylenen türküler, sayışmalar ve maniler ritmik yapıları ve ezgileri nedeniyle müzik eğitiminde (özellikle temel müzik eğitiminde), “ulusaldan evrensel” ilkesi doğrultusunda kullanılabilir niteliktedir.

Yapılan bu çalışmada bahsi geçen iki kültür mirası önce genel hatlarıyla, daha sonra Karaman’daki geçmişteki ve günümüzdeki durumuyla incelenmiştir.

1. 1. Problem:

Geleneksel halk tiyatrosunun ilk adımı olan köy seyirlik oyunları ve halk kültürünün temel yapı taşı türkülerin Karaman kültüründeki yeri ve önemi nedir?

1. 2. Alt Problemler:

- 1- Köy seyirlik oyunları Karaman'da hala oynanmakta mıdır?
- 2- Karaman'da geçmişte oynanan köy seyirlik oyunlarına ulaşılabilir mi?
- 3-Karaman'da halk arasında geçmişte ve günümüzde söylenen, bu yöreye ait olduğu resmi kayıt altına alınmamış türküler var mıdır?
- 4- Bu türkülere ulaşmak mümkün müdür?
- 5- Ulaşılan oyun ve türküler müzik eğitiminde kullanılabilir mi?

1. 3. Araştırmanın Amacı:

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın amacı; kültürümüzün vazgeçilmez unsurları olan Halk Tiyatrosu ve Türk Halk Müziğinin unutulmuş ya da yazılı kaynaklara aktarılmadığı için unutulacak olan örneklerinin, ulaşılabilirdiği ölçüde toplanarak kayıt altına alınmasına; Karaman ve çevresinde tiyatro ve müzik eğitiminde kullanılacak bir materyal oluşturulmasına katkıda bulunmaktır.

Bu araştırma; Karaman ilinde geçmişte oynanan ve günümüzde unutulmaya yüz tutmuş seyirlik oyunlarını ve düğünlerde, kına gecelerinde, ölümlerde, asker uğurlamalarında vb. yakılan türkü ve ağıtları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmada konuyla ilgili olarak daha önce yapılmış çalışmalar literatürden taranmış, bu konu hakkında araştırma yapmış kişi ve uzmanların görüşleri alınmış, türkü derlemeleri için alan araştırması yapılmıştır.

Elde edile bulgu ve sonuçlar ışığında, oynanan seyirlik oyunlarının sosyal ve kültürel açıdan önemi, geçmişte söylenmesine rağmen herhangi bir kayıt altına

alınmadığı için birçoğu unutulmuş türkülerin ulaşılabilenlerin notaya alınması, ulaşılabilenlerin ise sözlerinin kayıt altına alınması ve gelecek kuşaklara bu kültür miraslarının aktarılması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

1. 4. Araştırmanın Önemi:

Bu araştırmanın, bahsi geçen konularla ilgili ulaşılabilen yazılmış eserlerin ele alınması; yine bu konularla ilgili yapılacak araştırmalara ve ilgili eğitim, sosyoloji, kültür, sanat vb. kurumlarına kaynaklık edebilmesi; ele alınan iki kültür mirasının gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarılması bakımından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Ayrıca yapılan araştırmada, Karaman il olduktan sonra bu iki konuyla ilgili yapılan ilk akademik ve en geniş kapsamlı yerel çalışma olduğu görülmüştür. Bu anlamda yapılan bu araştırmanın Karaman kültürüne önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. 5. Araştırmanın Modeli:

Bu araştırma nitel araştırma modelinde olup durum saptamaya yönelik olarak yapılmıştır. Verilerin toplanmasında doküman analizi, verilerin analizinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler alanda görüşme yöntemiyle elde edilerek, ses ve video kayıt cihazlarıyla kayıt yapılmıştır. Elde edilen veriler, yorumlanmaya çalışılmış ve tasnif edilmiştir. “Nitel araştırma; gözlem, görüşme formu ses ve görüntü kayıt cihazları kullanılarak kayıt altına alınmış ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı ve olayların doğal ortamda, bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği bir araştırma türüdür” (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39).

Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin nedeni, yapılan alan araştırmaları sonucu ulaşılan verilerin sağlıklı değerlendirilebilmesidir.

1. 6. Verilerin Toplanması:

Araştırma konularıyla ilgili veriler (ses ve görüntü kayıtları, makaleler, tezler, kitaplar ve dergiler) doküman analizi yoluyla tespit edilmiştir. “Nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini arttırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dâhil edilebilir” (Yıldırım ve şimşek, 2011: 187).

1. 7. Verilerin Analizi:

Türkiye’de ve Karaman’daki “Köy Seyirlik Oyunları” ve “Geleneksel Türk Halk Müziği” ile ilgili yayınlanmış eserler kütüphane ve internet aracılığıyla ulaşılabildiği ölçüde taranmıştır. Konulara kaynaklık edebilecek kişiler belirlenerek kişisel görüşmeler yapılmıştır. Kaynak taraması sonucunda elde edilen veriler değerlendirilerek anlamlı bir bütün halinde sunulmaya çalışılmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler araştırmacı tarafından incelenmiştir. Görüntü kayıtları araştırmaya fotoğraf ve video olarak, ses kayıtlarındaki türküler araştırmacı tarafından notaya alınarak nota ve inceleme tablosu olarak eklenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM- KARAMAN:

Karaman köklü geçmişi, tarıma uygun coğrafi yapısı nedeniyle birçok uygarlık, kültür ve etnik gruba ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle öncelikle coğrafi yapısı, tarihi, sosyal, kültürel ve etnik yapısı hakkında bilgi vermek doğru olacaktır.

2. 1. Karaman'ın Coğrafi Yapısı:

“Karaman, İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde 37.11 kuzey enlemi ile 33.15 doğu boylamı üzerinde yer alır. Deniz seviyesinden yüksekliği ortalama 1033 m. olan şehrin yüzölçümü 9590 km² dir.

Konya, İçel ve Antalya illerinin ortasında kalan Karaman, Orta Torosların kuzey eteğindedir.

Kuruluş yeri ve yapısı itibariyle tipik bir İç Anadolu şehrinin bütün özelliklerini taşıyan Karaman, batıda Hacı Baba Dağı, doğuda Musa, Yülek ve Çavdarlı tepeleri, kuzeyde de Karadağ ile çevrilidir. Göksu, İbrala Deresi, Gödet Deresi, Dumanözü Deresi ve Deliçay şehrin sınırları içindeki başlıca akarsularıdır. Şehrin doğusundaki Çavuş, kuzeydoğusundaki Suğla ve Karadağ'ın kuzeyindeki Süleyman Hacı Gölleri şehrin diğer tabii su kaynaklarını meydana getirir” (Denktaş vd. , t. y. : 7).

2. 2. Karaman'ın Tarihi:

“Anadolu'nun önemli şehirlerinden biri olan Karaman, yüzyıllarca çeşitli medeniyetleri üzerinde barındırmış ve kaynaştırmıştır. İlkçağlarda “Laranda (Larende)” ismiyle anılan şehir, Hititler döneminde önemli bir ticaret ve kültür merkezi olmuştur. Hititlerin zayıflaması ve yıkılmasından sonra Karaman sırasıyla Friglerin, Lidyalıların, Romalıların ve Bizanslıların hâkimiyetine girmiştir.

1071 Malazgirt Zaferini müteakip Karaman Türklerin eline geçmiş ve kısa bir süre Danişmentli Beyliği'nin hâkimiyeti altında kalmıştır. II. Kılıçarslan, şehri Selçuklu topraklarına dâhil etmiştir. Daha sonra Karaman kısa sürelerle Haçlı işgaline uğramıştır. 1210 yılında Ermenistan Kralı II. Leon tarafından zapt edilen

şehir, 1216 tarihinde Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykavus tarafından geri alınmıştır. Karamanlıların, Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubat zamanında Anadolu'ya gelen Oğuzların Avşar ve Salur boyuna mensup oldukları konusunda değişik görüşler bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu Sultanı kendisine yaptığı önemli hizmetlere ve yardımlara karşılık bu şehri, Karamanoğlu Karaman Bey'e 1256 yılında hibe etmiştir.

Başlangıçta çok iyi olan Selçuklu-Karaman ilişkileri, Moğol istilasından sonra olumsuz yönde gelişmiştir. Siyasi istikrardan ve bağımsızlıktan yana olan Karamanoğulları, Moğollara ve Selçuklulara karşı zaman zaman isyanlar çıkarmışlar; Moğollara karşı, Memluk Sultanı Baybars'ı Anadolu'ya çağırmışlardır.

Anadolu Selçuklu Devletinin 1243 Köseadağ Savaşından sonra fiilen bitmesi, Selçuklu Sultanlarının Moğolların kuklası haline gelmesi; Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki beyliklerin birer birer bağımsızlıklarını ilan etmelerine sebep olmuştur. Bu beyliklerden birisi de Karamanoğulları Beyliğidir. Karamanoğlu Mehmet Bey bu dönemde bağımsızlığını ilan ederek Karaman'ı Moğolların elinden almış ve imar ettirmiştir.

Moğolların kolu olan İlhanlıların, XIV. yüzyılın başlarında Müslüman olması ve bir süre sonra Anadolu'dan çekilmeleri ile Karamanoğulları iyice güçlenmiş, Anadolu'nun en büyük beyliklerinden biri haline gelmiştir. Karamanoğulları bu siyasi ve askeri güçlerini Osmanlı Devleti'nin sınır komşusu olmalarına kadar devam ettirmişlerdir (1386). Moğollarla yaptıkları mücadelelerden dolayı kendilerini Anadolu Selçuklularının varisi sayan Karamanoğulları, siyasi varlıklarının sona ermesine kadar Osmanlılarla mücadelelerini sürdürmüşlerdir (1467-1468).

Karamanoğulları Beyliği Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid tarafından 1397 tarihinde ortadan kaldırılarak toprakları Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir. Ancak 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'un Anadolu Beyliklerini tekrar canlandırması, Karamanoğullarının da siyaset sahnesinde yeniden görünmelerini sağlamıştır.

Çelebi Mehmet (1413-1421), II. Murat (1421-1451) ve Fatih Sultan Mehmet (1451-1481) zamanında, Karamanoğlu-Osmanlı mücadelesi devam etmiştir. Karaman, Fatih Sultan Mehmet tarafından Karamanoğlu Beyliğinin ortadan kaldırılmasıyla (1467-1468) tamamen Osmanlı topraklarına katılmış, 1476 tarihinde de evkaf tahriri yapılmıştır. II. Bayezid 1483 tarihinde kati olarak Osmanlı eyaleti haline getirdiği Karaman'ın, yeni tahririni yaptırmıştır.

Karaman Eyaleti, 1867'deki Vilayet Nizamnamesine kadar küçük değişikliklerle Osmanlı Devleti'nde aynı idare düzenini devam ettirmiştir. 1867'de Tuna Vilayet Nizamnamesi örnek alınarak Osmanlı Devleti'nin her tarafında yeni vilayetler teşkil edilmiş bu nizamnameye uygun olarak Anadolu'da Konya vilayeti meydana getirilmiştir. Larende, yani Karaman 1867'de Konya'nın vilayet olmasına müteakip bir kasaba, 1929'da ise Konya'ya bağlı bir ilçe olmuştur. 1989'da ise 15/6, 3578 nolu Kanunla Ermenek, Ayrancı, Kâzımkarabekir, Başyayla, Sarıveliler ilçelerini içine alan bir il haline getirilmiştir.

Karaman yöresi, Karamanoğullarının eline geçtiği 1256 tarihine kadar Selçuklular tarafından imar edilmiş, cami, mescit gibi ibadethanelerin yanı sıra Karaman Kalesi inşa edilmiştir. Ancak Karaman gerçek anlamda Karamanoğullarının hâkimiyetinde kaldığı 250 yıl içerisinde gelişmiştir. Bu süre içerisinde Moğollar, Selçuklular, Memlûklular ve Osmanlılar tarafından defalarca tahrip edilip, yakılıp yıkılmış, özellikle II. Murad ve Fatih tarafından yapılan Karaman seferlerinde büyük tahribatlar yapılmış, pek çok tarihi eser yok edilmiştir. Daha sonraki dönemlerde onarımı yapılan, Karaman Kalesi'nin inşaatında kullanılan kitabeler, yapılan bu tahribatın en önemli kanıtlarıdır.

Karamanoğulları, Karaman dışında yakın oldukları yerlerde meydana getirdikleri eserlerle de ülkeyi imar etmek, halkı mutlu kılmak için gayret göstermekten geri kalmamışlardır. Selçuklu sanatının devamı olan ancak mahalli üslupla geliştirilmiş olan sanatlarıyla hâkim oldukları yerlerde, günümüze kadar ulaşabilen pek çok anıtsal eser vücuda getirmişlerdir.

Karamanoğulları, dönemlerinde aynı zamanda kültür istiklalinin de mümtaz savunucusu olmuşlardır. Anadolu'ya o dönemde hemen hemen hâkim durumda olan Arapça ve bilhassa Farsçanın üstünlüğüne karşı Türkçeyi müdafaa eden Karamanoğlu Mehmet Bey'in 13 Mayıs 1277 tarihli (...bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka bir dil kullanılmayacaktır.) bu fermanı Türkçeye susamış pek çok Türk aydınının duygularını ifade etmektedir (bkz. Şekil:1). Karamanoğlu Mehmet Bey'i bu yönüyle Kaşgarlı Mahmud'dan iki yüz yıl sonra Türkçeyi şuurlu olarak müdafaa eden Türk Devlet adamı olarak kabul etmek gerekir” (Denктаş vd. , t. y. : 5, 6, 7).

Şekil 1: Karamanoğlu Mehmet Bey.

Kaynak: <http://www.kmu.edu.tr/karamanoglumehmetbeyhakkinda.aspx>

“Şimden girü hiç kimesne kapuda ve divanda ve mecalis ve seyranda Türki dilinden gayri dil söylemeye.”

(<http://www.karamankulturturizm.gov.tr/kulturMd/sayfaGoster.asp?id=302>)

Şekil 2: Karaman'ın Geçmişteki Görünümü

Kaynak: http://www.karaman.gov.tr/default_B0.aspx?id=99

Şekil 3: Karaman'ın Günümüzdeki Görünümü

Kaynak: http://www.esehir.com/index.php?islem=il&altislem=resimler&kat_kod=&il_kod=70

2. 3. Karaman’da Sosyal ve Kültürel Durum:

“28.01.2013 tarihli Nüfus Bilgisi TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)’e göre Karaman merkez nüfusu 175.397, ilçe ve köyleriyle birlikte toplam nüfus 235.424’tür”(Türk Eczacılar Birliği, <http://www.teb.org.tr/images/upld2/haberler/Hvf20130717141803NEV.pdf>).

“Karaman tarih içerisinde Akdeniz ile Orta Anadolu’yu birbirine bağlayan bir köprü, bir ticaret merkezi ve Karaman Beyliğine başkentlik yapmış siyasi bir merkez olmuştur. Bu stratejik konumu ve siyasi özelliği, bölgenin kültürünü, sosyal hayatını ve ekonomisini aynı paralelde etkileyerek canlı tutmuştur.

Karaman ile birlikte Ermenek, Bozkır ve Hadim’de gelenek ve görenekler az çok farkla tekrarlanmaktadır.

Selçuklu döneminde Türkmenler sarp Toros dağlarının üzerine yerleştirilmişlerdi. Daha sonraki tarihlerde (1228) de Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat, Türkmen boylarını İçel yöresine yerleştirmişti. Bu boylar, boy ve oymak adları üzerine köyler kurup yerleşerek geleneklerini devam ettirmişlerdir. Karaman’ın Salur ve Beydilli köyleri bunlardan biridir. Bu boyların kökenlerinde, Karamanlı Türkmenlerin Orta Asya kaynaklı göçebe Türk çiftçi kültürü yaşar. Bu kültür özellikle seyirlik oyunlarında, saya törenlerinde, yöresel yemeklerde daha belirgin olarak ortaya çıkar.

Karaman’ın eski kıyafetleri hakkında fazla bilgi sahibi olamıyoruz. Kadınların şehirde iç çamaşırı üzerine işlik şalvar ya da üçetek entari, bellerinde dokuma kuşak ve başlarında fes üzerinde oyalı başörtüleri bulunurdu. Erkeklerde ise delme denilen cepken, çift taraflı kullanılan şalvar üzerine kalın dokuma kuşak ve başta da keçe külah üzerinde sargı olurdu.

Karaman yemekleri tarımla uğraşan toplumların yemeklerinin özelliklerini yansıtır. Arabaşı, sulu pilav, heyre, naneli bulgur, yuka ballaması başlıca yemekler arasındadır” (Karakap, t. y. : 3- 4).

2. 4. Karaman'da Etnik Yapı:

“Karaman, stratejik konumu nedeniyle çeşitli devletler arasında sürekli el değiştirmiş, buna paralel olarak şehirde değişken bir demografik yapı ortaya çıkmıştır. Elimizde Türklerden önceki durum hakkında kesin bilgiler olmasa da Karaman ve muhitinde bulunan arkeolojik kalıntılar, bize bu konuda düşünme imkânı vermektedir.

Karaman'daki Müslüman-Türk hâkimiyeti, 12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın ilk çeyreği arasında başlar. Ancak daha önceki dönemlerde bu bölgede, Anadolu'nun bazı kesimlerinde olduğu gibi, Bizans Devleti'nin kendisini korumak amacıyla kilit noktalara yerleştirdiği Hristiyan Türkler yaşamaktadır. Bu Hristiyan Türkler, yörenin Selçuklu ve Karamanoğlu egemenliği altına girmesinden sonra, aralarında kan bağı bulunan bölgedeki diğer Müslüman zümre ile uzun dönem birlikte kardeşçe yaşar. Hatta yöredeki bu Hristiyan unsurun varlığı, Millî Mücadele yıllarına kadar devam eder.

Janos Eckmann (1950a: 165-170), Anadolu'nun Türkçe konuşan Ortodoks Hristiyanlarına Karamanlı adının verildiğini ve Karamanlı denen bu zümrenin Türk-Yunan nüfus değişimine kadar Kayseri, Niğde, Nevşehir, Konya bölgelerinde, Karadeniz'in sahil kesimlerinde ve İstanbul'un değişik yerlerinde yaşadığını söyler. Adı geçen topluluk, araştırmacılara göre ya Türkleşmiş Rumlardır veya Hristiyan Türklerdir, ikinci seçenek, ilim dünyasında daha çok kabul ve değer görmüş, son yıllarda Türkçe konuşup Yunanca yazan bu zümre ile ilgili araştırmalar artmıştır.

Harun Güngör (1984: 97), bu konuda şunları kaydeder: "Bize göre Anadolu'nun hemen her tarafında yaşayan Rumlara Rum denildiği hâlde Karaman bölgesinde yaşayanlara diğer Rumlardan ayrı olarak Karamanlı adının verilmesi, onların diğer Rumlardan ayrı bir özelliğe sahip olmalarından kaynaklansa gerek." Karamanlı denen bu zümre, Grek harfleri ile yazılan bir Türkçe kullanmışlardır ki buna bilim dünyasında Karamanlıca adı verilmektedir. Hâlen Karamanlıcanın etkileri ve arkaik şekilleri, yöre insanının dilinde sınırlı da olsa görülmektedir.

Bu Hristiyan Türkler, daha sonraları İstanbul, Balkanlar gibi değişik yerlere göç etseler de bunların bir kısmı İslam dinini benimseyerek bu coğrafyada yaşamaya devam etmişlerdir. Fakat Osmanlı arşivlerinde (Karamaniyan) ve bazı yabancı yazarların çalışmalarında geçen Caramanos (Karamanlı) terimleri, Karaman'da daha önceki devirlerde Hristiyan Türk varlığının hayli etkin ve yoğun olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu ismin kapsamının, Fatih döneminden sonra Anadolu'daki bütün Hristiyan Türkleri içine alacak şekilde genişlediği görülmektedir” (Uysal, 2011: 18- 19).

Arkeolog Cengiz Topal'ın araştırmasına göre Karaman ve çevresindeki Roma Çağının önemli şehir ve piskoposlukları Derbe, Barata, Laranda, İlistra, Melouos, Adrasos, Philadelphieia, Spide, Domitipolis, Germanicopolis, Dalisandes, Eirenopolis, Neopolis, Lauzados ve Zennopolist'tir(Topal, 2005: 19). Binbir Kilise (Karaman'ın kuzeyinde yer alan ve volkanik bir dağ olan Karadağ kitlesinin üzerinde ortaçağ Bizans sanatını yansıtan birçok kalıntı vardır. Bu kalıntılar Madenşehir Öreni, Yukarı Ören ve Değle Öreni adıyla bilinen yerlerde yoğunluk gösterir. Yöre halkı arasında Binbir Kilise olarak bilinir (Topal, 2005: 21) (bkz. Şekil:4-5-6)), Mahalaç Kilisesi(4. , 6. yy.), Dereköy Fisandon Kilisesi(9. , 10. yy.), İbrala Kilisesi ve Çeşmeli Kilise (17. ,18. yy.) zaman içerisinde farklı amaçlarla kullanıldığından değişikliğe uğrasa da günümüze ulaşmıştır(Topal, 2005).

Şekil 4: Binbir Kilise

Kaynak: <https://www.facebook.com/karaman.iktm?pnref=story>

Şekil 5: Binbir Kilise

Kaynak: <https://www.facebook.com/karaman.iktm?pnref=story>

Şekil 6: Binbir Kilise

Kaynak: <https://www.facebook.com/karaman.iktm?pnref=story>

“Bugüne kadar Karaman'a yerleştiğini tespit ettiğimiz Oğuz boyları başta Afşar ve Şakırlar olmak üzere Kınık, Alayuntlu, Bayındır ve Bayat boylarıdır. Oğuz boyları dışında kalan unsurlar ise Bulgarlar, Peçenekler, Avarlar, Kuman ve Kıpçaklardır. Saydığımız bu toplulukların dışında, bu yörede, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında devlet sınırlarının daralması ve çeşitli siyasi baskılar neticesinde

Batı Trakya ve Kafkaslardan göçüp buralara yerleşen insanlar da vardır. Hamidiye, Mesudiye, Burhaniye, Eminler, Osmaniye, Gökçe gibi köyler muhacirlerin yaşadığı yerlerdir (İpek, 1999: 203-204). Ancak buralardaki nüfus, işsizlik ve göç gibi nedenlerle oldukça azalmıştır. Karaman'a bağlı ilçelerden birisi olan Ayrancı ise 20. yüzyılın başlarında 200 hane kadar Kırım Türkünün göç edip yerleştiği bir yerdir. Bunların zamanla oradaki yerli halk ile kaynaşması ile aradaki sosyo-kültürel farklılıklar yok denecek noktaya gelmiştir” (Uysal, 2011: 20).

“1923 yılında uygulanan nüfus değişimi ile Karamanlı Rumlar’ın Yunanistan’a gönderilmesiyle Karamanlının Türkçe’nin diğer şiveleri ve besleyici unsurları ile etkileşimi bir anlamda koparılmıştır. Karamanlı göçmenler ise Türkçe konuşmayı ısrarla sürdürmüşler ve bugün dahi Karamanlının konuşan Karamanlı göçmen çocuk ve torunlarını görmek mümkündür. Yıllar sonrası Anadolu’ya ziyaret için geri dönen Karamanlı Rumlar’ın 1920’lerin katıksız Orta Anadolu şivesini sürdürdükleri görülmüştür.

...Karamanlı Rumlarla Müslümanlar arasında çok benzer yönler vardı: Mezar taşlarına Müslümanlar’ınkine benzer yazılar yazdırmaları, inşallah ve maaşallah türünden Müslüman söylemleri kullanmaları, giyim- kuşam ve folklorik benzerlikler, örf ve adet yakınlığı, hatta bazı kesimlerde domuz eti yemekten kaçınmaları ve kültürel paralellik Müslüman ve Ortadoks Karamanlılar arasında iki yönlü bir etkileşim olduğunu göstermektedir” (Ekinci, 2014: 17- 20).

“Bölgemiz, ülkemizde 1960’lardan sonra görülen yurt dışı göçün fazlaca olduğu yerlerdendir. Ekonomik nedenlerle yapılan bu göçler sonucunda bir kısım insanımız, memleketine geri dönmüş; büyük bir kısım ise yurt dışında yaşamaya devam etmiştir. Yaşanan bu kültürel alışverişler; kültüre, toplumsal hayata ve dile yansımıştır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki Karaman; Afşar, Salur, Kınık boyları çoğunluğu teşkil etmek üzere Türk aşiretlerinin yıllardan beri gelip yerleştiği bir Türk şehridir. Günümüzde "Karamanlı" adı verilen Hristiyan Türk topluluğunun bulunmadığı, ancak az da olsa zamanla bunların İslamiyet’i seçerek burada yaşamaya devam eden

nesillerinin yaşadığı bir yerdir. Ayrıca 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren muhacirler için iskâna açılan bir yerleşim birimi olması yönüyle de göçmen olarak adlandırabileceğimiz vatandaşlarımızın iskân edildiği bir ilimizdir” (Uysal, 2011: 20).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- GELENEKSEL TÜRK HALK TİYATROSU:

Geleneksel Türk Halk Tiyatrosu, araştırmacılar tarafından “köylü tiyatrosu” ve “halk tiyatrosu” olarak iki farklı başlık altında incelenmiştir. “Köylü tiyatrosu” adı üzerinde köylerde, yine köylülerce oynanan oyunları; “halk tiyatrosu” ise işin ehli kişilerce dramatize edilen oyunları ve el becerisi ve ustalık gerektiren sihirbazlık, cambazlık, hokkabazlık gibi gösterileri konu almaktadır.

“Köy tiyatrosunda ritüellerin uzantısı olarak törensel nitelik öne çıkar ve bir takvim geleneği içinde anlam kazanır. Eski oyunların değiştirilmiş biçimi ile güncel konuları işleyen yeni oyunlar da vardır. Halk tiyatrosu ise şehirlerde aydın ve entelektüel kesimin dışında kalan halk tabakasının geliştirdiği ve sürdürdüğü bir gelenektir. Bu geleneği köylü tiyatrosundan ayıran en önemli özellik, ritüellere dayanan işlevlerinin olmayışıdır. Ayrıca oyuncular belli bir eğitim almış olan profesyonel sanatçılardır. Bu gelenek, saraya yakın çevrelerin tiyatro anlayışı üzerinde de etkili olmuştur.

Millet olarak Orta Asya'dan getirdiğimiz ırki unsurlarla İslam medeniyeti çerçevesi içinde benimsediğimiz sanatsal değerlerin Anadolu coğrafyasındaki terkihi sonucunda ortaya çıkan bu oyunlarda Osmanlı yaşam tarzının etkileri açıkça görülür. Anadolu'nun diğer bölgelerinde de rastlanan, ancak İstanbul merkezli bir içerikle gelişmesini sürdüren meddahlık, karagöz ve ortaoyunu gibi dramatik tezahürler Tanzimat'tan sonra gelişen modern tiyatronun yaygınlaşması ile birlikte etkisini giderek azaltmıştır” (Düzgün, 2000: 63).

Uğur Durmaz'ın 2012 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda “Balıkesir Köy Seyirlik

Oyunları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı yüksek lisans tezinde tez tarihine kadar yayınlanmış köy seyirlik oyunlarıyla ilgili kitap, makale, tez ve benzeri çalışmalara yer verilmiştir. Bu alanda yapılacak araştırmalara kaynaklık edebileceği düşüncesiyle, ilgili tezin bu bölümü değişiklik ya da eksiltme yapılmadan aynen alınacaktır.

3. 1. Türkiye’de Köy Seyirlik Oyunları Üzerine Yapılan Çalışmalar:

“Köy seyirlik oyunları ile ilgili çalışmaların Türkiye'deki tarihçesine baktığımızda karşımıza yakın bir tarih çıkar. Toplu olarak yazılan ve yapılan ilk çalışmalar genellikle Cumhuriyetin ilanından sonra geçen on beş, yirmi yıl içerisinde yer almaktadır. Bu bakımdan konunun yeni yeni popüler olduğunu ve araştırmacıların gözüne çarptığını söylenebilir. Başlı başına köy seyirlik oyunları adı altındaki çalışmaların çoğunluğu ise seksenli yıllardan sonra karşımıza çıkar. Elbette ki bundan önce de birkaç eser köy seyirlik oyunları, köy orta oyunları ya da köylü temsilleri vs. isimlerle yapılmıştır. Bu bakımdan konuyla ilgili çalışmaların incelenmesinde ve tarihi sürecin gözler önüne serilmesinde fayda vardır” (Durmaz, 2012: 7).

3. 1. 1. Kitaplar

“Ahmet Kutsi Tecer, Köylü Temsilleri, Ankara 1940: Çığır Mecmuası Neşriyat: Köy seyirlik oyunları hakkında Türkiye'de yapılan ilk çalışma Ahmet Kutsi Tecer'in "Köylü Temsilleri" isimli çalışmasıdır. Bu eser araştırılan konu açısından ilk olması dolayısıyla çok büyük önem taşır. Türkiye'de yapılmış olan bu ilk çalışmada Tecer, köy seyirlik oyunlarının, ne olduğu hakkında bilgiler verir. O zamanlarda bu oyunların araştırmacılar tarafından yeni keşfedildiğini ancak bir eserin olmadığından söz eder.

Kitabın içeriğinde ise; köylü temsilleri nedir ve neden böyle bir isim seçilmiştir bundan bahsederek içerikleri hakkında bilgiler sunar. Burada köylü temsillerinin etkilendiği kaynaklardan da söz eder. Ayrıca "oyun" kelimesi üzerinde durur. Köylü temsilleri ile raks arasında bir karşılaştırma yaparak, köylü temsillerini tasnif eder. Bu eserin içerisinde ayrıca bazı oyun metinleri de bulunmaktadır.

Süleyman Kazmaz, Köy Tiyatrosu, Ankara 1950: Ulus Basımevi: Köy seyirlik oyunları üzerine diğer bir çalışma ise Ahmet Kutsi Tecer'in öğrencisi Süleyman Kazmaz'ın "Köy Tiyatrosu" adını taşıyan eseridir. Ahmet Kutsi Tecer'in yazdığı bir önsözü de içeren bu eserde Kazmaz, Ahmet Kutsi Tecer'in eserini inceler ve buradan yola çıkarak bazı bilgiler sunar. Köy seyirlik oyunlarının içeriği hakkında bilgiler de veren Kazmaz, ayrıca bu oyunlara tiyatro adının verilip verilemeyeceğini tartışır. Bu eserde toplamda 12 adet oyun metni bulunmaktadır.

Metin And, Dionisos ve Anadolu Köylüsü, İstanbul 1962: Elif Yayınları: Seyirlik oyunların tarihi ve kültürel bakımdan incelenmesinde belki de ilk ve en önemli eser ise Metin And'a aittir. Bu eserde oyunların kökeni ve gelişim süreci incelenir. Oyunların kökenini eski toplumlarda özellikle de Yunan toplumundaki bolluk-bereket için yapılan şenliklere ve ritüellere dayandırarak, köy seyirlik oyunlarına bambaşka bir yönden bakar. Ayrıca farklı ülkelerdeki oyunların benzer yönlerini ve aslında kalıntıların ne kadar ortak olduğundan söz eden And, daha sonra Anadolu'daki oyunların konuları üzerinden bir inceleme yapar. Bu incelemeleri yaparken de oyun metinleri ile ilgili bilgiler de verir.

Metin And, 100 Soruda Türk Tiyatro Tarihi, İstanbul 1970: Gerçek Yayınevi: Bu eser o zamanda seri olarak yayınlanan ve "100 soruda..." diye başlayarak devam eden kitaplardan bir tanesidir. Kitabın içeriğinde And, tiyatronun Türk toplumundaki gelişmesini eskiden yeniye doğru kronolojik olarak anlatır. Kitap, tekniği bakımında sorular sorar ve cevaplar. Bizim için önemli olan kısım ise ilk iki bölümdür. Bu bölümler "Giriş" ve "Geleneksel Türk Tiyatrosu" başlığını taşır. Buralarda And özellikle Türk tiyatrosu denildiğinde ne anlamamız gerektiğinden ve geleneksel Türk tiyatrosunun neleri içinde barındırdığından bahsederek, seyirlik oyunlar hakkında bilgiler verir. Konu hakkında bilgiler verirken Türkiye'de çeşitli yörelerde oynanan oyunlardan da örnekler verir ve bunları anlatır.

Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul 1973: Gerçek Yayınevi: Pertev Naili Boratav'ın bu eseri genel bir araştırma örneğidir. Bu kitapta halk edebiyatı ile ilgili genel bilgiler, yine kendi kendine soru sorup cevaplama

yöntemiyle verilir. Araştırma konusunu ilgilendiren kısım ise dokuzuncu bölümü oluşturan "Seyirlik Halk Oyunları" başlığıdır. Bu bölümde Türk tiyatrosunun geleneksel diyebileceğimiz kısmına giren ürünleri ve bu ürünlerin içeriklerini inceler. 98, 99 ve 100. sorular da seyirlik köylü oyunlarına ayrılmış ve onların tanımı, konuları, diğer edebiyat ürünleriyle ilişkileri ve kökeni hakkında bilgiler verilmiştir. Kısa ve net cevaplarla bu konuyu merak edenleri aydınlatma yoluna gidilmiştir.

Nurhan Karadağ, Köy Seyirlik Oyunları, Ankara 1978: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: Uzun yıllar süren araştırmaları sonrasında yazdığı bu kitapta Nurhan Karadağ, köy seyirlik oyunlarını iki bölüm altında inceler. Bunlardan ilki "Seyirlik Oyunların Özü" başlığını taşır ve bu bölümde oyunların nereden geldiği, nelerden etkilendiği gibi gelişim süreciyle ilgili bilgiler verildikten sonra oyunların tasnifi yapılır ve belli başlıklar altında oyunlar toplanarak incelenir.

İkinci bölümde ise oyunların teknik özelliklerini, metinlerin yapısı ve oyunların oynanış şekli başlıklarında toplayarak hem teknik bakımdan bir analiz yapar hem de oyunun öğelerini bize gösterir. Bunların yanında eser, en son bölümünde 12 adet oyun metni barındırır.

Memet Fuat, Tiyatro Tarihi, İstanbul 1984: Varlık Yayınları: Memet Fuat eserinde başlangıçtan bugüne dünya ve Türk tiyatro tarihini detaylı biçimde inceleyerek son döneme kadar gelir. Bu eserde, araştırma konusu için önemli olan kısım on yedinci bölümde yer alan "Türk Tiyatrosu" başlığı altında ilerleyen ve tiyatromuzun gelişim sürecini anlatan bölümdür. On yedinci bölümde ilkel Türk tiyatrosundan başlayarak, Orta Asya'ya oradan da Anadolu'ya doğru bir süreç izlenerek anlatım yapılır. İçerisinde birkaç oyun metni de bulunmaktadır.

Metin And, Geleneksel Türk Tiyatrosu Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri, İstanbul 1985: İnkilap Kitabevi: Metin And bu eserinde geleneksel Türk tiyatrosunu iki ana başlık altında inceler. Bu başlıklar; "Köylü Tiyatrosu Geleneği" ve "Halk Tiyatrosu" geleneğidir. Köylü tiyatrosu başlığı altında oyunların kaynaklarını ve tasnifini yaparak incelemelerde bulunur. Ayrıca bu incelemeleri yaparken karşılaştırmalardan yararlanır, bu yüzden de eserde oyun metinlerine rastlanır.

Özellikle kaynakları kısmında "ak-kara ögesi" ve "erotik öge" başlığı altında iki ana kısım vererek oyunların aslında nerelerden etkilendiğini bize anlatır. Halk tiyatrosu adını verdiği ikinci kısımda ise, kukla, gölge oyunu, orta oyunu gibi daha çok şehirlerde icra edilen oyunların özelliklerini inceler.

Niyazi Akı, Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1989: Dergah Yayınları: Bu kitapta Türk tiyatrosunun gelişim evrelerinden başlayarak modern tiyatroya kadar gelişini anlatılmaktadır. Özellikle giriş bölümünde anlatılan ve Türk tiyatrosunu etkileyen etmenler araştırma konusu hakkında da bilgiler içermektedir. Kitabın diğer bölümlerinde ise türler ve özellikleri hakkında bilgi verilerek, tiyatro üzerine görüşler sıralanır.

Şükrü Elçin, Anadolu Köy Orta Oyunları (Köy Tiyatrosu), Ankara 1991: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü: Şükrü Elçin'in bu kitabında yer alan oyunları toplayabilmek ve daha detaylı bir araştırma yapabilmek amacıyla bir anket düzenlenmiş ve bu anketin soru, cevaplarını kitabına almıştır. Bu bakımdan alan araştırması tekniklerinin kullanımında farklı bir yola gitmiştir. Kitabın diğer bölümlerinde ise tiyatronun kökeni ve seyirlik oyunların gelişimi hakkında bilgiler verir. Bunların yanında oyunları tasnif ederek oyun metinleriyle birlikte incelemeler yapar. Daha sonra ise oyun tekniklerini detaylı bir biçimde inceler. Ayrıca oyunlardaki tür problemi konusunda da görüşlerini bildirir. İçerisinde oyun metinleri bulundurulur.

Metin And, Türk Tiyatro Tarihi, İstanbul 1992: İletişim Yayınları: And, bu kitabında Türk tiyatrosu üzerinde durur ve onun gelişimini anlatarak konuya başlar. Daha sonra tiyatroyu belli başlıklar altında toplayarak inceler. Bu başlıklardan ilki olan "Geleneksel Türk Tiyatrosu" araştırma konusu için önemli bilgiler içerir. Geleneksel diye ayırdığı bu kolun içine köy tiyatrosunu ve halk tiyatrosunu alır. Bu konuları incelerken de oyun metinleriyle örneklemeler yapar.

Erman Artun, Cemal Ritüeli ve Balkanlardaki Varyantları, Ankara 1993: Kültür Bakanlığı: Erman Artun bu eserinde bir bölgeye ait olan özel bir konuyu ele alır. Özellikle Balkanlarda ve Trakya bölgesinde ki "Cemal Oyunu" hakkında detaylı

bir inceleme yapar. Kitabın içinde Cemal adının kaynağını, bu oyunun ritüel niteliğini, oynanma zamanı, oynanma şekli gibi teknik bilgileri verdikten sonra bu oyunun balkanlardaki varyantları hakkında bilgiler vererek karşılaştırmalar yapar. Bu yönüyle de köy seyirlik oyunlarının etkileşimi hakkında önemli bilgiler verir.

Bunların yanında içerisinde farklı yörelerde oynanan Cemal oyunlarının metinleri de mevcuttur.

Dilaver Düzgün, Erzurum Köy Seyirlik Oyunları, Ankara 1999: Kültür Bakanlığı Yayınları: Dilaver Düzgün doktora çalışması olarak hazırladığı bu eserini daha sonra kitaplaştırmıştır. Bu eserin içerisinde oyunların kaynaklarını inceleyerek, tasnif hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Oyunları şekil ve muhteva bakımından inceledikten sonra oyun metinlerini ve varyantlarını vermiştir. İçerisinde bulunan çok sayıdaki oyun metni önemli bir kaynak teşkil eder.

Özdemir Nutku, Dram Sanatı, İstanbul 2001: Kabalcı Yayınevi: Özdemir Nutku'nun bu eseri direkt olarak köy seyirlik oyunları ile ilgili bir başlık taşımaya da köy seyirlik oyunlarının kaynağını ve ilk halini görmek isteyenler için iyi bir kaynak teşkil etmektedir. Bu eserde tiyatro nedir, dram nedir, dram türleri, akımlar ve dram sanatının tekniği hakkında detaylı bilgiler bulunabilir. Ancak giriş ve ilk bölümü, özellikle tarihi yönüyle önemli bilgiler içerir.

Abdullah Şengül, Türk Drama Geleneği ve Tarihi Oyunlarımız, Ankara 2001: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları: Abdullah Şengül'ün bu eseri de tıpkı Özdemir Nutku'nun Dram Sanatı adlı eseri gibi, tiyatro ve dram üzerinde durur. Bu iki kavramın özelliklerini ve öncelerini aktararak bir inceleme yapar. Bu bakımdan yine, seyirlik oyunların ve tiyatronun kaynağını araştıran kişiler için önemli bir kaynak sayılabilir. Ayrıca eserin içerisinde bir bölüm Türk drama geleneğine ayrılmıştır. Burada az da olsa köy seyirlik oyunları hakkında bilgiler mevcuttur. Ancak bu bölümde daha çok Türk Tiyatrosunun gelişim evreleri anlatılmıştır.

Aslıhan Ünlü, Türk Tiyatrosunun Antropolojisi, Ankara 2006: Aşina Kitaplar: Adından da anlaşılacağı üzere bu çalışma tiyatromuzun geçmişini detaylı biçimde incelemektedir. Üç bölümden oluşan kitabın ilerleyişi tarihi sırayla birliktedir.

Burada şamanlıktan, meddahlığa, tiyatrodan kadından, mizahi özelliklere birçok konu ele alınmış ve örneklerle incelenmiştir. Bu bakımdan önemli bir eserdir. İlk bölümün ikinci başlığını taşıyan köy seyirlik oyunları da geçmiş ve bugün bağlamında incelenmiştir. Oyunların teknik özellikleri de anlatılmış ve önemli başlıklar altında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Çiğdem Kılıç, Geleneksel Türk Tiyatrosunda Zenneler, İstanbul 2007: Kitap Yayınevi: Çiğdem Kılıç'ın bu eseri Türk tiyatrosunda kadın rollerine çıkan erkekleri, yani zenneleri anlamamız bakımından önemli bir kaynaktır. Türk oyunlarında genel olarak neden kadınlara yer verilmediğini geçmişten gelen etkileriyle inceleyen, Kılıç farklı türlerden ve şekillerden oluşan Türk sanatında kadının yerini alan erkekleri tek tek bize gösterir. Bu bölümlerden bir tanesi "Köy Seyirlik Oyunlarında Kadın Rollerini" başlığını taşır ve araştırma konusu hakkında bize yararlı bilgiler verir. Ancak, sadece köy seyirlik oyunları hakkında değil, karagöz, dans, ortaoyununda bulunan zenneleri de incelemiştir. Zennelerin özelliklerinden bahseder ve incelediği başlık altında görsel malzeme olarak fotoğraflar kullanır. Bunun yanında oyun metinlerini de içerisinde barındırmaktadır.

Metin And, Ritüelden Drama Kerbela-Muharrem-Ta'ziye, İstanbul 2007b: Yapı Kredi Yayınları: Metin And bu kitapta Alevilerin tarihi inceleyerek, onların gelenek ve göreneklerinde yer alan bazı törenlerdeki oyunlar hakkında bilgi verir. Kitabın ilk bölümünde Kerbela olayını anlatarak bu törenlerin niçin yapıldığını gösterir. Daha sonra Muharrem ve Aşure başlığında Aleviliğin törelerini ve törenlerini anlatır. Türkiye'de bu törenlerin yerini anlattıktan sonra Taziye geleneğiyle birlikte oyun metinlerini verir. Bu oyunları tiyatral bir yapı olarak gösterir. Kitap Taziye'nin sanatsal değerini ve sanattaki yerini de tartışır.

Metin And, Oyun ve Būgü Türk Kültüründe Oyun Kavramı, İstanbul 2007a: Yapı Kredi Yayınları: Bu eser oyun kavramını ve oyun kavramının getirdiklerini anlatan değerli bir eserdir. Kitabın giriş bölümünde oyun kavramı incelenir ve bu kavramın büyüyle olan bağı kurulur. Oyunları belli kurallar çerçevesinde kümeler ve onların yapısını inceler. İlk bölümde Anadolu köylü oyunlarını oluşturan kaynakları

inceledikten sonra Anadolu'da oyun geleneği hakkında bilgi verir. Oyunların teknik incelemesi yapılır. İkinci bölümde Anadolu danslarını tartışır ve açıklar. Daha sonra köy seyirlik oyunları hakkında bilgi verilen üçüncü bölüme geçilir. Bu bölümde oyunların içerisinde bulunan motiflere ve oyunları konularına göre ayırarak ortaya detaylı bir tasnif çıkarır. Bu bölüm araştırma konusu açısından önemli bir yere sahiptir. Dördüncü bölümde ise dramatik ve dramatik olmayan çocuk, genç ve yetişkinlerin oyunlarını inceler. Bunları da belli bir düzene göre tasnif edip açıklar. Bütün kitap boyunca belirli yerlerde oyun metinleri verilmiş ve karşılaştırma yöntemiyle incelenmiştir.

Erman Artun, Seyirlik Köy Oyunları ve Anonim Halk Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul 2008: Kitabevi: Erman Artun bu eserinde çeşitli sempozyumlarda yayımlanmış olduğu bildirimleri toplayarak kitaplaştırmıştır. Kitap iki bölümden oluşur. Birinci bölümde seyirlik oyunlar üzerine yazılmış olan yedi makale vardır. Çeşitli konularda yazılmış olan bu yazılar oyunlar hakkında bilgiler verir ayrıca oyun metinleri de yazıların içinde yer alır.

İkinci bölüm ise anonim halk edebiyatına ayrılmıştır. Bu bölümde de yine Türkiye'nin belli bölümlerinde yer alan gelenek, görenek ve belli türlerle ilgili bilgiler verilir.

Nurhan Tekerek, Köy Seyirlik Oyunları, İstanbul 2008: Mitos-Boyut Yayınları: Son birkaç yıl içinde çıkmış olan, köy seyirlik oyunları üzerine önemli ve detaylı bir araştırma kitabıdır. Kitap iki bölümden oluşur. Birinci bölümde Köy seyirlik oyunları, törenler ve yapısal özellikler olmak üzere üç başlık bulunur. Öncelikle oyunların önemi hakkında bilgiler verilmiş ve arkasından oyunların kaynakları açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra bu oyunları tasnif ederek oyunlarda törenlerin etkisini göstermiştir. Oyunlardaki yapısal özellikleri de bu bölüm içerisinde incelemiştir. İkinci ana başlık ise köy seyirlik oyunlarının çağdaş yansımaları adını taşımaktadır. Bu bölümde ise günümüzde halen devam etmekte olan oyunlar hakkında bilgi vererek incelemeler yapılmıştır ve içerisinde oyun metinleri de bulunmaktadır. Özellikle dikkat çeken nokta şudur ki kitapta sadece açık alanda

oyunlar değil yaren sohbetlerine ve köy odası geleneğine de önem verilmiştir.

Sinan Gönen, Geleneksel Konya Köy Seyirlik Oyunları, Konya 2011a: Kömen: Sinan Gönen tarafından hazırlanan bu kitap yine bölgesel bir çalışma olarak dikkat çekiyor. Konya yöresindeki oyunlar hakkında yapılan bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, oyun kavramı, köy seyirlik oyunları, oyunların kaynakları ve tasnifi gibi konular çeşitli yazarların ve araştırmacıların görüşleriyle anlatılmaya çalışılır.

Birinci bölümde Konya köy seyirlik oyunlarının incelemesini yapan Gönen, bunu yaparken farklı başlıklar kullanır. Bunlardan bazıları; işlevleri açısından, içerikleri açısından, oyuncu, hazırlanış ve yönetim vb. gibi hem teknik yönden hem de konu, kapsam bakımından incelenmiştir.

İkinci bölümde ise oyunlardan örnekler verilerek, varyantların karşılaştırması yoluna gidilmiş ve inceleme tamamlanmıştır. İkinci bölümde altmış altı adet oyun metni vardır.

Metin Ekici, Somut Olmayan Kültürel Miras: Barana, İzmir 2011: Egetan Basımevi: Metin Ekici ve ekibi tarafından Balıkesir Dursunbey'de bulunan "Barana" geleneğinin incelendiği bu eserde, sohbet kültürünün bir parçası olan Barana hakkında bilinmesi gereken her şey anlatılmıştır. Giriş dâhil dokuz bölümden oluşan kitapta; Barana'nın geleneksel yönü, güncel durumu, toplantılarda müzik, halk oyunları, yeme içme kültürü, köy seyirlik oyunları ve yöresel kıyafetler tanıtılır.

Köy seyirlik oyunları adını taşıyan bölümde beş adet oyun metni bulunmaktadır. Bu oyunların metinleri verildikten sonra oyunların teknik özellikleri hakkında da bilgiler verilmektedir” (Durmaz, 2012: 7- 8- 9- 10- 11- 12- 13- 14).

3. 1. 2. Makaleler ve Bildiriler

“Köy seyirlik oyunları hakkında çeşitli dergilerde ve sempozyumlarda sunulmuş olan bu bölümde konuyla alakalı olan, önemli sayılan dergilerden alınan makaleler ve özellikle Balıkesir'de yayımlanan yazılara dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

İncelenecek dergilerin belli başlıları: Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Halk Bilgisi Haberleri, Milli Folklor, Tiyatro Araştırmaları dergileridir. Elbette başka dergilerde çıkmış olan yayınların da künyeleri belirtilerek tanıtılmaya çalışılacaktır.

İlk olarak Türk Folklor Araştırmaları dergisindeki yazıları tanıtmakla işe başlanacaktır. Bu dergide çeşitli yıllarda çıkmış birçok yazı mevcuttur. Araştırma konusu için önemli olabileceğini düşünülen yazılar burada incelenmiştir.

İlk ele alınan yazı, 1961 yılının Haziran ayında yayınlanan ve Metin And'ın yazdığı "3. Selim Çağının Seyirlik Oyunları" başlığını taşır. Bu yazıda Osmanlı döneminde, şehirlerde seyirlik oyun kapsamına girebilecek eğlenceler incelenir (And: 1961).

Diğer bir makale ise, 1961 yılının Ekim ayında yayınlanan, Şükrü Elçin'in "Tüccar Oyunu" başlıklı yazısıdır. Bu yazı içerisinde iki oyun metnine ve oyunların oynanışına yer veren Elçin ilk önce tüccar oyununu anlatır daha sonra ise "Karakancilo" oyununu inceler (Elçin: 1961).

1965 yılının Haziran ayında çıkan sayıda "Köylerde Kukla ve Kuklacılık" başlığını taşıyan, Metin And imzalı bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda köylerde oynatılan kukla hakkında bilgiler verildikten sonra oyunların nasıl yapıldığına dair açıklamalar yapar. Ayrıca tarihi gelişim ile ilgili de bir incelemede bulunur (And:1965).

Ağustos 1965 yılında çıkan bir yazıda yurtdışındaki bir oyun hakkında bilgi verilmiştir. "Bosna ve Hersek'te Hacılar Oyunu" adlı makalenin yazarı İsmail Eren'dir. Bu yazıda Bosna ve Hersek'te oynanan ve oradaki Müslümanların hacca gitme olayını anlatan bir oyundan bahsedilmiştir (Eren: 1965).

1966 yılının Şubat, Aralık 1967 yılının kasım ve 1968 yılının Ağustos ve Ekim 1969 yılının nisan aylarında çıkan ve Metin And imzasını taşıyan "Anadolu'da Seyirlik Köylü Oyunları" ismindeki yazı dizisinde And farklı yörelerdeki, farklı oyunlar hakkında bilgiler verir. Oyunların nasıl oynandığını anlattığı bu tanıtım yazılarının içerisinde önemli öğeler ve metinler bulunmaktadır (And: 1966, 1967, 1968a, 1968b, 1969).

1967 yılının Nisan ayında çıkan sayıda "Erzincan'da Saya Gezme Geleneği" başlıklı yazıda Bahattin Şeker, saya gezme geleneğini ve bu dönemde yapılan oyunları anlattıktan sonra saya gezmenin temellerini, geçmişini inceler (Şeker: 1967).

1968 yılının Şubat ayında çıkan sayıda da Mehmet Hilmi Gür'e ait olan ve "Eğin'de Yüzük Oyunu" başlığını taşıyan bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda Yüzük oyununun nasıl oynandığını anlatılmıştır. Ayrıca oyun metni ve oyunda söylenen manilere de yer verilmiştir (Gür: 1968).

Diğer bir "Yüzük Oyunu" başlığını taşıyan yazı ise 1968 yılının Nisan ayında çıkmıştır ve Hasan Özbaş imzasını taşımıştır. Bu yazıda da yüzük oyunu hakkında bilgiler vardır. Oyunun kuralları ve oyun içinde yer alan söyleşmeler de yazı içinde bulunmaktadır (Özbaş: 1968).

1968 yılının Ağustos ayında çıkan sayıda da bir yüzük oyunu yazısı bulunmaktadır. "Şarkışla'da Yüzük Oyunu" adını taşıyan bu makalede yine yüzük oyununun farklı bir türü hakkında bilgiler verilmektedir (Hamamcı: 1968).

Aralık 1971 yılında çıkan sayıda "Deveci, Leblebici, Arap Oyunları ve Sünnet Düğünleri" adlı yazıda Hakkı Soyyanmaz, Edirne yöresinde düğün geleneğinden ve düğünlerdeki seyirlik oyunlardan bahsederek örnekler vermiştir (Soyyanmaz: 1971).

1972 yılının Şubat ayındaki sayıda yer alan Ergün Sarı'nın yazdığı "Seyirlik Köylü Oyunlarının Yeri ve Önemi" başlıklı makalede, seyirlik oyunların edebiyatımızdaki ve kültürümüzdeki yeri tartışılır. Seyirlik oyunların tarihi gelişimi ve arka planı incelenir (Sarı: 1972).

1973 yılının Ocak ayında ise "Erkekler Arası Düğün Oyunları" başlıklı yazıda Emil Sevinç, Yozgat'ta düğünlerde oynanan oyunlardan örnekler sunar (Sevinç: 1973)

1973 yılının Nisan ayında çıkan sayıda "Çumra'nın Fethiye Köyünde Kaynanam Cadı Oyunu" başlıklı yazıda bir oda oyunu anlatılır. Makalede oyun metniyle birlikte, oyunun oynanışı da verilir (Oğuzer: 1973).

"Yapraklı'da Oyun Çıkarma" adlı makale 1974 yılının Ağustos ayında yayınlanmış ve Mustafa Mutlu tarafından yazılmıştır. Bu yazıda Çankırı'nın bir kasabasından derlenen oyunlara yer verilmiştir (Mutlu: 1974).

Mustafa Mutlu'nun diğer bir yazısı Temmuz 1975 yılında çıkan "Köy Seyirlik Oyunlarında Yüzyazma (Makyaj)" adındadır ve oyunlarda köylünün kullandığı makyaj malzemelerini ve tekniklerini anlatır. Oyunlarda oyuncular ya da oyuna dâhil olan diğer kişilerin ne tür malzemeler kullanarak yeni bir görünüme sahip olduğundan söz eder (Mutlu: 1975).

1978 yılı Haziran ve Temmuz aylarındaki sayılarda "Mahmutgazi Köyünden Derlenmiş Oyunlar 1-2" olmak üzere iki yazı yayınlanır. Bu yazılarda toplamda 22 oyun metni vardır (Tuğrul: 1978a, 1978b).

Metin And Türk Folklor Araştırmaları Yıllığının 1974 yılında çıkan sayısında kaleme aldığı "Dramatik Köylü Gösterilerinin Ritüel Niteliği" isimli yazısında; ritüel tanımını yapar ve işlevleri hakkında bilgiler verilir. Ritüel ve Mythos karşılaştırılır bunlardan sonra bolluk törenlerinden bahsederek diğer ülke şenliklerindeki "gemi" motifi hakkında bilgiler verilir. Bu yazının içerisinde ayrıca oyun metinleri de mevcuttur (And: 1974).

Metin And'ın Türk Folklor Araştırmaları yıllığının 1975 yılındaki sayısında "Komşu Kültürlerde Dramatik Köylü Oyunları ve Türk Etkisi" adında bir yazısı bulunmaktadır. Bu yazıda And komşularımızda olan Türk etkisini soy, coğrafya, din, devlet bakımından inceler. Oyunları genel olarak dört kümeye ayırdıktan sonra çeşitli

komşu ülkelerdeki oyunları anlatır ve inceleyerek Türk etkisini ortaya koyar. İçerisinde oyun metinleri de mevcuttur (And: 1975).

Türk Folklor Araştırmaları'nın 1985 yılında çıkan sayısında Hayrettin İvgin tarafından yazılan "Milli Folklor Araştırmaları Dairesi'nin Geleneksel Tiyatro ve Köy Seyirlik Oyunları Konusundaki Çalışmaları" adlı yazıda 1985 yılına kadar Milli Folklor dairesinin Tiyatro üzerine yaptığı çalışmalar derli toplu şekilde verilmiştir (İvgün: 1985).

Türk Folklor Araştırmaları dergisinin daha birçok sayısında farklı yazılar bulunmaktadır. Ancak dikkat çekici yazılardan bir bölümünü burada verilmiştir Diğer önemli bir kaynak ise Halk Bilgisi Haberleri dergisidir. Bu dergide de çeşitli yıllarda farklı şehirlerdeki eğlenceler ve oyunlar hakkında yazılar yazılmıştır.

1 Mayıs 1930 tarihli sayıda Enver Sadık tarafından yazılan "Gazi Ayıntap'ta Gece Eğlenceleri" isimli makalede Gaziantep yöresinde o zamanlarda oynanan oda oyunlarından bahseder ve bu oyunlara; soba başı, ocak başı oyunları gibi isimler verildiğini söyler (Enver: 1930).

15 Şubat 1935 tarihli sayıda Hikmet Turhan Dağlı tarafından kaleme alınan "Sohbetler ve Gezekler" adlı yazıda sohbet geleneğinden bahseder ve bu oyun geleneğine "Barana" dendiğini söyler. Barana'nın özelliklerini ve içyapısını verdikten sonra hangi oyunların oynandığını aktarır (Dağlıoğlu: 1935).

Nisan 1938 tarihli dergide Balıkesir ile ilgili bir yazıyı kaleme alan Halit Bayrı'nın yazısının adı "Dursunbey'de Kış Sohbetleri"dir. Dursunbey'de halen devam etmekte olan sohbet geleneği hakkında bilgi veren Bayrı ayrıca sohbette oynanan oyunların isimlerini ve içeriklerini de anlatır (Bayrı: 1938).

1936 yılında yayınlanan kaynak dergisinin 40. sayısında yer alan "Balıkesir'in Tarihi Hikâyesi Tülükabak" isimli yazı Balıkesir'de gelenekselleşen bir oyun olan Tülükabak hakkında bilgiler vermekte ve onun tarihi ile ilgili görüşleri sunmaktadır (Dağlıoğlu: 1936).

Tiyatro Araştırmaları Dergisi Türkiye çapında tiyatro bağlamında önemli bir kaynak teşkil etmiştir. Tiyatro Araştırmaları Dergisinin 1975 yılında çıkan 6. sayısında Sevda şener'in yazdığı "Tiyatro'nun Kaynağına İlişkin Kuramlar" adlı yazısı önemlidir. Bu yazıda şener dünya tiyatrosunun gelişiminden bahseder ve bu tiyatronun kaynak olarak nerelerden beslendiğinden bahseder. Ayrıca yazısında farklı kültürlerdeki benzer unsurları da karşılaştırarak tiyatronun her millette benzer kaynaklardan ortaya çıktığını söyler (şener: 1975).

Tiyatro Araştırmaları Dergisi'nin 1975 yılında çıkan 6. sayısında Ahmet Kutsi Tecer'in "Kyly Temsilleri" adlı eserinin incelenmesinin yapıldığı bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda kyly temsilleri ile ocuk oyunları ve halk oyunları karşılaştırılır. Kyly temsillerinin tanımı ve tasnifi yapılır ayrıca oyunların içeriğini etkileyen arka plan anlatılır. Yazının içerisinde oyun metinleri mevcuttur (Tecer: 1975).

Tiyatro Araştırmaları Dergisi'nin 1995 yılında çıkan sayısında iki ayrı makale bulunmaktadır. Bunlar "Dramatik Kyly Oyunları Kız Oyunları" ve " Dramatik Kyly Oyunları Erkek Oyunları" adını taşırlar. Yazar ismi olmayan bu makalelerde çeşitli oyun metinleri verilmiştir. Bu oyunların nerelerde, nasıl, ne zaman oynandığı hakkında bilgiler verilmiştir (Yazar Yok: 1995).

Tiyatro Araştırmaları Dergisi'nin 1995 yılında yayımlanan 12. sayısında yine başka bir yazı bulunmaktadır. Nurhan Karadağ'ın yazdığı bu yazının başlığı; " Türk Tiyatrosu'nun Kut Trenselsel Kaynakları ve Kyly Tiyatrosu"dur. Bu yazıda oyunlar için kullanılan terimler verilerek, neden oyun yapılışın cevabı aranır. Ayrıca oyunların tasnifi yapılarak kaynağa yönelik bir inceleme yapılır. İçerisinde oyun metinleri mevcuttur (Karadağ: 1995).

Nurhan Tekerek'in Tiyatro Araştırmaları Dergisi'nin 2006 yılında yayımlanan 22. sayısında "Oyun Kavramından Drama'ya Drama'dan Dramatik Eğitime" adlı yazısı yer alır. Bu yazısında oyun kavramı hakkında bilgi verilir, oyunla birlikte, ritüel, dram ve tiyatro sanatının ortak noktaları tartışılır. Daha sonra ise dramanın

insana kattığı değerlerden bahseder ve eğitimde dramanın nasıl kullanılabileceği hakkında fikirlerini söyler (Tekerek: 2006).

Nurhan Tekerek tarafından yazılan "Köy Seyirlik Oyunları, Seyirlik Uygulamalarıyla 51 Yıllık Bir Topluluk: Ankara Deneme Sahnesi ve Uygulamalarından İki Örnek: Bozkır Direği ve Gerçek Kavga" isimli makale Tiyatro Araştırmaları Dergisi'nin 2007 de çıkan 24'üncü sayısında yayımlanır. Bu yazısında köy seyirlik oyunlarının tarihi gelişiminden ve arka planından bahseden Tekerek, daha sonra oyunların günümüze yansıyan modern tiyatro sahnelerinden birinden bahsederek, bazı oyunlarını inceler (Tekerek: 2007).

Aslıhan Ünlü'nün yazdığı "Şiddete Gülmek: Geleneksel Türk Tiyatrosunda Şiddet ve Mizah" başlıklı 2007 yılında 24. sayıda yayımlanan yazıda, şiddet ögesinin geleneksel Türk tiyatrosunda nasıl işlendiğini ve en çok hangi türlerde ne şekilde kullanıldığından bahseder. Ayrıca bu şiddet ögesinin topluma olan faydası hakkında da fikirlerini sunar (Ünlü: 2007).

Tiyatro Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan bir diğer makale derginin 2008 yılındaki 25. sayısındadır. "Halk Tiyatrosunda Göstergelerin Dönüşümü" adlı makale, Tülin Sağlam tarafından yazılmış ve gösterge terimi üzerinde durarak, dram sanatının içindeki göstergelerden söz etmiştir. Bunun yanında yazıda halk tiyatrosunu oluşturan farklı türlerin göstergeleri ve bunların verdiği anlamlar ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Ayrıca araştırma konusu olan köy seyirlik oyunlarına da bir bölüm ayrılmıştır (Sağlam: 2008).

Ömer Tuğrul Kara'nın yazdığı "Dramanın İlk Uygulayıcıları Türk Samanları" adlı makale Turkish Studies adlı dergide 2010 yılında yayımlanmıştır. Bu yazıda dünya tiyatro tarihi ile Türk tiyatrosunun tarihini karşılaştırır. Yapılan dini törenlerin tanrıyı taklit etmek olduğundan bahseder ve bu işi yapanların Şamanlar olduğu söyler. Şamanların yaptığı ritüellerin, seyirlik oyunların kaynağı olduğundan söz ederek şamanın ayinde yaptıklarını inceler (Kara: 2010).

Milli Folklor dergisinde de seyirlik oyunlar alanında belirli makaleler çıkmıştır. 2003 yılı kışında çıkan 60. sayılı dergide Ahmet Pirverdioğlu tarafından yazılan

"Türk Halk Tiyatrolarının Gelişme Evreleri" adlı makalede; oyunlar büyü ve ilkel inançlara bağlanarak oyunların ilk amaçları hakkında bilgiler verilir. Türk tiyatrosunun gelişim evreleri anlatıldıktan sonra bu oyunların temel yapısından ve tarihinden bahsedilir (Pirverdioğlu: 2003).

Milli Folklor Dergisinin 2009 yılında yayınlanan 82. sayısında Fikret Türkmen'in Pınar Fedakâr ile beraber yazdığı "Türk Halk Tiyatrosunda Hareket Komiğine Bağlı Mizahi Unsurlar" başlığını taşıyan yazıda; söz komiği ve hareket komiği terimleri açıklandıktan sonra Türk tiyatrosundaki çeşitli türlerde bu unsurların durumu hakkında bilgiler verilir. İçerisinde örnek oyun metinlerini de bulunduran bu yazıda ayrıca oyunların içindeki unsurlar incelenir (Türkmen: 2009).

Milli Folklor dergisinin 2010 yılında çıkan 87. Sayısında Ali Yakıcı'nın kaleme aldığı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları" başlıklı yazısı da bu tarz oyunların oynandığı sohbet geleneği hakkında bilgiler verir. Bu oyunların isimlendirilmesinden ve köylüler arasındaki öneminden bahseder. Bununla birlikte Türk eğlence kültüründe bu odaların durumu hakkında bilgiler verir (Yakıcı: 2010).

Sinan Gönen'in "Türk Kültüründe Kız Kaçırarak Evliliğin Köy Seyirlik Oyunlarındaki İzleri" isimli, Türkiyat Araştırmaları Dergisi'nin Bahar 2011 döneminde yayımlanan 29. sayıdaki yazısı; kız kaçırma motifinin tarihinden ve Türk kültüründeki yerinden bahsederek, bu olayın sebeplerini inceler. Sonra da bu motifin köy seyirlik oyunlarındaki yansımalarından bahseder (Gönen: 2011 b).

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin 2010 yılında çıkan 23. sayısında, Ali Duymaz ve Halil İbrahim Şahin'in birlikte yazdığı "Balıkesir ve Çevresinde Hayvan Benzetmesine Bağlı Köy Seyirlik Oyunları" başlığını taşıyan yazıda; köy seyirlik oyunlarının tanımı yapıldıktan sonra hayvan benzetmesinin tiyatrodaki yeri ve Balıkesir yöresindeki hayvan benzetmesine dayalı oyunlar hakkında bilgiler verilip, oyunlar incelenir. Bununla beraber içerisinde oyun metinleri de bulunur (Duymaz, Şahin: 2010).

Ülkemizde yapılmış olan çeşitli sempozyum, kongre ve seminerlerde sunulmuş olan bildirilerin bazıları da köy seyirlik oyunları hakkında bilgiler vermektedir. Bu bildirilerde çeşitli yörelerdeki seyirlik oyunlar hakkında bilgiler verildiği gibi, seyirlik oyunların yapısı ve özellikleri ile ilgili araştırma ve incelemeler de yapılmıştır.

Erman Artun'un 3. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi'nde 1987 yılında sunduğu bildiri "Tekirdağ Köy Seyirlik Oyunları" başlığını taşımaktadır. Bu bildiri de seyirlik oyunların tarihi sürecinden bahsedildikten sonra oyunların özellikleri ve motifleri hakkında bir inceleme yoluna gidilmiştir. Ayrıca içerisinde Tekirdağ yöresinde oynanan çeşitli oyunların isimleri, özellikleri, oynanma şekilleri ve genel yapısı hakkında bilgiler verilmektedir. Bu yönüyle de Tekirdağ'da oynanan oyunların bazıları hakkında bilgi sahibi olunması sağlanır (Artun: 1987).

1992 yılında yayımlanan ve 4. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde sunulan bir bildiride de köy seyirlik oyunlarına yer verilir. Bu bildiri Mevlüt Özhan'a aittir ve "Kadınlar Arasında Oynanan Dramatik Seyirlik Oyunlarda İşlenen Konular" başlığını taşır. Bu bildiride Özhan; kadınların toplum içerisindeki yerini inceledikten sonra bu gelişimi üç evreye ayırır. Daha sonra kadınlar arasında oynanan oyunları yedi ana başlık altında toplar. Bu inceleme sırasında oyun metinlerini de kısaca vererek, oyunların yapısı hakkında örnekler görülmesini sağlar (Özhan: 1992).

Erman Artun imzasını taşıyan bir diğer bildiri de 1996 yılında yapılan 3. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi'nde yer alır. Bu bildirinin başlığı "Köy Seyirlik Oyunlarındaki Düğünlerde Gelin Güvey Motifinde Eski Kültür İzleri"dir. Bildiride; köy seyirlik oyunları iki başlığa ayrılarak incelenir. Oyunlardaki inanç unsurlarının etkileri ve bunların yansımaları anlatıldıktan sonra gelin güvey motifinin ne anlama geldiği ve oyunlarda neyi temsil ettiği hakkında bilgiler verilir. Bu bilgileri oyun metinleri içerisinde yer alan örneklerle sunar. Ayrıca bu oyunlara göre gelin güvey motifinin özelliklerini ve oyunlardaki yerini yedi başlık altında toplar (Artun: 1996).

1997 yılında 5. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde sunulan ve "Türkiye'deki Dramatik Köy Seyirlik Oyunları Üzerine Bir Atlas Denemesi" başlığını taşıyan Mevlüt Özhan'ın bildirisi önemli bilgiler içermektedir. İlk olarak seyirlik oyunların tanımını yapan Özhan, daha sonra oyunları yapısal özelliklerine göre gruplara ayırır. Bu ayırım sırasında oyunların bu yapısal özelliklerini derinlemesine inceler. Bildirinin en son bölümünde ise bütün Türkiye'deki oynanan oyunları belirli özelliklerine göre gösteren haritalar mevcuttur fakat diğer çalışmaların hiçbirinde bu tarz istatistikî malzeme bulunmamaktadır. Bu yönüyle de ayrı bir önem arz eder (Özhan: 1997).

Nebi Özdemir'in yazdığı "Bilim ve Teknolojideki Gelişmelerin Köy Seyirlik Oyunlarına Etkisi" başlıklı bildiri; Geleneksel Tiyatro'nun Sorunları ve Çözüm Yolları Sempozyumu'nda 1998 yılında sunulmuştur. Bu bildiride; geleneksel tiyatronun tanımı yapılır ve buradaki gelenek üzerinde tartışılır. Daha sonra köy seyirlik oyunların 20. Y.Y.'da meydana gelen değişmeler karşısındaki durumu hakkında bilgiler verilir. Bildirinin sonunda da bu teknolojik gelişmelerin köy seyirlik oyunlara katkı sağlayabileceğinden bahsederek bazı önerilerde bulunur (Özdemir: 1998).

Yöresel bir çalışma olan "Sivas Yöresi Köy Seyirlik Oyunlarında Halk Bilimsel Ögeler ve Cinsellik" başlığını taşıyan yazı Zekiye Çağmlar tarafından Halk Kültüründe Sivas'ın Yeri Kongresi'nde 2002 yılında sunulmuştur. Bu yazıda öncelikle köy seyirlik oyunları hakkında kısaca bilgi verilir daha sonra Sivas yöresindeki oyunların adları belirtilir ve oyunlar tasnif edilir. Bu tasnifin içerisinde oyunların özellikleri de anlatılmış ve oyunların oynanış şekilleri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu sayede oyun metinleri bildirinin içerisinde yer almıştır (Çağmlar: 2002).

Erman Artun'un bir diğer bildirisi de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu'nda sunulan; "Köy Seyirlik Oyunları Kültürel Mirasın Müzelenmesi" başlığını taşır ve 2004 yılında sunulur. Bu bildiride kısaca köy seyirlik

oyunları hakkında bilgiler verildikten sonra on maddede seyirlik oyunların korunması amacıyla yapılması gerekenleri sıralar (Artun: 2004).

2005 yılında, Halk Kültürlerini Koruma-Yaşatma ve Geleceğe Aktarma Uluslararası Sempozyumu'nda sunulan; "Köy Seyirlik Oyunların Korunması Üzerine Tasarım Denemesi" adlı bildiri Nilgün Çıblak tarafından yazılmıştır. Bu yazıda seyirlik oyunların tanımı yapıldıktan sonra kısaca tarihi arka planı anlatılır ve buradan da oyunların teknik özellikleri hakkında bilgiler verilir. Daha sonra günümüzdeki gelişmeler doğrultusunda seyirlik oyunların durumu tartışılır ve bu oyunları korumak amacıyla yapılması gerekenleri sekiz maddede toplar (Çıblak: 2005).

2010 yılında düzenlenen 4. Halk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulan ve Demet Şafak Aydın tarafından yazılan bildiri "Balıkesir'de Bir Köy Seyirlik Oyunu: Tülükabak" adını taşır. Bu yazıda Balıkesir yöresine özgü olan Tülü Kabak adlı oyun hakkında tarihi bilgiler verildikten sonra oyunun teknik özellikleri incelenir (Aydın: 2010)" (Durmaz, 2012: 14- 15- 16- 17- 18- 19- 20- 21- 22- 23).

3. 1. 3. Tezler

"Türkiye'deki üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde bitirme tezi olarak hazırlanan derleme çalışmaları içerisinde köy seyirlik oyunları ile ilgili bölümler mevcuttur. Ancak burada yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Yapılan bu çalışmaları köy seyirlik oyunları adı altında yapılmış olan tezler ve içerisinde seyirlik oyunlarla ilgili önemli bilgiler içeren tezler olarak ayırabilir.

İlk olarak Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda hazırlanan "Erzurum Köy Seyirlik Oyunları" adını taşıyan ve Dilaver Düzgün tarafından 1994 yılında hazırlanıp sunulmuş olan doktora tezi ele alınmıştır.

Bu doktora tezi özellikle Erzurum bölgesini incelemiştir. Tez bir giriş kısmı olmak üzere 3 ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş kısmında konuyla ilgili kısa bilgiler verilmiş araştırma yöntem ve tekniklerinden bahsedilerek Erzurum'daki eğlence geleneği anlatılmıştır.

İlk bölümde Erzurum köy seyirlik oyunlarının kaynakları, tasnifi, şekil bakımından incelenmesi, muhteva bakımından incelenmesi yapılır. İkinci bölümde ise oyun metinleri verilmiştir. Bu yönüyle de oyunların anlatımı yapılmıştır. Bu tez çalışması daha sonra kitap haline de getirilmiştir (Düzgün: 1994).

İkinci olarak yine Erzurum'daki seyirlik oyunlarla ilgili olarak hazırlanmış olan bir tez karşımıza çıkar. 1996 yılında Orhan Kaplan tarafından hazırlanan bu yüksek lisans tezi "Erzurum Köy Seyirlik Oyunlarında Müzik Ögesi" başlığını taşır. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tiyatro Anasanat Dalında hazırlanmıştır.

Bu tezin içeriğinde Erzurum yöresinde oynanan seyirlik oyunlardan müzikli olanlar seçilmiş ve incelenmeye çalışılmıştır. Müzik ögesinin oyunlar üzerinde ki etkisi ve müzikle birlikte devam eden gelenekler hakkında bilgiler verilmiştir. Amaç oyunları korumak ve oyunlardaki müziklerin unutulmasını engellemektir (Kaplan: 1996).

Diğer bir yüksek lisans tezi "Günümüze Kadar Gelmiş Olan Köy Seyirlik Oyunlarından Örnekler" adını taşımaktadır ve Mehtap Üçöz Çebi tarafından 2006 senesinde İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmıştır.

Tezin ilk bölümü, giriş kısmıdır. Burada köy seyirlik oyunlarının tanımı ve tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonraki bölüm köy seyirlik oyunlarının halk kültüründeki yeri başlığını taşımakta ve oyunların tasnifini, oluşumunu, özelliklerini ve elemanlarını açıklamaktadır. Son bölüm olan köy seyirlik oyunlarının konularına göre dağılımında ise oyunlar ritüel kaynaklı ve profan kaynaklı olmak üzere iki grup altında toplanmış ve oyun metinleri verilerek incelenmiştir (Çebi: 2006).

Köy seyirlik oyunlar adını taşıyan bir diğer tez çalışması da Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sahne Sanatları Anasanat Dalı öğrencisi olan Cem İçyar tarafından hazırlanan "Köy Seyirlik Oyunları Orta Oyunu ve Commedia Dell' Arte Oyunlarının İlişkilerinin İncelenmesi" başlığını taşıyan 2011 yılında hazırlanan yüksek lisans tezidir.

Bu tezin ikinci kısmı köy seyirlik oyunları bakımından önemlidir. Burada köy seyirlik oyunlarının oyun türleri ve konuları üzerinde durularak belli tasnifler yapılır. Diğer bölümde ise köy seyirlik oyunlarının metin yapısı incelenir. Birinci bölüm daha çok tarihi aşamaları ve konuların içeriklerinden bahsederken ikinci bölümde teknik incelemeler yapılmaktadır (İçyar: 2011).

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sahne Sanatları Anabilim Dalı öğrencilerinden Ferruh Özdiñer'in 2011 yılında hazırladığı doktora tezi de önemli bilgiler verir. Bu tez "Anadolu Köy Seyirlik Oyunlarının Gösteri Danslarına Dönüştürülmesinde Yöntem Önerisi ve Bir Uygulama Örneđi" başlığını taşır.

Tezin ilk bölümü özellikle köy seyirlik oyunları hakkında değerli bilgiler içerir. Bu bölüm "Anadolu Köy Seyirlik Oyunlarına Genel Bakış" başlığını taşımaktadır ve içerisinde oyunların kaynakları, konuları, biçim özellikleri, teknik özellikler, tasnif gibi bilgiler barındırmaktadır. İkinci bölümde ise bu oyunların gösteri danslarına dönüştürülmesinde izlenecek yöntem ve teknikler hakkında bilgiler verilir (Özdiñer: 2011).

İsim olarak köy seyirlik oyunları adını taşımayan ancak içerisinde köy seyirlik oyunları hakkında bilgiler içeren tezler de mevcuttur. Bunlardan özellikle Balıkesir yöresiyle ilgili olması dolayısıyla en çok dikkat çeken tez çalışması Mehmet Akman tarafından 2006 yılında Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmıştır "Balıkesir Yöresinde Ahilikten Kalma Tören ve Uygulamalar" başlığını taşır.

Bu çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan "Köy ve Beldelerde Ahilik Düşüncesinin Yansıması" adlı kısımda köy odaları geleneği ve köy gençlerinin bu odalardaki yeri anlatılır. Ayrıca bu bölümde köy seyirlik oyunlarının icra ortamlarından birisi olan "Barana" gecelerinden de bahsedilir. Bu geleneğin tarihi geçmişı incelendiği gibi bu geleneğin bugünkü durumu ve özellikleri hakkında bilgiler verildikten sonra burada oynanan oyunlardan da bahsedilir (Akman: 2006)" (Durmaz, 2012: 23- 24- 25).

3. 1. 4. Diğer Araştırmalar

“Türkler Ansiklopedisi'nin 4. cildinde Abdullah Şengül tarafından yazılan "Türk Drama Geleneği" adlı çalışma araştırma konusu açısından önemlidir. Bu yazıda ilk çağdan itibaren dram geleneği anlatılır. Tiyatronun ilk çıkışı hakkında bilgiler verildikten sonra oynanan oyunların konularını etkileyen unsurlar ele alınır. Daha sonra Osmanlı Toplumunu içerisinde dramın yeri hakkında bilgiler verilir.

Yine Türkler Ansiklopedisi'nin 15. cildinde Dilaver Düzgün tarafından kaleme alınan "Geleneksel Türk Tiyatrosu" başlıklı yazı da köy seyirlik oyunları açısından önem arz eder. Bu yazıda geleneksel Türk tiyatrosu köylü ve halk tiyatrosu olarak ikiye ayrılarak incelenir. Bu tiyatro bölümlerini etkileyen unsurlar hakkında bilgiler verildikten sonra tek tek türler üzerinde konuşulur. Bu türlerden bir tanesi de köy seyirlik oyunlarıdır. Köy seyirlik oyunlarının kaynakları ve oynanma şekilleri hakkında bilgiler verilir” (Durmaz, 2012: 25)

3. 2. Köy Seyirlik Oyunları Tanımı, İçeriği:

“Köy seyirlik oyunları, çağlar boyu süren halk tiyatro geleneğinin günümüze gelen mirasıdır. Köy seyirlik oyunları, bütün töreler ve gelenekler gibi aslına koruyamamış birçok tarihsel, sosyal, kültürel nedenlerle değişikliğe uğramıştır” (Artun, 1994: 25).

“Bayram niteliğinde kutlanan, belirli bir takvimi olan mevsimlik törenler ve ritüel kökenli seyirlik oyunları, çağlar boyu süregelen zengin kültür değerleriyle dolu halk tiyatro geleneğinin günümüze gelen mirasıdır.

Halk kültürü durağan değildir. Halkla birlikte durmadan oluşan bir dinamizm içindedir. Türk halk kültürü göçlerle Orta Asya'dan Balkanlara kadar bir coğrafyaya taşınmıştır. Oradaki halk kültürleriyle tanışıp iç içe yaşamıştır.

Çağlar boyu insanlar ya da topluluklar yaşamlarında karşılaşılabilecekleri olumsuzlukları önlemek için doğayla uyum sağlama amacıyla büyü ve törenler yapmışlardır” (Artun, 1993: 191

<http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/23.php>).

“Bu konuda ilk derli toplu araştırmayı Ahmet Kutsi Tecer yapmıştır... Sahasında ilk ve önemli olan bu çalışmasında Tecer, önce terminoloji sorununu ele alarak köylü temsilleri terimini neden tercih ettiğini açıklar. “Köylerde ve köylüler tarafından yapılan temsili mahiyette oyunlar” biçiminde tanımladığı bu ürünler için köylü tiyatrosu, halk tiyatrosu, halk edebiyatında temaşa, halk temaşa folkloru, temaşa ve oyun terimlerinin akla gelebileceğini belirterek bunların hiç birini uygun bulmaz. Ona göre “iptidai mahiyette dramatik tezahürler olmaktan ileriye geçemeyen” köylü oyunlarını karşılamak üzere köylü tiyatrosu terimini kullanmak yanlıştır.

...Seyirlik oyun terimini ilk kez kullanan bilim adamı Metin And olmuştur. Dionisos ve Anadolu Köylüsü adlı çalışmasında Metin And, seyirlik oyunlar, seyirlik köylü oyunları, Anadolu seyirlik oyunları, Anadolu köylüsünün seyirlik oyunları, köylü seyirlik oyunları, Anadolu seyirlik köylü oyunları gibi ifadelerle bu oyunlardan bahseder.

...Pertev Naili Boratav ile Nurhan Karadağ da Metin And’a uyararak seyirlik köylü oyunları ve köy seyirlik oyunları terimlerini kullanırlar.

...Yukarıda özetlemeye çalıştığımız bu farklı değerlendirmelere rağmen araştırma konumuz olan oyunlara ad olarak köy seyirlik oyunları biçimindeki kullanım yaygınlık kazanmış, son otuz yıl içinde araştırmacı ve bilim adamları genellikle bu terimi tercih etmişlerdir” (Düzgün, 1999 <http://www.kulturelbellek.com/koy-seyirlik-oyunlari-arastirmasi/>).

“Daha çok köy çevrelerinde, yılın belirli günlerindeki bazı törenlerle düğünlerde veya kış aylarında düzenlenen sıra gecelerinde sergilenen oyunlar, köy seyirlik oyunları olarak adlandırılmaktadır. İncelemecilerin köylü temsilleri, köy tiyatrosu, köy orta oyunları gibi terimlerle ifade ettikleri bu oyunlara geleneğin kendisi bir ad vermez ve yapılan iş, "oyun çıkarmak", "oyun yapmak" deyimleriyle karşılanır” (Düzgün, 2002 <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355821>).

“Bu oyunlar anonimdir... Bir zamanlar işlevsel niteliği olan bu oyunlar doğanın çözümlenmesi oranında ilk çıkış özelliğini yitirerek güncelleşmeye yeni bir

bakış açısıyla kabuk değiştirmeye başlamıştır. Günümüz insanı unutulmaya yüz tutan bu oyunları eğlence aracı olarak sürdürmektedir.

... Seyirlik oyunlar, oynandığı toplumun kültür düzeyine ve oynandığı çağa bağlıdır. Köy yaşamı içinde çok önemlidir. Ancak köylerde yaşama ortamı bulurlar.

... Köy seyirlik oyunlarının sağlıklı bir değerlendirilmesini yapabilmek için ilkel insan yaşamından başlayarak, Orta Asya, Anadolu ve İslâm kültürlerinin bu oyunları etkileişlerine bakmak zorundayız. Bu oyunlarda, Orta Asya kültürünün izlerini görmekteyiz. Orta Asya Türklerinin inanç ve yaşama biçimleri bugünkü kültürü oluşturan ana etkidir. Anadolu'ya gelen ve oradan Avrupa ortalarına kadar giden Türkler yerli halkın kültürlerini etkilemiş ve onlardan da etkilenmiştir. Bu reddedilmez bir gerçektir. İslamiyet'i kabul eden Türkler yeni bir kültürle karşılaşmışlardır. Bu kültürden etkilenmelerine karşın kendi geleneksel kültürlerini de sürdürmüşlerdir.

“İslâm kültürünü kabul etmiş olan Türkler ve diğer kavimler eski dinlerinden kalan birçok inanç gelenek ve ayinleri kendi dinlerine sokmayı başarmışlardır. Bu Şamanizm gelenekleri güya İslâm talimatındanmış gibi yüzyıllar boyu sürüp gitmektedir (İnan,1954: 204)” ” (Artun, 1987: 29 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

Artun bu görüşünü 3. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresindeki bildirisindeki şu cümleyle de destekler: “Köy seyirlik oyunları tarih boyunca göçlerden, çeşitli kültürlerden ve birikimlerden etkilenmiştir. İslâmiyet öncesi Türk kültürü bugünkü kültürün temelidir. Köy seyirlik oyunlarında Orta Asya, Anadolu, İslâmiyet ve ortak Balkan kültürünün izlerini görebiliyoruz. Bu gelenek zamanla beslenerek yeni bir biçime bürünmüştür” (Artun, 1996: 86).

“Köy seyirlik oyunlarında gözlediğimiz ritüellerin kökeni, avcılık dönemlerindeki av âdetlerine kadar uzanır. Avın verimli geçmesi için sihir ve büyü yapılmıştır. Kazma tarımına geçilmesiyle, bolluk ve bereket amacıyla, tarımda da verimi sağlamak için yapılır. Ritüellerin özünde doğayla barışık olma isteği vardır. Tarihin ilk zamanlarından beri her kültürde ay, mevsim yıl değişiklikleri törenlerle

kutlanmaktadır. Köylü, kendi yaşantısının daha verimli olması için zorunlu ve bilerek bu törenlere katılırdı (Karadağ,1978: 9-11).

...Türk kültüründe İslâmiyet öncesi bahar bayramlarının yapıldığını biliyoruz. Kışın soğuğundan sonra canlanan doğa sevinçle karşılanıyor, bu olay sevgiyle kutlanıyordu. Doğadaki her değişiklik her kültür için bir dönüm noktası, kutlama, tören, şenlik nedenidir. Çeşitli kültürleri incelediğimiz zaman mevsimlerin değişimleri, başlangıçları ve bitişlerinde törenler vardır. Bu törenler, Türk toplumunda daha sonra köy seyirlik oyunlarına da yansımıştır. Büyük dinler öncesi yapılan ayin, tören ve şenlikler daha sonra büyük dinlere de girerek dini bir nitelik kazanmıştır” (Artun, 1994: <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/57.php>).

“...Ölüp-Dirilme, Ak-Kara, Eski- Yeni çatışması üzerine kurulu olan ritüellerden beslenen dramatik köylü oyunları yılın belli günlerinde ya da mevsim dönümlerinde oynanan törensel ve büyüsel oyunlardır, yani görevseldir. Bu oyunlar zamanla yine köylüler tarafından güncellenerek eğlendirme işlevi kazanmıştır. Anadolu’da süregelen bu oyunlar çeşitli bilim ve sanat uzmanları tarafından derlenmiş, incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Köy Seyirlik oyunlarındaki kimi özellikler köylünün ibadet ritüeliyle benzerlikler taşımaktadır. Otantik oyunlarda Kız Kaçırma, Ölüp Dirilme, Yiyecek Toplama, Topluca Yeme ve Kutsama, oyunların sürekli yenilenmesi ve güncel olandan etkilenmesi ve Güldürü ortak motiflerdir. Yapı açısından göstermeci olan dramatik köylü oyunları topluca oynanır. Yani köyde bu işi yapan köylüler tarafından yine köylülere oynanır. Yani oyuncusu da, seyircisi de köylünün kendisidir. Bu yüzden seyirci oyunun içindedir. Sürekli ve belli günlerde, belli amaçlarla oynandığı için köylü konuları ve kanavaları bilir. Seyirci ve oyuncu arasında varsayıma dayanan ortak bir anlaşma vardır” (Tekerek, 2007: 67).

“Seyirlik oyunların özü köylünün düşünce yapısı yaşam görüşüyle biçimlenir. Oyunların belli bir çatısı vardır. Ritüellerde konuları şöylece özetleyebiliriz. Evlenme, kız kaçırma, gelin kaçırma, damat tıraşı, bolluk, ölüp dirilme, ak-kara çatışması motifi gibi. Eğlence amaçlı oyunlardaysa konular şöyledir. Evlenmek istediğini söyleyemeyen genç, Cumhuriyet öncesi eğitimi taşlama, hayvan taklidi,

evlilik törenleri, seyirciyi oyuna getirip şaka yapma, kelime oyunları vb.dir” (Artun, 1987: 29-39 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresinde Mevlüt Özhan’ın sunduğu “Türkiye’deki Dramatik Köy Seyirlik Oyunları Üzerine Bir Atlas Denemesi” başlıklı bildiride, oyunları farklı özellikleri ve amaçlarına göre gruplamıştır.

A- İnanç kaynaklı olup, günümüzde de bu amaçla oynananlar,

B- İnanç kaynaklı olup, günümüzde eğlence amacıyla oynananlar;

1- Kız Kaçırma,

2- Ölüp Dirilme,

3- Ölüp Dirilme Kız Kaçırma,

C- Eğlence ürünü olarak oynananlar,

1-Meslek taklidi oyunlar,

2- Hayvan taklidi oyunlar,

3- Günlük yaşamla ilgili oyunlar,

4- Tarımla ilgili oyunlar,

5- Hikâye, masal ve tarihi olayları konu edinen oyunlar,

6- Sağır-Dilsiz oyunları,

7- Değişik konulu oyunlar,

Oynandıkları yer bakımından;

A- Açık alanlarda oynananlar,

1 - Bir alanda sabit olarak oynananlar,

2- Gezilerek oynananlar,

B- Kapalı yerlerde oynananlar,

Oynayanların cinsiyetleri açısından;

A-Erkekler tarafından oynananlar,

B- Kadınlar tarafından oynananlar,

C- Hem erkekler hem kadınlar tarafından oynanan oyunlar,

Müzik eşliğinde oynayıp oynanmamasına göre,

A-Müzikli oyunlar,

B-Müziksiz oyunlar (Özhan, 1997: 292- 293).

İnanç kaynaklı oyunların yer ve zamanlarını araştıran Özhan, Karaman'da oynanan inanç kaynaklı oyunları da araştırmaya dahil etmiştir.

A-İnanç Kaynaklı Oyunlar: "... Bu tür oyunların kökeni inançtan kaynaklanmaktadır. Yani dini bir niteliği vardır. Genellikle üreme, sağlık, bolluk bereket gibi öğeleri işlerler. Yılın belirli günlerinde mutlaka yapılırlar.

Bu türün zengin örneklerinden olan Saya, Saya Gezme, Saya Gezmesi, Sayıl, Saya Kutluğu gibi isimler verilen oyunlar, üreme amacıyla 15-20 Şubat (Ilıç-Erzincan; Ermenek, Kargara, Uguzlu Köyleri/Konya; Sanahmetli-Tomarza/Kayseri), yılın bereketli olması amacıyla Kasım (Beydili/Karaman), yeni yılın karşılanması ve bereketli olması amacıyla Ocak-Şubat ayları içinde (İbrala-Taşkale/Karaman; Yapraklı/Çankırı) yapılır.

Üremeye İlgili Saya, Saya Gezme. Sayıl, Koyun Yüzü, Kuzunun Tüyü Bitti. Köse, Yılbaşı, Körkü, Çan Sallama, Kışyarısı, Davar Yüzü gibi adlarla oynanan oyun genellikle 15-18 Şubat tarihleri arasında oynanmaktadır. Bu tarih koç katımından 100 gün sonraya denk gelmekte ve koyunların karnındaki yavruların tüylenmeye başladığına inanılmaktadır. Doğacak kuzuların sağlıklı olması için yapılır. Aynı

zamanda bu tarih yeni bir yılın, yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilir. Aynı amaçla oynanmasına karşın tarihlerde değişiklikler olabilmektedir. Örneğin Karaman'da 20 Ocak-10 Şubat arası, Çankırı'da 19 Ocak'ta Tokat'ta ise 15-30 Şubat arasında oynanmaktadır. Bu oyunların bazılarında ölüp dirilme ve kız kaçırma motifleri işlenir. Bu motifler de inançla ilgilidir” (Özhan, 1997:293- 294).

B- İnanç Kaynaklı Olup, Günümüzde Eğlence Amacıyla Oynanan Oyunlar: “Yılın belirli günlerinde değil düğün, bayram gibi özel günlerde oynanmaktadır. Doğanın canlanması, baharın karşılanması, bolluk bereket gelmesi, canlıların sağlıklı üremesi amacıyla yapılan törenlerin birer kalıntısı olan bu oyunlar, çeşitli nedenlerden dolayı amaçlarını kaybedip eğlence amacıyla oynanan oyunlar haline dönüşmüştür. Biçim olarak pek değişmeyen bu oyunlarda kız kaçırma, ölüp dirilme, ölüp dirilme artı kız kaçırma motifleri işlenmektedir. Hemen hepsinde bir çatışma vardır. Bu çatışma iyilerle kötülerini temsil eden güçler arasında olmaktadır.

... Ölüp Dirilme ve Kız Kaçırma motifi çoğu oyunlarda birlikte işlenmektedir. Bu oyunlarda; kızları elde etmek, kaçırmak için iki güç arasındaki çatışma sonunda birinden biri ölür veya bayılır, kızlar bulunup getirilince tekrar dirilir ya da ayılır. Kırşehir Kızılca köyünde oynanan "Arap Oyunu", Tokat'ın Çamlıca ve Çayeli köylerinde oynanan "Deveci Oyunu", Karaman'ın Taşkale kasabasında oynanan "Arap Oyunu" bu türden örneklerdir.

...İnanç kaynaklı olup eğlenmek amacıyla oynanan oyunların bazılarında Arap'ın kuyruğu yakılır. Karaman Taşkale kasabasında oynanan Arap oyununda Arap'ın, Sivas ili) Koyulhisar ilçesi Aşağıkale köyünde oynanan "Hacı Baba" oyununda tilkinin kuyruğu yakılır. Ayrıca çoğu oyunlar meydana yakılan ateşin çevresinde oynanır. Ateş eski Türklerde kutsal sayılmış ve bir tanrı gibi görülmüştür. Şaman törenlerinde ateş yakılır, Şaman ateşin çevresinde dans eder. Sümerler'de Hititler'de de ateş kutsaldır. Yukarıda sözünü ettiğimiz oyunlarda ateş her ne kadar eğlence veya çevreyi aydınlatmak için yakılsa da temelde inanç ögesi özelliği taşımaktadır.” (Özhan, 1997: 296- 297).

C- Eğlence Ürünü Olarak Yaratılıp Oynanan Oyunlar: “İlk iki grupta sözü edilen oyunlardan esinlenerek yaratılan oyunlardır. Bu oyunlarda sosyal ve ekonomik yaşamla ilgili olaylar gülünç unsurlarla anlatılır. Müstehcen söz ve davranışlar, kaba taklitler gülünç unsuru oluşturur. Bu oyunlar düğün, bayram ve özel günlerde (yaren sohbetleri, askere gideceklerin aralarındaki toplantıları vb.) düzenlenir.

İlk iki grupta saydığımız oyunların genellikle açık alanlarda oynanmasına karşın bu gruptaki oyunların genellikle kapalı alanlarda oynanır. Bu özelliklerden dolayıda eğlence türü oynanan oyunlar ancak oynanılan ortamdaki kişiler tarafından izlenir. Yani kadınlar arasında oynanırsa kadınlar, erkekler arasında oynanırsa erkekler tarafından izlenir.” (Özhan, 1997: 297)

Eğlence amaçlı oynanan oyunları da yedi gruba ayıran Özhan, bazı örneklerinde Karaman ve köylerinde oynanan oyunlardan da söz etmiştir.

1- Meslek Taklidi Oyunlar: “Bir mesleğin abartılı hareketlerle taklit edildiği oyunlardır. Berberlik, kalaycılık, demircilik, duvarcılık, eskicilik, kasaplık, değirmencilik, çobanlık gibi meslekler en çok taklit edilenleridir. Bu mesleklerde kullanılan araç gereçlerin seçiminde de abartı ön planda tutulur. Berber oyununda; fırça yerine süpürge (Akçalar Seydişehir/Konya), badana fırçası (Taşkale/Karaman), at kuyruğu (Aksaray köyleri); havlu yerine eski çuval (Akçalar Seydişehir/Konya); ustura yerine paslı ekmek bıçağı, (Akçalar Seydişehir/Konya), satır (Taşkale/Karaman); soba maşası (Aksaray köyleri); sabun yerine kireç (Devecipınar Felahiye/Kayseri); köpek pisliği (Aksaray köyleri), boya ve kolonya yerine kirli su kullanılır.

...Çobanların yaşamlarından bir bölümünün veya çobanlarla ilgili konuların eğlenmek amacıyla işlendiği bazı oyunlarda bu gruba dahil edilmiştir. Tokat Dazmana köyü ile Karaman Taşkale'de oynanan "Sığır Gütme", Tunceli köylerinde oynanan "Çoban", "Davara Nöbeti", "Topal Çoban" oyunları gibi.

Çobanların üreme, bereket ve bolluk amacıyla yılın belli günlerinde kendilerinin oynadıkları oyunlar bu gruba dahi! edilmemiş inanç kaynaklı oldukları

için inanç amacıyla oynanan gruba dahil edilmiştir. Karaman Beydili'deki "Saya Oyunu" gibi.” (Özhan, 1997: 297- 298).

2- Hayvan Taklidi Oyunlar: “Bu oyunlar çoğunlukla tilki, deve, domuz, köpek, kartal, ayı, geyik, kirpi gibi hayvanların taklidine dayanır” (Özhan, 1997: 298).

“Köy seyirlik oyunlarındaki canlandırmalar, hayvan benzetmeceleri, takılan maskeler ve toplu danslar önceleri büyüünün bir aracı, bir canlandırmaydı. Bugün bilinmese de, kökeni geçmişte yardım umulan bir toteme kadar uzanır.

Oyuncu başı eskiye, töreye bağlı kalınmasını ister. Farkında olmadan ilkel törenlerdeki büyücünün ya da din adamının görevini üstlenir. Onlara oyun gösterir. Köy yaşamında hayvan önemlidir. Hayvan taklidi oyunlarda totemcilik ve şamanlık çağının izlerini taşıyanlar vardır. Hayvan kılığına girme hayvan totemiyle olan bağı göstermektedir (Kostic, 1978: 414-419).

...Hayvan postu ve kılık değiştirme eski av adetlerinden kalmadır. Canlandırmalarda girilen kılıklar tarım ve hayvancılık gereksinmelerine uygun bir biçimde şekil değiştirerek günümüze gelmiştir. Önceleri av hayvanlarının benzetmeceleri yapılırken tarım dönemine geçince deve, at, köpek, eşek vb. benzetmecelerine geçildiğini görüyoruz” (Artun, 1993 <http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/23.php>).

“Kültür tarihi araştırmaları, insanların bir hayvan soyundan geldikleri biçimindeki inançları kapsayan totemizmin giderek kaybolduğunu, ama izlerinin her dönemde varlığını koruduğunu gösteriyor. Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra ise ongun seviyesinde de mevcut olmadığını, sadece halk adet ve inanmaları arasında kırıntılar halinde yer bulduğunu görüyoruz. Bu gelişmede Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi de etkili olmuştur. Günümüzde Anadolu'da bu inançlara rastlanmaktadır. Bugünkü Anadolu köy seyirlik oyunlarında ve danslarında bu inancın izlerini görmek mümkündür. Ancak bugün oyunlar sadece eğlence amacıyla sergilenmektedir. Oyuncu ve seyirciler, bu motiflerin manasını bilmemektedirler.

... Anadolu'da oynanan köy seyirlik oyunlarında, özellikle ritüel oyunlarda ve halk danslarının bir kısmında eski kutsal ayinlerden, totem ve ongun dönemlerinden kalma izler vardır. Profan mahiyetteki oyunlarda da hayvan benzetmelerine rastlamak mümkündür. Ancak bunların mitolojik kaynaklı olsalar bile köy hayatıyla bütünleşmiş oyunlara girdiğini görüyoruz. Köylü, hayatının çeşitli safhalarında yararlandığı hayvanları oyunlarına konu olarak seçmiştir” (Düzgün, 2002 <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355821>)

3-Günlük Yaşamla İlgili Oyunlar: “İnsanların günlük yaşamlarının bir bölümünü işleyen oyunlardır”(Özhan, 1997: 298).

4-Tarımla İlgili Oyunlar: “Doğrudan tarımsal yaşamı taklit eden oyunlardır. Buğday, darı, mısır ekmek, sulamak, zarar veren hayvanlarla mücadele etmek, biçmek bu oyunların temel konularıdır. Bu konular işlenirken değişik olaylarla oyun süslenir” (Özhan, 1997: 299).

5-Hikâye, masal ve tarihi olayları konu edinen oyunlar. “Halk arasında anlatılan hikâye ve masallar ile tarihi olayların canlandırıldığı oyunlardır. Özellikle Keloğlan masalları dramatize edilen masallardandır” (Özhan, 1997: 299).

Özhan’ın araştırmasında sağır, dilsiz ve şaka oyunlarının içinde Karaman’da oynanan oyunları da görmekteyiz.

6- Sağır-Dilsiz ve Şaka Oyunları: “Sözden çok hareketlerle oynanan dramatik seyirlik oyunlardır. Olabildiğince ağır, yerine göre müstehcen şakalardan oluşan bu tür oyunlarda oynanan kişilerin şakayı kaldıran kişilerden olması göz önünde tutulur.

Sağır-Dilsiz oyunlarında konuşmama ve işitmeme ön plandadır. Köyde herkes oyunun özelliğini ve amacını bilir. Çankırı’da oynanan "Samıt ve Lal" oyununda yüzlerini karaya boyayan oyuncular hiç konuşmadan evleri gezerler, ev sahipleri yiyecek için geldiklerini bildiği için bulgur, yağ, yumurta, ceviz vb. yiyecekler verirler.

...Şaka türü oyunlarda, oyunculardan bazılarına değişik şakalar yapılır. Örneğin Karaman Beydilli’de oynanan "Cıngıllı Şıh"ta müftü şıhın müridlerince

seccade ile havaya kaldırılıp sokağa atılır. Maraş Türkoğlu Çobantepe köyünde oynanan "Kız Satma" oyununda kızlar ellerinde sakladıkları unu kaynanalarının yüzüne sürerler.

Çorum, Erzurum, Ordu, Kırşehir, Adana, Yozgat, Karaman ve daha birçok ilimizde Tarla Sının, Sınır, Sınır Bölme, Sınırcılar, Sınırtası, Sınır Kavgası, Andaşı gibi adlarla oynanan oyunda, taş olan oyuncunun havaya kaldırılıp yere bırakılması, Tunceli Pertek Yöniköy'de oynanan "Oyini", "baban Öldü" adlı oyunlarda bir oyuncunun üzerine su dökülmesi, Elazığ Sivrice'de oynanan "Bostancı", İçel Mut Yalnızcabağ'da oynanan "Eskici" oyunlarında sırta bağlanan oyuncuların dövülmesi veya Erzurum'daki "Oduncu Oyunu" ile Karaman Taşkale'deki "Sığır Gütme" oyununda olduğu gibi iğne batırılması bu şakalara örnek olarak verilebilir" (Özhan, 1997: 299- 300)

7-Değişik Konulu Oyunlar: "Yukarıdaki başlıklar altında sınıflandıramadığımız konuların işlendiği oyunlardır" (Özhan, 1997: 300).

Oyunları oyuncuların cinsiyetlerine göre de inceleyen Özhan şu saptamalarda bulunmuştur: "...Üreme, bereket, bollukla ilintili Saya, Kış yarısı gibi oyunlarla, kız kaçırma, ölüp dirilme konulu oyunların hemen tamamı erkekler tarafından oynanmaktadır. Bunun da toplumumuzun sosyal yapısından kaynaklandığı hepimizin kabul edebileceği bir gerçek. Erkekler tarafından açık alanlarda oynanan oyunların büyük çoğunluğu kadınlarca da izlenebilmektedir. Ama kadınların oynadıkları oyunlar erkekler tarafından izlenememektedir.

Erkekler arasında oynanan oyunların genellikle kadın giysisi giymiş erkek oyuncular vardır. Bu oyuncular abartılı oyunlarıyla dikkat çekerler ve gülünç unsuru oluştururlar. Kadınlar arasında oynanan oyunlarda da erkek rolünü, erkek giysisi giymiş kadınlar oynamaktadır.

Kadınlar arasında oynanan oyunlar daha çok kendilerinin sosyal yaşamları, toplumdaki konumları ile ilgili konuları işlemektedir.

... Hem kadınlar hem erkekler arasında oynanan oyunlara az da olsa rastlamak mümkün. Yozgat'ta oynanan "Kasnak" oyunu, Tokat Dasmana köyünde oynanan "Sığır Gütme", Karadeniz yöresinde havalar bozuk gittiğinde güneş çıkması için yapılan "Kuçkuru" uygulaması, Edirne'de oynanan "Haydindik", İzmir Seferihisar'da oynanan "Sarımsak Satma" oyunları hem erkekler hem kadınlar arasında oynanan oyunlardır.

Dramatik köy seyirlik oyunlarını, oynanışı sırasında müzik olup olmamasına göre de;

a) Müzikli oyunlar,

b) Müziksiz oyunlar olarak iki grupta inceledik” (Özhan, 1997: 300- 301).

Özhan'ın incelediği müzikli oyunlara bakıldığında Karaman'ın, Saya Gezmelerinin müzikli yapıldığı ender yerlerden birisi olduğu görülür.

“...Açık alanda oynanan oyunların çoğunluğu müzikle oynanmaktadır. İnanç kaynaklı olup bu amaçla oynanan "Yağmur Gelini", "Yağmurcuk", "Çiğdem Bayramı, Hatapıya" gibi törensel uygulamalarda herhangi bir çalgı bulunmaz, ancak çocuklar gezerken ezgili bir şekilde maniler söylerler. Saya Gezme adı verilen oyunlar yörelere göre müzikli veya müziksiz oynanır. Çoğu yörelerde müziksiz oynanırken, Karaman, Sivas Koyulhisar, Yeşilyurt, Bahçe, Gökdere köylerinde oynanan "Saya Gezme", Doğubeyazıt'ta oynanan "Köse Gelin", Ankara Çubuk Karadana'da oynanan "Koyun Yüzü" müzik eşliğinde oynanmaktadır. Müzikli oynanan oyunlarda genellikle davul, zurna, darbuka, tef, saz, gibi enstrümanlar kullanılmaktadır.

Bu oyunları müzikli ve müziksiz diye ayırırken, oyun sırasında müziğin kullanılmasını koşul olarak kabul ettik. Oyun sonunda eğlenmek için müzik kullanılmışsa bu oyunları müziksiz oyunlar grubuna aldık. Özellikle kına geceleri kadınlar arasında oynanan birçok oyun müziksiz oynanıyor ama gecenin özelliği nedeniyle oyun başında ve sonunda kadınlar müzik eşliğinde oynuyorlar. Çobantepe-

Türkoğlu/Maraş'ta oynanan "Kız Satma" ve daha birçok oyunu örnek olarak verebiliriz.

Balıkesir ili Sındırgı ilçesi Mumcu köyünde oynanan çift sürme gibi bazı oyunlarda da oyuna başlamadan önce çeşitli havalar çalınır oynanır. Oyun başladıktan sonra müzik kesilir, oyun bittikten sonra tekrar başlar. Baştaki müzik köy halkının oyun alanına gelmesini, sondaki müzikte oynayanlar ile seyircilerin eğlenmelerini sağlamak amacıyla çalınmaktadır.

Müzik eşliğinde oynanan birçok hayvan taklidi oyunlarda halk dansı şeklinde oynana gelmektedir. Muş, Bingöl, Bitlis gibi illerimizde oynanan "Kartal" oyunu, Diyarbakır'da oynanan "Kurt Kuzu" oyunu gibi daha pek çok oyun örnek olarak verilebilir” (Özhan, 1997: 300- 301).

“Müzikli ve Danslı Sözsüz Oyunlar ve Müzikli ve Danslı-Türkölü Oyunlar da köy seyirliklerin bir farklı kategorisini oluşturur. Her iki sınıflama altındaki Müzikli-Danslı Sözsüz Oyunlar ve Müzikli-Danslı-Türkölü Oyunların çatıları diğer oyunlara göre daha değişmezdir. Oyun figürleri, türkölü sözleri, ezgiler, o topluluğun ürünü olarak yerleşmiş ve benimsenmiştir. Müzikli danslı sözsüz oyunların geçmişi türkölü oyunlara göre daha eskidir. Türkölü oyunlarda daha çok o toplumun yaşantısının ilginç bir yönü yansıtılırken, müzikli-danslı-sözsüz oyunlarda daha çok müzik ve figürle doğa olayları yansıtılır” (Tekerek, 2007: 89).

Prof. Nurhan Karadağ oyunları iki ana başlıkta incelemiştir. Nurhan Karadağ'a göre:

A-Törensel, büyüsel nitelikli oyunlar,

B-Eğlence nitelikli oyunlar.

A- Törensel, büyüsel nitelikli oyunları da kendi içinde dörde ayırabiliriz.

1- “...Hayvancılıkla geçinen yörelerde koyunların koçlarla çiftleşmesi için yapılan "Koçkatımı", koyunların dişi ve ikiz kuzulamaları için yapılan "Saya Gezme", koyunların sütünün bol olması için ilk sağımda yapılan "Beri" törenleri.

A-Törenselsel, büyüsel nitelikli oyunlar: ...Koyun besleyen, koyunculuk yapan köylü, koyunların çiftleşme zamanında Kasım ayının başında 'Koyunlarla, koçları çiftleştirir. Bu iş için 'Koç katımı denilen' bir tören düzenlenir. Köy halkı çoluğu çocuğu ile sürüyü alıp otlığa gider hemen herkes sevinçlidir. Allı güllü giysileri içinde bir renk ve coşku seli olarak görünür. Koçlar çeşitli renklere boyanır. Boynuzlarına elma, nar gibi bereket sembolü yiyecekler takılır. Kurdeleler bağlanır, üzerlerine de özellikle küçük kız veya erkek çocuklar bindirilir bu koçun erkeklik gücünün simgesi ya da kuzulayacak koyunun dişi olmasının isteğidir. Bu kalabalığa yer yer çalgılar da eşlik eder görüntü tam bir bayram yerini andırır.

Koç katımında topluca yenilir ve eğlenilir. Koç katımından 100 gün sonra yani kuzunun ana rahminde tüylendiği gün 'Saya Gezme' denilen tören düzenlenir, bu tören Şubat ayı ortalarına rastlar. “Saya Gezme” törenine bazı yönlerde “Çoban Bayramı” da denilir. Köyün çobanlarının da içinde olduğu bir grup köylü önceden kısa bir hazırlık yapar giysiler, takılar, makyaj malzemeleri, çalgıcılar bulunur, kimlerin ne rolü oynayacağı belirlenir. Ana roller şunlardır:

- 1) Dede: Ak sakallı yüzü un ile beyazlatılmış, kambur ve göbekli bir yaşlı, eskiyi yaşlanmış gideni simgeler.
- 2) Arap: Elleri ve kolları sıvalı tüm yüzü elleri ayakları is ile siyaha boyalı, başında sivri siyah bir külah, külahın ucunda beyaz tüy olabilir. Bu başlık ve tip iskambil kâğıtlarındaki jokeri çağrıştırır. Arap bu haliyle kışı simgeler ama yeşerecek olan bahardır yeni gelecek olandır, bir anlamda bereketin ve yeninin tohumudur.
- 3) Gelinler: Kadın giysileri giymiş erkek oyuncular, toprağı, döllenecek olanı, bereketi simgelerler.

Bu üç asal oyun kişinin yanında, Muhtar, Zeybek ya da koruyucu, köpek, tilki, geyik, domuz gibi yöreden yöreye değişen azalan ya da çoğalan tören tipleri bulunur. Bu tiplerin hepsi erkek oyuncular daha doğrusu köylüler tarafından yansılır”

(Karadağ, 1995: 66- 67.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13749.pdf>)

Nurhan Tekerek ise Kış Yarıısı törenlerini şöyle tanımlar: “Pagan kökenli bir başka gösteri de Kış Yarıısı törenleridir. Uğur ve bereket getirmek üzere yapılagelen ve ritüel bir mahiyet taşıyan bir takım adetlerden oluşmuştur. Tören geziyle başlar, her biri bir rol oynamak üzere seçilmiş üç kişi ve deve, tilki gibi hayvanları temsil eden bir kişiden oluşmuştur kabile. Bu grup köydeki evleri tek tek dolaşır. Buna "Saya Gezmek" denir. Geceleyin deve ve tilkilerin boyunlarına, bacaklarına takılmış çingiraklar, davul ve zurna gürültüsü, kahkahalar ve türlü şakalarla gelişen tören bir eğlence havası içinde geçer. Her evin kadını yağ, bulgur, un, yumurta, şeker gibi yiyecek maddeleri verir. Tüm soğuğa rağmen bu tören yinelenir. Her evden yiyecekler toplanır. Gezi bittikten sonra bir odada toplanılır. Toplanan yiyeceklerden yağlı bulgur pilavı ve un helvası hazırlanır ve topluca yenir. Bu törende 1. Gezi ve töre devşirme 2. Topluca yeme gibi iki aşama vardır.

...Saya Oyunu; kapalı olamayan köylerde vakit geçirmek, eğlenmek için, sosyal ve ekonomik yönden kapalı olan köylerde, bolluk ve bereket getireceğine inanıldığı için oynanır. Bunu da ev ev dolaşırken söylenen manilerden, hem okunan dualardan, hem de köylülerin verdiği yanıtlardan anlamaktayız” (Tekerek, 2007: 77-81).

2-“Tarımla geçinen yörelerde ürünün bereketli olması için yapılan "Hasat Önü", "Hasat Sonu" törenleri.

...Tarımla geçinen yörelerde ürünün bereketli olması için Hasat Önü ve Hasat Sonu törenleri yapılır.

Bazı yörelerde ilk tohumu tarlasına atan köylüyü arkadaşları yakalayıp ıslatırlar bereketli olsun diye.

Bazı yörelerde tüm köylü tarlanın kenarında toplanır yaşlılar dualar okur kadınlar bir gün önceden içinde lop yumurta olan özel ekmekler hazırlar. Tarlanın sürüleceği gün yarışlar eğlenceler düzenlenir tarlasını süren köylüye toprak fırlatılır.

Hasat sonu ise, genellikle 'Ekin Kurtarma Duası' yapılır. Son ekin de biçildiğinde Orakçılar oraklarını mal sahibinin önüne atıp bahşişlerini isterler ve

Buğday piri olan Hacıbektaş için dua ederler” (Karadağ, 1995: 66- 68- 69. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13749.pdf>).

3-Doğaya sıkı sıkıya bağlı olan yörelerde doğa ile yandaş ve barışık olmak için “Güneşi Karşılama”, “Baharı Karşılama”(Hıdrellez-Nevruz vb.), “Yağmur Yağdırma”, “Kışyarısı”, “Yeni Yıl” törenleri.

“... “Kışyarısı” 1 Ocak'ta, gelecek yeni yıl için, bahar için yapılan bir törendir. Bu törende de 'Saya Gezme' töreninde olduğu gibi Ak-Kara karşıtlığı- çatışması işlenir. Ölüp dirilme ana motiftir. Köylü gece yapar bu töreni. Kılık değiştirmiş oyun kişileri ellerinde meşalelerle bir köyden başka köye ya da bir mahalleden başka mahalleye giderler. Çalgı ve toplu dans bu törende de vazgeçilmez öğelerden biridir. Bazı yörelerde gerçek bir kurban da kesilir. Bu kurban bir yarışma ya da çatışma sonucu kazanılmıştır. Dirilmeye bu kez Hoca ve Papaz devrededir. Karasal iklimin hâkim olduğu kışların sert geçtiği yörelerde Şubat'ın sonlarına doğru 'Baca Pilavı' töreni yapılır: Köylüler bu törenin amacını "güneşi karşılama" diye cevaplıyorlar. Köyün delikanlıları büyük bir evin damına çıkıp tüten bacanın çevresinde horoz kesip pilav pişiriyorlar, güreş tutuyorlar, halay çekiyorlar, bu törende de toplu dans ve toplu yeme öğelerini görüyoruz. Ayrıca “Kışyarısı” töreninde olduğu gibi yarışma ya da çatışma motifleri de yer almakta.

Bahar törenleri ise: 21 Mart'ta “Nevruz”, çiğdem açtığında “Çiğdem Bayramı”, 6 Mayıs'ta Hıdrellez olarak kutlanıyor.

Nevruz'da kırlara çıkılıyor. Bayram, seyran niteliğinde kutlanıyor. Kadın, çocuk temiz ve renkli giysileriyle bütün gün kırdan eğleniyorlar. Yemek ve dans bu törenin de ortak özelliği. Bazı yörelerde Nevruz, kutsal yerlerde, mezarlıklarda kutlanıyor. Bu Şaman geleneğinin günümüze kadar uzandığını gösteriyor. Ölülerin ruhunun ölmediğine başka bir canlıya ya da cisme geçtiğine inanılıyor ve bu sevinçle kutlanıyor. Eğer ölüm anında bu tören yapılmazsa Baharda, doğa canlanırken yapıyor.

“Çiğdem Bayramı” ise çocuklar tarafından kutlanıyor. Baharda ilk çiğdemler açtığında çocuklar toplanıp dağlara, kırlara çiğdem toplamaya gidiyorlar, topladıkları

çiğdemleri başlarına çelenk yaparak, ellerinde deste yaparak ve bir ağacın dallarına bağlayarak, güle eğlene köye dönüyorlar. Köyde kapı kapı dolaşıp maniler söylüyorlar... Ve evlerden un, bulgur yemiş, yağ vb. yiyecek toplayıp topluca yiyorlar.

“Çiğdem Bayramı”na benzer bir tören de “Öksüz Oğlan Çiçeği” törenidir. Gene baharda yaklaşık olarak çiğdemlerin açma zamanından biraz sonra “Öksüz Oğlan Çiçeği” denilen çiçekler açar (Ankara-Keskin). Hemen hemen çiğdem ile aynı tören yapılır. Sadece bu törende tören kahramanı öksüz bir oğlan çocuğudur, toplanılan yiyecek ve giyecekler bu öksüz oğlana verilir, yiyeceklerin bir kısmı da topluca yenilir.

“Yağmur Duası”: Kırsal kesimde yaşayanlar için yağmur vazgeçilmezdir. Yağmurun yağmasının gecikmesi koca bir yıl aç kalınması demek olduğundan köylü dini liderleri “Hoca” ile birlikte kutsal bir yere ya da su kenarına gider bu gidiş tüm köy canlıları ile birlikte, özellikle hayvanlar ve çocuklar da götürülür. Bu tören diğerlerinin aksine yoksulluk, kıtlık ve acı çekme gösterisi halindedir. Çocuklar ağlatılır. Koyunlar, kuzular meletilir. Ceketler, şapkalar ters giyilir, büyük bir vaveyla kopartılır ki acınası hallerine 'Allah' yardım etsin yağmur yağdırsın. Köylü, başlarında Hoca saf saf dizilir eller yere doğru parmaklar yağmurun yağmasını taklit eder gibi bir aşağı bir yukarı dua ile hareket ettirilir. Tören toplu yeme ile biter.

Bazı yörelerde kadınlar kurbağalar ile yağmur töreni düzenler. 4-5 kurbağayı ayaklarından birbirlerine bağlayıp bir elek içine koyarlar ve maniler söylerler. Kurbağalar kaçmaya kurtulmaya çalışır ama başaramazlar bağırıp dururlar, amaç bir önceki ile aynıdır. Tanrı kurbağaların haline acıyıp yağmur yağdırsın diye düşünülür.

Bazı yörelerde yağmur yağdırma törenini çocuklar yapar. Bir grup çocuk kukla bir bebek yapıp maniler söyleyerek ev ev dolaşırlar-yağ yağmur yağ- tarlada ekinler yandı, ev sahipleri kuklayı ve çocukları ıslatır. Çocuklara yiyecekler verir. Çocuklar da sonunda toplanıp birlikte topladıkları yiyecekleri yerler.

Bir başka yörede kadınlar başka bir köyün dağdaki sürüsünü çalarlar, çobanları bağlayıp köylerine dönerler. Bunun anlamı ise yağmur yağmazsa herkes hırsız olur.

Bir başka yörede çocuklar çamurdan bebekler yaparlar yağmur yağdırmak için. Eğer yağmur yağmazsa çamur bebekler kuruyacak ve dağılacaktır, ölecektir.

6 Mayıs'ta kutlanan “Hıdırellez” ise gelen bahar kutlamak için yapılır, bayramlık giysiler giyilerek kırlara gidilir, niyetler çekilir, şarkılar söylenir, oyunlar oynanır ve gruplar halinde yemekler yenilir” (Karadağ, 1995: 66- 69- 70- 71. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13749.pdf>).

4-“Doğum, ölüm, hastalık tedavisi için yapılan büyüler ve törenler: Bu törenler de genellikle İslam öncesinden beri süregelenmektedir. Orta Asya'daki Şamanist Türkler hastalık tedavisi, doğum ve ölüm için düzenledikleri törenlerin uzantılarını bugün Anadolu'da görmekteyiz. Ayrıca Türklerden önce Anadolu'da yaşayan toplumların da benzer törenleri karışarak, kaynaşarak, değişerek, dönüşerek bugüne kadar gelmiştir.

B- Eğlenmek, vakit geçirmek için çıkartılan oyunlar. Bu oyunlar da kendi içinde değişik biçimlerde bölümlenebilir.

a-Büyüsel, törensel izler taşıyan oyunlar,

b- Günlük yaşamı konu alan özgün oyunlar.

Yeni düzenlenen oyunların en önemli yanı, köylümüzün tiyatro yapma ya da seyretme isteğini ortaya koyması, tiyatro gereksinmesini içinde duymasındır. Köylünün yaşama koşulları geliştikçe, doğaya karşı büyü varma gereksinmesi azaldıkça, seyirlik oyunların amaç değiştirerek sürdürüldüğünü görüyoruz. Amaç, artık doğa ile barışık olma değildir. Köylü doğayı büyü ile etkilemeyeceği bilincindedir, ama aynı alışkanlığı, seyirlik oyun çıkarma alışkanlığını, bu kez de bir etap ötede eğlence kökenli de olsa, kendi yaşamını gene daha iyi sürdürebilmek için oyun çıkartıyor. Bu durum, köylünün yaygın bir biçimde kendi tiyatrolarını, kendi yaşamlarını daha kolaylaştırmak için yapabileceği tohumunu ortaya koyuyor. Bu da tiyatronun işlevi, sanatın işlevi konusunda güncel bir yorum getiriyor” (Karadağ, 1995: 69- 71. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13749.pdf>).

Yard. Doç. Dr. Dilaver Düzgün oyunları kaynaklarına göre incelediğinde;

A-Kutsal Törenler, Rintler,

B-Totem ve Ogunlar, Kutsal Hayvanlar olarak gruplamıştır.

A-Kutsal Törenler, Rintler:

1. Atalar Kültüne Bağlı Törenler: “Günümüzde yılbaşı törenlerinde çeşitli oyunlar sergileyen kaynak kişilerin genellikle bu oyunları atalarından öyle gördükleri için ve yeni yıla bolluk, bereket getirmesi amacıyla oynadıkları tespit edilmiştir.

Bu iki nokta, bize oyunların kökeni bakımından önemli ipuçları veriyor ve bizi mitolojik dönemlerin inançlarına götürüyor. Antropolog C. Strehlow, Avusturyalı Arunda kabilesine bazı merasimleri neden icra ettiklerini sorar ve "çünkü atalarımız böyle istedi" cevabını alır.(Seyidoğlu, 1992: 5) Evliya Çelebi, Kuzey Kafkasya'da yaptığı seyahatini anlatırken orada yaşayan kavmin kutsal saydığı bir ağaçtan bahseder, burada yaşayan insanların her yıl bu ağacın altında yiyip içtikten sonra balmumu ve yılmumu yakarak bir çeşit tapınma hareketleri sergilediklerini anlatır. Evliya Çelebi bunlara "Allah size bu ağaca tapınız dedi mi? " diye sormuş, onlar da "biz bunu bilmiyoruz, ama babalarımızdan böyle gördük, böyle yaparız" demişler (İnan,1972:65)” (Düzgün, 2002 <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355821>).

2. Tarımsal Bolluk Törenleri: “Oyunların belirli bir zamanda, oynanması, belirli bir biçimde sunulması ve oyuncuların bu konudaki inançlarını dikkate alan Metin And, bu oyunların bir bolluk töreni kalıntısı olduğunu savunarak bu oyunun aynıyet derecesindeki benzerlerinin Yakın Doğu ülkelerinde, Balkanlar'da ve Avrupa'da da oynandığını belirtir ve bunların kaynak itibarıyla Yakın Doğu'nun eski tarımsal bolluk törenlerine uzandığını açıklar.

Köy seyirlik oyunları ve bunların dayandığı eski tarımsal bolluk törenlerini sağlam bir zemine oturtabilmek için insanın tabiatla olan ilişkilerine dikkat etmek gerekir. İlkel dönemlerde insanoğlu çevresinde izlediği bitkisel hayatın uyanması veya uykuya dalması, hayvanların çiftleşmeleri ve yavrulamaları gibi olgulara dikkat etmiş ve her yıl canlanan, ürün veren, sonra bir çeşit uykuya dalan tabiat karşısında

yeni yıl mefhumuna ulaşmıştır. Bir yıldan diğerine geçerken eskinin kovulması, yeni yılın bolluk getirmesi için çeşitli törenlerin düzenlenmesi böyle bir anlayışın ürünüdür.

...Türklerin İslam medeniyeti dairesine girdikten sonra edindikleri geleneklerden biri de yağmur duasıdır. Köylülerin topluca bir tepeye çıkıp kurban kesmeleri, namaz kılıp dua etmelerinden sonra yemek yemeleri biçiminde ortaya konulan bu uygulama günümüzde de Türkiye'nin bütün bölgelerinde varlığını sürdürmektedir. Buradaki büyüsel işlemlerin İslami karaktere büründüğünü görüyoruz.

Yağmur yağmadığı zamanlarda çocukların veya gençlerin bir ağaç parçasını yahut süpürgeyi bebek biçiminde süsleyerek bunu kapı kapı dolaştırmalarından ibaret olan yağmur gelininin de çok eski bolluk törenlerinin kalıntısı olduğunda şüphe yoktur. Bu oyunun üç ana ögesi şunlardır:

1. Kukla biçimindeki bebeğin kapı kapı dolaştırılması.
2. Önünde durulan evin sahibi tarafından bebeğin üzerine su serpilmesi.
3. Her evden yiyecek toplanması

Su, hayat vericidir. Bolluğun, çoğalmanın sembolüdür. Evleri dolaşarak yiyecek toplamak da şamanlığa giriş törenleriyle yakınlık gösteriyor (Düzgün, 2002 <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355821>).

“Köy seyirlik oyunlarında pagan büyü törenlerinin izleri açıkça görülür. Oyunların dondurulmuş estetik biçimi ve kalıbı günlük olaylarla gelişir. Oyunların birçoğu eğlence amacıyla oynanmasına rağmen, oyun çıkarmanın temelindeki dinsel işlevi hatırlatan izler vardır. Anadolu köylüsü bu oyunlar yoluyla doğa olaylarını etkileyebileceği inancını taşır. (Şener,1977: 23)” (Aktaran: Artun, 1996: 87 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_seyirlik_izler.pdf).

B. Totem ve Ongunlar, Kutsal Hayvanlar: "Bir insan grubunun ya da tek bir kişinin mistik ve majik duygularla bağlı bulunduğu hayvan, bitki, doğasal olay ya da

cansız bir nesne" (Örnek, 1971) biçiminde tanımlanan totem, ilkel insanın hayatında ve düşünce dünyasında önemli bir yere sahipti. Bu düşünce etrafında geliştirilen ve kendine has kuralları olan inanç sistemi totemizm olarak adlandırılıyor ve ilkel dinlerden sayılıyor.(Turan, 1990: 85) Totemizmin kalıntısı olarak çeşitli maddelerden yapılan ve özenle muhafaza edilerek kutsallık atfedilen resim, şekil ve armalar da ongun adını alıyor.

Türklerin de başlangıçta bir totemcilik dönemi yaşadıkları, daha sonraki devirlerde çeşitli ongunlara sahip oldukları biliniyor. Farklı din ve kültürlerin etkisine rağmen bu inanış biçiminin kısıtlı halde günümüze kadar devam ettiği, başka unsurlarla birleşerek varlığını sürdürdüğü iddia edilmektedir” (Düzgün, 2002 <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355821>).

Halkın bazı gelenekleri İslamiyet’in kabulünden sonra da devam ettirdiği görülmektedir. Eski Türklerde Tanrı inancının yanında, farklı görev ve meziyetlerinin olduğuna inanılan bir takım güçlere de inanılırdı. Bu güçlerin minik sembolleri yapılır, gerekli tören ve şenliklerde yardımcı olacağı düşünülürdü.

Bu gün hala bazı yörelerde, örneğin yağmur dualarında elde yapılan bebekler gezdirilerek yağmur yağmasına yardımcı olacağı inancı taşınmaktadır. Fakat İslamiyet gereğince yağmuru yağdıracak asıl gücün Allah olduğu, dualarla kendini göstermektedir.

Prof. Dr. Erman ARTUN, Tekirdağ’da oynanan seyirlik oyunlarını yönetici, seyirci ve oyun yeri, oyuncular, müzik ve dans, dekor, kostüm- aksesuar- makyaj-efekt açısından incelemiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşmıştır. Fakat ulaşılan sonuçlar birçok yörede oynanan seyirlik oyunlarının özelliğini taşımakta, özeti oluşturmuştur.

Yönetici:

“Yönetici gelenek görenektir. Ritüelleri yöneten bir yönetici vardır. Oyunu yönlendirir. Cemal ritüelinde; cemal, çavuş, çerebaşı (kamburağa), tortu, kurukafa, teke, çoban, terdali adlarını alır. Oyunları dededen atadan görmüşlerdir. Yönetici,

oyunu en iyi bilendir. Oyuna katılanlar yönetici görünümündeki oyuncuya kesin olarak uyarlar” (Artun, 1987: 29-39 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

Seyirci ve Oyun Yeri:

“Oyunların oynandığı yer evlerdir. Düğünlerde nişanlarda, kına gecelerinde oynanır. Belirli bir oyun yerleri yoktur. Nerede toplanılıyorsa o yer oyun yeridir. Seyirci oyunu bilir. Bazen oyuna katılır. Seyirci oyunun nerede oynanacağını ve zamanını önceden bilir. Oyun sonrası gelecek defa nerede toplanılacağı kararlaştırılır. Büyüsel oyunların belli bir takvimi vardır. Meydanlarda ve evlerin önünde oynanır” (Artun, 1987: 29-39 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

Oyuncular:

“Oyuncular profesyonel değildir. Tekirdağ'da kış gecelerinde oynanan oyunlar kadınlar arasındadır. Oyunun ana çizgileriyle akışı bellidir. Söyleşmelerde oyuncular özgürdür. Erkek rolleri için kadınlar erkek kılığına girer. Pek nadir olarak kadınların oyunlarına erkekler katılır. Bu ayrıcalık yalnızca aile arası oynanan oyunlarda akrabadan erkek içindir. Bir erkek kadın toplantılarına giremez. Buluş çağına girmemiş erkek çocuklar oyunları izleyebilir.

Ritüel nitelikli oyunlarda kadın rollerini kılık değiştirmiş erkekler yapar. Oyuncular istekli ve yetenekli kişilerdir. Hazırlıklarını önceden yaparlar. İnanarak oynarlar. Oyunu bilmeyen, oyun yapmaya yetenekli olmayan kişilerin oyuna girip oyunu tatsızlaştırması, aksatması hoş karşılanmaz” (Artun, 1987: 29-39 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

Müzik ve Dans:

“Tekirdağ köy seyirlik oyunlarında müzik vazgeçilmez öğedir. Müziksiz ve toplu halk oyunsuz seyirlik oyun düşünülmez. Oyun çıkarılmadan önce veya

genellikle oyunun sonunda toplu oyunlar oynanır. Kadınların kına geceleri ve kış gecelerinde oynadıkları oyunlarda daire, çömlek darbuka, tef, vardır. Ritüel nitelikli oyunlarda ise davul, zurna, tef, çan, zil, tulum, teneke, kaval vb. vardır” (Artun, 1987: 29-39 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

Dekor:

“Belli bir dekor yoktur. Oyunun oynandığı yer dekordur. Kış geceleri kadınlar arası oynanan oyunlarda dekor doğal köy odasıdır. Ritüel nitelikli oyunlarda köy meydanı ve evlerin önüdür” (Artun, 1987: 29-39 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

Kostüm- Aksesuar-Makyaj-Efekt:

“Dekorun aksine kostüme çok önem verilir. Kılık değiştirilir. Kadın kılığına giren erkekler kadın elbisesi giyerler. Fakat kadın makyajı yapmazlar. Bıyıklarını kesmezler. Makyaj malzemesi olarak baca isi, kömür, un kullanılır. Yüzleri ve elleri siyaha beyaza boyanır. Yaşlı rolü için samandan kambur yapılır. Yapaktan sakal takılır. Kostüm için oyunun içeriğine, girilen kişiliğe göre giysiler seçilir. Aksesuar önemli öğedir. Gerçek aksesuarların yanı sıra yalancı aksesuarlarda kullanılır. Hatta canlı aksesuarda kullanılır. Kostüm bazen stilizedir. Efekt canlı olarak sesle yapılır. Bazen erkek kılığı için bir kasketle yetinilir.

Günümüz Tekirdağ köy seyirlik oyunlarında yalnızca eğlenmek için çıkarılan oyunlara oyuncu mantığı girmiştir. Eskiden oyuncuyu yöneten inanç devreden çıkıp yerini bilinç almıştır. Töresel ve büyüsel oyunlara kadın- erkek, yaşlı, genç, çocuk cinsiyet ayırmadan katılır. Oyunun çatısı ve biçimlenişi köylüyle bütünlenir. Ritüellerde adak hediye verme vardır. Müzik ve dans oyunun bütünleyicisidir” (Artun, 1987: 29-39 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf).

And, Türk seyirlik oyunlarının ortak özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

“1-Türk seyirlik oyunlarında taklit önemli bir yer tutmaktadır. Başlıca çatışma ve kişileştirme yöntemidir.

2-Sözlü ve söyleşmeli oyunlarda karşıtlıklardan yararlanılmıştır. Söyleşen iki kişi arasında bu karşıtlığın belirtilmesi en önemli öğelerden birisidir.

3-Bu oyunlarda rastlanan özelliklerden biri de bunlarda dans, müzik, şarkı şaklalanlık ve soytarılığın birbirine karıştırıldığıdır. İster Karagöz, Ortaoyunu, ister Hokkabazlık, Kukla ve Tuluat olsun bütün bu oyunlarda müziğe ve dansa, şarkıya bol bol yer verilir.

4-Eski seyirlik oyunlar birbirinin içine geçmiştir. Pek çok seyirlik oyun içinde başka seyirlik oyunlara yer veriliyordu.

5-Bir önemli özellik de oyunların belli bir yazılı metne dayanmadan doğmaca oynanması ve sahneli, örgütlenmiş tiyatro gibi oyun yerlerinin bulunmamasıdır.

6-Sözlü oyunların bir özelliği de gerçekçiliğe, özdeşleşmeye dayanmayan kişileştirmelere başvurması, her yönüyle "göstermecî tiyatro" özelliği taşımasıdır. Ayrıca oyunlar da, "açık biçim" denilecek action'a az önem veren, eklemlî, organik bütünlüğü olmayan, kısa oluntulardan meydana gelmiştir (And, 1969: 49)" (Aktaran: Toksoy, 2012:5 <http://www.akademikbakis.org/eskisite/33/17.pdf>)

"Türk kültürünün bir parçası olan köy seyirlik oyunlarını diğer kültür öğelerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Şiir, müzik, dans türünden çok sayıda ürün ortaya koyan halkımız, dram karakterli oyunları da yaratmış, çoğu kez bu unsurları bir araya toplayıp kaynaştırarak onları hayatının bir parçası haline getirmiştir. Çağdaş anlamdaki tiyatrodan habersiz olan köylünün seyirlik oyun sergilemesi, kendi sosyal ve ekonomik şartları içinde gelişen bir köy tiyatrosunun varlığını gösteriyor. Bu ilkel tiyatronun çerçevesini halkın bizzat kendisi belirlemiştir" (Düzgün, 2002 <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355821>).

"Toplumda ata mirası olan töreler kültürün temel taşlarındandır. Kökeni büyüye dayanan seyirlik oyunların çehresi artık değişmiştir. Köylü kendine özgü geleneklere, törenlere bağlılığıyla bugün şenlik olarak nitelediği seyirlik oyunları yeni bir renk ve yeni bir boyutta sürdürüp sahip çıkmaktadır. Oyunların belirli zamanlarda, belirli biçimlerde oynanması ve oyuncuların sözleri, bu oyunların bolluk

kalıntısı olduğunu ortaya koyar. Artık oyunlar daha çok eğlenmek ve oyalanmak amacıyla oynandığından, oyunlara giderek çeşitli yenilikler girmektedir (And,1983: 18)” (Aktaran: Artun, 1996: 93 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_seyirlik_izler.pdf)

“Bu oyunları yeterli yazılı belge olmadığı için Orta Asya kültürüne doğrudan bağlayamıyoruz. Her yönüyle Anadolu kültür ve motiflerine de bağlamayacağımız düşüncesini taşıyoruz.

Bu oyunlardaki motifler Orta Asya Türk kültürünün Anadolu halk kültüründe şekillenmesidir. Ayrıca bu oyunlardaki motifler bize yazılı kaynaklarla varamadığımız eski kültürüne ait ipuçlarını vermektedir” (Artun, 1996: 93 http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_seyirlik_izler.pdf).

3. 3. Karaman’da Oynanan Seyirlik Oyunlarının Genel Özellikleri:

“Köy seyirlik oyunları genellikle düğünlerde köylünün kendi olanaklarıyla geniş bir alanda uyguladıkları oyunlardır. Oyunlar uzun kış gecelerinde odalarda oynanır. Karaman köylerinde oynanan seyirlik oyunlarında çok az dramatism vardır. Oyunlar daha çok seyirci oyalayıcı, eğlendirici işlevler kazanmıştır. Bu oyunlar mutlaka gökten düşme değildir. Türklerin eski geleneklerinden günümüze kadar gelmiştir.

Bu oyunlar Karaman'ın hemen hemen her köyünde oynanır. Genel olarak oyunların amacı halkı eğlendirmek, bazı sosyal eleştiriler getirmektir. Oyuncuların eylem ve davranışları şöyledir: Arap ve Kambur, oynayan kızları kaçırmaya çalışırlar, Efe ise onları korur. Oyuna katılan oyuncu sayısı değişebilir. Arap, Kambur, Efe birer kişi, kız sayısı ise bir veya daha fazla olabilir. Oyunda Arap ve Kambur kızı kaçırp saklamayı başarırsa düğün sahibinden armağanları almadan kızı getirmezler. Oyun yeri yazın geniş alanlardır. Oyuna bazen birbirinden değişik araç ve gereçlerde katılır. Bunlar post, kılıç, fişeklik, taht, sopa, insan başı gibi

düzenlenmiş kabak, orak, kurutulmuş hayvan kafası vs. gibi gereçlerdir” (Uysal, t. y. : 8).

3.3.1. Oyuncular:

a- Kadı: “Sürekli ortada dolaşır. Arap, efe ve kızlar arasında barışçı tavrı olan bir oyuncudur (bkz. Şekil: 7).

Kadı kıyafeti şöyle hazırlanmıştır: Ay- yıldızlı işlemeli, huni biçiminde keçeden yapılmış fes, beyaz beze sarılmış lastik toptan gözler, beyaz çarşaftan göğsünde “Şih” yazılı uzun entari, kolunda teneke kutudan yapılmış kol saati, karnında ve sırtında giysi altına yerleştirilmiş yastık, ayağında beyaz yün çorap ve çarık, elinde uzunca söven (ağaçtan uzun değnek)” (Uysal, 1984: 54).

Şekil 7: Kadı.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

b- Kızlar: “Kızlar oyun alanında sürekli oynarlar ve arabın kaçırma girişimlerinden kendilerini korumaya çalışırlar (bkz. Şekil: 8).

Uzun boylu erkeklerden seçilen kızların kıyafeti de şöyledir: Siyah ponçaklı baş örtüsü ve pelik (takma örgülü saç), çemberli fes ve kıldan zülûf, Göğüs bağı lastik toptan memeler, kutnu üç etek enteri, mavi renkli peştamal ve okka kuşak, paçası işlemeli beyaz uzun don, siyah çorap, çarık- kadın ayakkabısı” (Uysal, 1984: 55).

Şekil 8: Kızlar.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

c- Efe: “Oyun alanında oynayan kızların kaçırmalarını önler ve çevresine kabadayılık gösterileri yapar (bkz. Şekil: 9) .

Efenin kıyafeti: İpek, renkli poşu salka, belde okkalı kuşak, ökkeş şalvarı, meşin çizme, belde kuşağa sokulmuş tahta kılıç ve tabanca, ağzında uzun ağızlığa takılmış sigara.

Eyyttt...

Kılıcı şuraya sokacan,

Bize biz derler,

Bizden küçüğüne

Çuvaldız derler,

Keserim biçerim,

Yaş eşek b.kuna

Şiş gibi geçerim ha!

Eğer üstüme gelecek olursanız,

Kaçar göçerim ha!” (Uysal, 1984: 5)

Şekil 9: Efe.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

d- Arap: “Arap kızları sürekli kaçırmaya ve seyircileri yaptığı çeşitli oyunlarla eğlendirmeye çalışır (bkz. Şekil: 10).

Arabın kıyafeti: Tüm vücudu tava isi ile boyanır, üzerine eski elbiseler ve keçi postu giydirilir, başına mısır püskülü ya da külahtan başlık yapılır” (Uysal, 1984: 55).

Şekil 10: Arap.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

e-Deve: “Oyunu oynayacak iki kişi bir merdiven uçlarındaki aralıklardan başlarını çıkarırlar, arka tarafa bezden ya da kıldan bir kuyruk yapılır, merdivenin iki ucuna çivi ile sopalar tutturulur, sopaların uçları merdivene üçgen yapacak biçimde birleştirilir, bunu üzerine savan örtülür. Böylece devenin sırtı oluşmuştur. Merdivenin ön tarafına üzerine deve tüyü yapıştırılmış hayvan kurukafası bağlanır, kafa içine ip ve makara yardımı ile ağzın açılıp kapanmasını sağlayan düzen yapılır” (Uysal, 1984: 55- 56) (bkz. Şekil: 11) .

Şekil 11: Deve.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

f- Deveci: “Normal kıyafet giyen bir köylüdür. Düzme devesi ile birlikte halkı eğlendirmeye çalışır” (Uysal, 1984: 55) (bkz. Şekil: 12).

Şekil 12: Deveci.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

3. 3. 2. Belirli Günlerde Oynanan Törensel veya Büyüsel Öğeler Taşıyan Oyunlar:

3. 3. 2. 1. Karaman’da Saya- Gildan Törenleri: “Saya bereketi sembolize eden bir kutlamadır. Paleolitik çağdan bu yana doğanın düzenli olarak değişikliğe uğraması bunun sonucunda doğadaki bir takım güçlerin etki altına alınması duygusu, insanoğlu tarafından çizgiyle, yontuyla, törenle ifade edilmeye çalışılmıştır.

Saya İran'daki yine bereket amacıyla kutlanan Sadağ törenleriyle aynı tarihlerde kutlanır. Büyük bir olasılıkla Saya sözcüğü dilimize Farsçadan yerleşmiştir. Yazın sekiz ay koç ile koyun ayrı yayılır, ondan sonraki aylarda birleştirilirler. Kuzuların doğmasına çok az bir zaman kala, 28 Şubatta Saya törenleri başlatılır. Karaman ve çevresinde Sayaya İbrala ve Taşkale köylerinde “Maya”, Kalaba ve İhsaniye köylerinde “Gildan” adı veriliyor.

Koyun Eski Türklerde her zaman bereket sembolü bir hayvan olarak anılmıştı. Tunceli ve Elazığ yörelerinde çok sayıda koç başlı ya da koç biçiminde mezar taşları mevcuttur. Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmen oymaklarının bayrakları koyun ile sembolleştirilmişti. Eski Türkmen evlerinin önündeki ağaç direklerin başlıkları koçboynuzu biçiminde işlenmiştir. Eski Türk mezarlarının üzerine koçboynuzu koymak vaz geçilmez bir adetti.

Karamanda Karadağ'ın yüksek bir tepesinde, bir mağara içinde bulunan ve yörede keçi ve koyunların gerçek sahibi olarak bilinen Fodul Dede Türbesi, bereketi sembolize eden bir ziyaret yeridir. Burayı ziyaret eden koyun sahipleri mallarının çabuk üremesi ve sütlerinin bereketli olması için mağara çevresine taşları üst üste yığarak kuleler yaparlar. Karaman Müzesi 481 Envanter No' da kayıtlı eski bir mezar taşında son derece stilize keçi tasviri işlenmiştir. Yakın zamanlarda Karaman'da ev çelenlerinin altlarına öküz, geyik, koçboynuzları bereket getirmesi amacı ile asılırdı.

Karaman köylüklerinde; Ekim ayının yirminci günü koyun seçimi, olur, seçimden sonra çoban tutulur. Koyun sahipleri koçlarını boyar, boynuna nar takarlar, çobanın yemesi için. Koçlarının üzerine çocuk bindirirler, mallarının ikiz kuzulaması için. Seçimden kırk gün sonra koyunlar tuzlanmaya getirilir, dölllerinin bozulmaması için. Mallar sonra temizlenmiş dolaklarda sulanırlar.

Karaman'da oynanan Sayanın çok değişik söz ve hareketleri vardır. Çobanın üzerine siyah post giydirilir, vücudu yağlı isle boyanır, boyama bazen cıvık beyaz toprakla yapılır. Post üzerine ve boynuna çeşitli boylarda çanlar takılır, kulak yerine keçi kulakları, çenesine keçi sakalı takılır, omuzuna büyük bir heybe asılır. Çobanın yardımcısı olarak küçük bir çocuğun vücudu yağlı isle boyanır, üzerine beyaz çarşaf ya da post giydirilir, boynuna küçük bir heybe asılır.

Sayacılar geldiği zaman ev sahipleri odanın çevresinde otururlar. Sayacılar tenekte, davul çalarak, zıplayarak çeşitli oyunlar sergilerler.

Çobanlar — Selâmünaleyküm ağalar.

Ev sahibi — Aleykümselâm, hoş geldiniz.

Çobanlar — Bizler geldik ağalar, habarınız olsun.

Ev sahibi — Hoş geldiniz sefalar getirdiniz. Buyurun içeri girelim.

Çobanlar — Sağ olun daha çok gezeceğimiz yer vardır.

Ev sahibi — Hele durun bakalım, bir kaç mani söyleyiverin de içimiz açılsın”
(Uysal, 1984: 62, 63).

SAYA MANİLERİ

“Selamün aleyküm bey evleri,

Biri birinden yeğ evleri,

Saya geldi duydunuz mu?

Selam verdim aldınız mı?

Güğül güğül yayarsınız

Güğül dana koyarsınız

İkiz ikiz kuzulasın

Dördü sekiz kuzulasın

Sol yanına yatsın kuzulasın

Sağ yanına yatsın kuzulasın

Dü dedim meledi

Koç kuyruğunu buladı

Bu saya iyi saya,

Hem yoksul hem boya.

Karaman'ın koyunu

Bilinmez mi oyunu?

Sütünü sağınca anlarsın

Hakıyetli koyunu.

Doğu koyun, doğmuş koyun,

Memeleri gümüş koyun,

Yaz geldi güz geldi,

Ak bilekli kış geldi,

Ağadan aldık yüz toklu,

Beşi suya düştü.

Ellisi kayadan uçtu,

Dördü öldü.

Beşini canavar yuttu,

İşte birinin postu geldi.

Karakoyun arap gibi,

Sütü var şarap gibi,

Kara koyunun olmadığı yerler

Harap gibi.

Koyunun yüzünü getirdik.

Kuzunun tüyünü bitirdik.

Güde güde elli güne getirdik,

Elli günden vaz geçelim,

Yozu sağmaldan seçelim,

Birin, bin olsun koyunum.

Sayalık veren aplanın,

Bir oğlu olsun,

Sayalık vermeyen aplanın

Bir kızı olsun,

Onun da başı kel olsun.

Çarşıdan bir okka zift alsın,

Birazın da ameliken alsın,

Onu da başına yapıştırın,

Kimse beğenmesin

Çobanın oğluna versin.

Aydan otursun,

Altın beşiğe uğrunsun,

Birin bin olsun koyunum.

Selamün aleyküm bey evleri

Biri birinden yeğ evleri

Saya geldi duydunuz mu?

Selam verdi aldınız mı?

Bu saya eyi saya,

Hem yoksul, hem baya,

Birin bin olsun koyunun,

Bu saya battıydı, baltaladıydı,

Çömdüydü, çömbelediydı,

Derviş Ali'yi deyneğe bindirdik.

Kaldırdık yere vurduk.

Hay koyunum.

Haykırdı koyunum.

Hayetti durdu koyunum,

Ayağını tap tap yere vurmaya,

Geldi gördü koyunum,

Eyidir koyunun karası,

Hazreti İsmail parası,

Yaylada kırkarlar belini.

Çölde alırlar dölünü.

Bürt dedik, meledi (Koyun-kuzular)

Önüne koyduk yaladı,

Bürtmenin ağı var,

Böğreğinin yağı var,

Bunu sağan ablamızın,

Çığıl çığıl kolu var.

Karakoyun arap gibi,

Sütü var şarap gibi,

Karakoyunun olmadığı yerler,

Harap gibi,

Gök keçidir onun çavuşu,

Ala kabak keçidir onun vekili,

Ak koyunum akışır,

Akışır da tokuşur.

Ağamıla ablam,

Birbirine bakışır.

Ne versek,

Acep ne vermesek deyi,

Yağ bulgur veren ablamızın,

Kel bir kızı olsun.

Onu alan olmasın,

Çobanın oğlu alsın

Ha şöyle diyesin,

Kızıma diyesin.

Ha böyle diyesin

Üstüne üç yüz binlik,

Halı kilim örtesin.

Koyunun yüzünü getirdik,

Kuzunun tüyünü bitirdik,

Şurda ne kaldı, ne kalmadı,

Ellicik gün kaldı,

Elli günden geçelim,

Yozunan sağmalı seçelim.

Yer altından gideriz,

Yedi deve güderiz,

Tez olun ağalar, abalar

Biz evimize gideriz” (Uysal vd. , 1992 : 605- 606- 607- 608).

Saya manileri başka bir kaynakta şöyle alınmış:

“Bürr dedim meledi,

Önüne koydum yaladı,

İkiz ikiz kuzulasın,

Dördü sekiz kuzulasın,

Sekizi on altı.

Birin bin olsun koyunum.

Dü dedim meledi,

Koç kuyruğunu buladı,

Bir gavurga gavurdum,

Dam başında savurdum,

Beğ oğlana duyurdum.

Beğ oğlanın kesesi,

Aldı da bizi tasası,

Gıygıdı ganlar guşası.

Selamün aleyküm bey evleri,

Biri birinden yeğ evleri,

Saya geldi duydunuz mu?

Bu saya eyi saya,

Hemi yoksul hemi boya,

Bu saya battıydı, baltalıydı,

Çömdüydü, çömbelediydi.

Karaman'ın koyunu,

Bilinmez mi oyunu?

Sütünü sağınca anlarsın,

Hakıyetli koyunu.

Hay koyunum,

Hay etti durdu koyunum,

Ayağını yere top top etmeye,

Meğer gördü koyunum.

Doğu koyun doğmuş koyun,

Memeleri gümüş koyun,

Yaz geldi, güz geldi,

Ak bilekli kış geldi.

Ağadan aldık yüz toklu,

Beşi suya düştü,

Ellisi ardına düştü,

Kırkı kayadan uçtu,

Dördü öldü,

İşte birinin de canavarı geldi.

Saya saya sakının,

Demir küpe takının,

Demircinin b..unu,

Kına diye yakının.

Kara koyun arap gibi,

Südü var şarap gibi,

Kara koyunun olmadığı yerler,

Hepten harap gibi.

Dükneğimin ağı var,

Böğremi yağ var.

Güğül güğül sağalım,

Göyleklere koyalım.

Üzerine halı kilim örtelim,

Kara oğluma diyesin,

Kara kızıma diyesin,

Cula dikesin,

Çobana diyesin.

Sayalık veren aplanın

Bir oğlu olsun.

Sayalık vermeyen aplanın

Bir kızı olsun.

Onun da başı kel olsun.

Çarşıdan bir okka zıvt alsın,

Birazını da ameliken alsın,

Onu da başına yapıştırın.

Kimse beğenmesin,

Çobanın oğluna versin.

Aydan otursun,

Altın beşiğe uğrünsün,

Günden otursun,

Gümüş hediye uğrünsün,

Birin bin olsun koyunum.

Yağ veren aplanın

Bir oğlu olsun,

Ömrü uzun olsun,

Düğünü güzün olsun.

Yanına bakıncak alim olsun.

Pekte yakışıklı olsun,

Birin bin olsun koyunum.

Bay bayadan bayadan,

Yılan akar kayadan.

Böö dedim meledi,

Önüne koydum yaladı.

Saya saya salım baya,

Dört ayağı nalım baya,

Sağ yanı emlik kuzulu,

Birin bin olsun koyunum” (Uysal, Karaman Folkloru Derlemeler: 93- 94- 95- 96).

Talat Duru'nun Karaman'ın Yakın Tarihteki Kültürü ve Gelenekleri isimli kitabında, saya manilerinin köylere göre değişiklik gösterdiği kaydedilmiş. Örneğin Karacaören köyünde söylenen saya manisi:

“Üşüdüm Allah üşüdüm,
Dağdan armut deşirdim.
Armudumu yemişler,
Bana çirkin demişler,
Ben çirkin değil güzelim.

Derin kuyu beş keçi,
Hani keçinin erkeci?
Erkeç kazanda kaynar,
Çebiç çalıda oynar.
Saya saymaya geldim,
Para almaya geldim.

Bozkır- Karaman arasındaki köylerde söylenen saya manileri:

Te tekecik tekecik,
Teke kattım duydunuz mu?
Selam verdim aldınız mı?
Ekiz ekiz ezlesin,

Dördü sekiz kuzulasın,
Veren ablalar dolu beşik sallasın,
Amin, amin, amin.

Yeşildere kasabasından bir saya manisi:

Saya sallınbaya,
Dört ayağı nallınbaya,
Saya geldi duydunuz mu?
Selam verdim aldınız mı?

Bay kayadan kayadan,
Yılan akar kayadan.
Bü bü dedim meledi,
Önüne koydum yaladı.
Güğür güğür güğürdesin,
Güğürdeği doldurasın.

Ver ver diyen ablanın,
Taş perçemli oğlu olsun,
Verme verme diyen ablanın,
Kel başlı kızı olsun.

Gödet köyünde söylenen saya manisi:

Saya saya sekiz aya,

Koç katarlar dokuz aya,

Saya geldi gördünüz mü?

Selam verdim aldınız mı?

Ne kaldı ne kalmadı,

Döle elli gün kaldı,

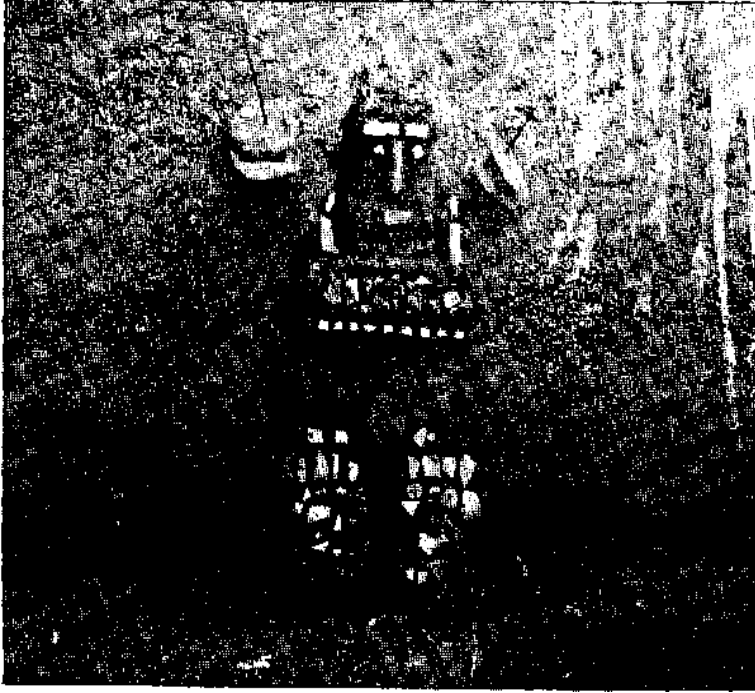
Koyunumun yüzü yetti.

Hü hü hü” (Duru, 1999: 76- 77).

3. 3. 2. 2. Dede Şenliği: Talat Duru'nun anlatımına göre; Recep ayının geldiği müjdeleyen, çocuklar tarafından oynanan bir oyundur. Recep ayının başlangıcından bir gün önce, kadın ve çocuklar tarafından bir dede modeli yapılır. Bir el arabasıyla getirilen farklı boylardaki kerpiçle dedenin gövdesi yapılır. Tüm gövde sarı toprak çamuru ile sıvanır. Her sene bu iş için saklanan farklı renk ve boylardaki cam ve porselen kırıklarıyla (cincık) çamur görünmeyecek şekilde kaplanır. Mum yakmak için dedenin iki yanına fazla zarar görmemiş tabaklardan mumluk yapıştırılır. Süslü camlardan fes ve sarık, parlak camlardan ise gözleri ve ağzı yapılır. Beyaz yünden sakal yapılarak dede figürü tamamlanır (bkz. Şekil: 13). Son olarak çocuklar evlerinden getirdiği şamdanları dedenin etrafına yerleştirir. Yazın evlerin bahçelerinde, kışın korunaklı bir açık alan ya da büyük bir ambarda dede yerini alır.

Şekil 13: Dede.

Kaynak: Talat Duru

Recep ayının birinci ve ikinci günü, “höykürme” başlar. Dede karşısında belli bir ritim ve müzik eşliğinde, çocukların düzenli bir koro halinde söylediği, o güne özel söz ve ezgi bütünü söylenmesine “höykürme” adı verilir. Üçüncü ve son gün şenliğin en görkemli günüdür. Toplanan yüzlerce mum ve fenerlerle görsel şölen yaşanır. İzleyici sadece kadınlardan oluşur. Çocuklar haricinde hiçbir erkek içeriye giremez. Zilli maşa, dümbelek denen küçük darbuka ve tefler eşliğinde höykürme başlar (Duru, 1999).

Artık oynanmayan ve yıllar önce unutulmuş dede oyununda söylenen, basit ezgileri olduğu bilinen şarkıların sözlerinden bazıları şöyledir:

“Dede yapılırken söylenen;

Etim var hatırını var,

Gümüşt en satırım var,

Muradıma erersem,

Dedelere mumum var.

Şivili şivili şivirdik

Erken onu pişirdik,

İki çörek bir börek,

Bize namazlık gerek.

Küp dibinde bulgurum,

Dedemin biçimine vurgunum,

Eller ne derse desin,

Ben dedeme vurgunum.

Küp dibinde pastırma,

Kız zülfünü kestirme,

Kestirirsen az kestir,

Güzel dedemi küstürme.

Hay hay demeğe geldim hay,

Kaymak yemeğe geldim,

Kaymak yemek değil muradım,

Güzel dedemi görmeğe geldim” (Temizsoy ve Uysal; 1987: 115).

Türk Dili ve Yunus Emre Dergisi'nde Vehbi Uysal yukarıdaki dede manisine “Hay hay demeğe geldim hay...” mısralarından hemen önce şu dörtlüğe de yer vermiştir:

“Elma verdim almadı,
Sakız verdim çiğnedi,
G...tüne bir şaplak vurdum,
Tingil tingil oynadı” (Uysal, 1984: 59).

Recep ayının ve şenliklerin başladığı ilk gün söylenenler:

“Eşeğimin kuyruğunu
Kamçı mı sandın?
Kamçımı dağlar,
Bir gelin ağlar,
Zülfünü yağlar,
La ilahe illallah,
Hasbi tesbi cellallah,
Şıhın oğlu Feyzullah,
Ayağını basma tahtaya bas,
Gözün kör mü hay deyyus?
Şamkapı'ya gavur gelmiş,
Baklavalara hamur olmuş.

Eşegimin kulağını,
 Kepçe mi sandın?
 Kepçemi dağlar,
 Bir gelin ağlar,
 Zülfünü yağlar,
 La ilahe illallah,
 Hasbi tesbi cellallah,
 Şıhın oğlu Feyzullah,
 Ayağını basma tahtaya bas,
 Gözün kör mü hay deyyus?
 Şamkapı'ya gâvur gelmiş,
 Baklavalar hamur olmuş” (Duru, 1999: 51).

Vehbi Uysal bu dizelerin haricinde farklı dizelere de ulaşmıştır.

“Aşağı çarşı hamur olmuş.
 Baklavalar hamur olmuş.
 Şam kapıya gâvur gelmiş,
 Gözün kör mü hay deyyus?
 Ayağını yere basma tahtaya bas.
 Gözün kör mü hay deyyus!
 Elem elem hu lâ ilahe illallah!

Eşşegimin gözünü ayna mı sandın?

Ayna mı dağlar, bir gelin ağlar zülfünü yağlar.

Lâ ilahe illallah,

Şihın oğlu Feyzullah.

Feyzullahı napmalı?

Damdan dama atmalı.

Eşşegimin ayağını dikme mi sandın,

Dikmemi dağlar bir gelin ağlar zülfünü yağlar,

Eşşegimin karnını davul mu sandın?

Davulum dağlar bir gelin ağlar, zülfünü yağlar.

Eşşegimin kulağını kepçe mi sandın?

Kepçemi dağlar, bir gelin ağlar, zülfünü yağlar.

Elem hu lâ ilahe illallah.

Karga, karga gak demiş,

Dar yollara bak demiş.

Karga sabun ölüsü,

Cennet baba yavrusu.

Cennet şeker getirmiş,

Geyik burnunu batırmış

Geyik kimin geyiği?

Ali beyin geyiği,

Ali beyi n'apmalı?

Damdan dama atmalı.

Elem elem hu lâ ilahe illallah,

Lâ ilahe illallah,

Şıhın oğlu Feyzullah.

Feyzullah'ın kılıncı,

Arşa çıkar bir ucu,

Elem elem hu lâ ilahe illallah” (Uysal, 1984: 61).

“Tekkelerde söylenen ilahi ve dualar arasında geçen “Hasbihi ve tesbihi celilullah” sözleri, çocukların dilinde “Hasbi tesbi cellellah”a dönüşmüştür.

Eşeğin bütün uzuvları sayıldıktan sonra mahallenin yengesi ve kızıyla ilgili de söylemeye başlarlar.

Yengem yengem yelekli hay hay,

Yengem tavşan kulaklı hay hay,

Yengemin bir kızı var hay hay,

Elleri yaprak sarması hay hay,

Kolları mumbar dolması hay hay,

Ağız da avşar elması hay hay,

Burnu da bulgur nohutu hay hay.

Bunu da yengem doğurdu hay hay.

Yengenin uzuvları da sayıldıktan sonra bir başkasına geçerler.

“Tek tekene tekene,

İndim düştüm demir dikene,

Demir diken leylacık,

Giydim keten gömlecik.

Keten gömlek sultan kızında,

Sultan kızı bal kaynatır,

Kaşını gözünü oynatır.

Ah ne diye oynatır?

Arpalığa varalım,

Şamdan şeker alalım,

Kimler ile yiyelim?

Kızlar ile yiyelim” (Duru, 1999: 52).

“Gece geç saatlere kadar süren eğlencenin sonunda, yapılan pişiler (yağda yuvarlak şekilde kızartılan, mayalı hamurdan yapılan bir hamur işi) yenir. Dedenin üzerindeki cıncıklar ve etrafındaki mum ve kandiller toplanır ve seneye kullanılmak üzere kaldırılır. Dede yıkılacağında şu konuşma karşılıklı yapılır:

Arapoğlu zindanda ne yapar?

Un eler, keş yapar.

Keşi ne yapar?

Taş yapar.

Taşı ne yapar?

Ev yapar.

Evi ne yapar?

Dedemin başına yıkar” (Uysal, 1984: 62).

Son olarak dedenin iki bacağından asılan çocuklar “Hayda!” nidalarıyla dedeyi hep birlikte yıkarlar ve şenlik sona erer.

Vehbi Uysal’ın 1984 yılında Karaman’da çıkarılan Türk Dili ve Yunus Emre Kültür ve Sanat Dergisinin 3. sayısında “Eğlence Amaçlı Sözlü Oyunlar” başlığıyla yayınladığı 25 oyun ve sonradan derlediği bir oyun (Maşa), “Eğlence Amaçlı Sözsüz Oyunlar” başlığıyla 6 oyun değişiklik yapılmadan aşağıda eklenmiştir. Sözlü oyunlardan “Deveci” oyunu Mehmet Eroğlu ile yapılan görüşme sonucu eklenmiştir.

3. 3. 3. Eğlence Amaçlı Sözlü Oyunlar:

3. 3. 3. 1. “Oyunun Adı: Ocakçı — Hakkıdı Hukkudu.

Oynandığı Yer: Arnavı — Gödet Köyü.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak : Fikri Soylu (32) — Şükrü Altınbaş (62)

Oyuncular daire biçiminde otururlar ve ayaklarını ortaya uzatırlar. Ortadaki oyuncu birinci oyuncudan başlayarak elindeki değnekle her oyuncunun dizine vurur ve aşağıdaki tekerlenmeyi sayar. Oyuncular sayılan ayaklarını çekerler.

Elden ele epelek,

Yerden çıkmış topalak.

Sarım surum derisi,

Ala koyun yarısı,

Mal vur dedim,

Ayağımı çek.

Tekerleme bittiğinde ayağı sayılamayan oyuncuya, ocaktan çekilen ateşi çıplak ayakla söndürme cezası verilir.

Oyunun bir benzeri Karaman merkezinde “Hakladı hakkudu” adıyla oynanıyor. Şükrü Altınbaştan derlenen bu çeşitlemesinde tekerleme şöyle okunuyor:

Hakkıdı, hakkudu,

Birem, birem,

iken iken,

Koz ağacı,

Haldır dedim,

Huldur dedim,

Sen gir dedim,

Sen çık eledim.

Hakkıdı hakkıdu.

3. 3. 3. 2. Oyunun Adı: Yemeğe davet.

Oynandığı Yer: Taşkale.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Ali Rıza Yiğit.

(Önceden seçilen oyuncu bir sepetin içine doldurduğu tezeklerle odaya girer.)

I. Oyuncu — Selâmünaleyküm ağalar

Misafirler — Aleykümselâm,

I. Oyuncu — Bugün hayırlı bir işimiz var. Hele karınlarımızı bir doyuralım. Mis gibi bunlar, isteyen var mı? (Sepetin içindeki tezekleri göstererek misafirlerin önünde gezer, acemi oyuncuların önünde durarak yemelerini ısrar eder.)

I. Misafir — Emmi benim karnım tok, benim yerime sen yiyiver.

I. Oyuncu — Yiyin, yiyin hadi bakayım bu kadar yiyeceği köpeğe mi dökeceğiz?

II. Misafir — Emmi benimde karnım tok, benim yerime sen ye.

I. Oyuncu — Demek bedavadan yemek buldunuz bir de yemezsiniz ha! (Bunun üzerine acemi oyuncuları turayla döver.)

3. 3. 3. 3. Oyunun Adı: Yağcı.

Oynandığı Yer: Taşkale.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Kâmil Yaşar (39).

(Yetenekli bir kişi yağcı, oyunu bilmeyen bir kişi yağ tuluğu seçilir. Yağcı elinde bastonu beli bükük olarak odaya girer.)

Yağcı — Selâmünaleyküm.

Köylüler — Aleykümselam.

Yağcı — Ben çok güzel yağ satarım. Yağ satmak için mıhtardan izin isteyom.

Muhtar — Mademkine yağın gözelmiş, getir de sat bakalık. (Satıcı yağını getirmek üzere odadan ayrılır. Bir müddet sonra sırtında, dışarıda diğer köylüler tarafından ayakları, kolları sıkıca bağlanmış ve ağzında patates tıklı yağ tuluğu ile içeri girer.)

Muhtar — Önce yağını bir kontrol edelim bakalık. Eyi mi, yoğusam kötü mü?

Yağcı — Eyidir, eyidir hele bir dat bakalık.

Muhtar — (Elindeki iğneyi tuluğa batırır.) Çok güzel yağmış. Bana iki kile dartıver. Başka dadına bakmak isteyen varsa beri gelsin. (Diğer oyuncularda tadına bakmak bahanesi ile tuluğa iğneyi batırırlar).

Yağcı — Herkes dattı, benim malımda battı. (Tuluğu sırtından indirerek çözer, acıdan kıvranan oyuncuyu kurtarır.)

3. 3. 3. 4. Oyunun Adı: Değirmenci.

Oynandığı Yer: Fideriş Köyü.

Zamanı: Kış aylarında islendiğinde.

Kaynak: M. Emin Sarı1 (60).

(İki oyuncu yere yatırılır. Bir kişi değirmencinin kapısını çalar.)

I. Oyuncu — Değirmenci, değirmenci galk zabah oldu, gün ışıdı. Şu unumu bir üğüdüver.

Değirmenci — Sen misin? Şincik geliyom. Az birez bekle, ecele etme. (Temsili olarak kapıyı açar. Oyuncunun gömleğinin arasından bit ararmış gibi yapar. Bulunca ağzına atar “çıt” diye ses çıkartır. Odada bulunanlar gülüşürler.)

II. Oyuncu — Değirmenci, değirmenci bizi oyalama hele şu unumuzu bir üğüdüver.

Değirmenci — Sen unu munu boş ver. Diyiver bakalık eşşeğin gancık mı, erkek mi?

I. Oyuncu — Gancık benim eşşek, n’olacaki? Sen benim unu üğüdüver, eşşeği nidecenki?

Değirmenci — Eşşek gancık olmazsa unu eve çekemez goçum.

II. Oyuncu — Benimki erkek ha, de bakalık.

(Değirmenci bunun üzerine 2. Oyuncuyu oda içinde kovalar ve turayla döver. Sonuçtan memnun olmayan oyuncu feryada başlar.)

Benimki de gancık işte diyom ya gancık.

Değirmenci — Hah! Aslanım, goçum benim, işte şincik oldu. Gel hele şöyle gel. Ben senin ununu bir üğüdüürüm ki artık. Gel yanıma yaklaş, goçum benim

3. 3. 3. 5. Oyunun Adı: Dök Dök Karakolu.

Oynandığı Yer: Bayır Köyü.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Ömer Taşer (25).

(Oda içinde bulunan tüm konuklar, büyük bir telaş içindedirler. Ağanın kızı kaçırılmıştır. Bu nedenle hemen Jandarmanın haberdar edilmesi gerekiyor. Seçilen acemi bir oyuncu odanın bir köşesine götürülür. Başına bir ceket örtülür. Ceketin bir kolu kaldırılır ve telefon ahizesi gibi kullanılır.)

I.Oyuncu — Neresi orası? Alo, alo, mukuat var.

II.Oyuncu — Burası Bucakkışla Karakolu.

I.Oyuncu — Yانیş olmuş. (Acemi oyuncunun kulağını çeker, burnunu sıkır, sırtına vurur.) Bu telefonda yانیş oluyor nedense. Alo, alo, neresi orası? Alo mukuat var.

III. Oyuncu — Kızılkaya Karakolu. Ne var, ne oldu?

I.Oyuncu — Yانیş olmuş, yانیş olmuş. (Acemi oyuncuyu yumruklayarak ve tekmeleyerek canını acıtır.) Alo alo orası neresi? Mukuat var, acele edin.

VI. Oyuncu — Burası Dök Dök Karakolu. Ne var, ne oldu.? Ne mukuat var?

(Bunun üzerine II. oyuncu odanın bir köşesine daha önceden hazırlanmış bir kova suyu ceketin kolundan döker, acemi oyuncuyu ıslatır.)

3. 3. 3. 6. Oyunun Adı: Testi.

Oynandığı Yer: Gökçe

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: S. Tolu (59).

(Usta oyuncu odaya girer. Daha önceden odanın ortasına dar ağızlı bir testi konulmuştur.)

Usta — Selâmünaleyküm.

Misafirler — Aleyküm selâm.

Usta — İçinizde benimle iddalaşan var mı? (Testiyi göstererek) Ben bu destinin içine gireceğim ve içinde kırk gün oturacağım. (Diz çökerek elleriyle testiye girmek için uğraşır.)

I.Misafir — Usta sende amma lâf fişekledin be. Şincik sen o destinin içine girebilirsen, ben de hevalarda uçarım.

Usta — Girerim. Girerim amma bu odada sihrimi bozan bazı gözler var, ondan giremiyorum. (Acemi iki oyuncuyu işaret ederek) Bak gördün mü? Senin gözün yeşil, senin gözünde mavi. Ben bu nedenle destiyeye giremiyorum.

II.Misafir — Öyleyse onların gözlerini bağla destiyeye gir bakalık. Nasıl gireceksin bir görelim.

Usta — Tamam, oldu. Hele şunların gözlerini bir bağlıyayım ondan sonrası goley.

(Usta, iki acemi oyuncunun gözlerini mendille kapatarak bağlar. Bu işlemi sürdürürken daha önce avuç içine hazırladığı soba isi ile oyuncuların yüzlerini bir güzel boyar. Odada bulunanların gülüşmeye başlamalarından sonra hile anlaşılır. Oyun biter.)

3. 3. 3. 7. Oyunun Adı: Bal Çekme.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Doğan Aras (40).

Daha önceden acemi bir misafir oyuncu seçilir ve yüzükoyun yatırılır. Arkasına madeni bir tas yerleştirilir. Oyunu yöneten usta oyuncu, oyuncunun sırtına ata biner gibi oturur.

I. Oyuncu — Bugün canım bal çekti, sanırım sen de yemek istersin. Kaç kilo bal istiyorsun bakalım?

Misafir — İki kilo olsun haydi bakalım.

I. Oyuncu — İki kilo bal istersin ha! Alsana iki kilo bal. (Tasa yumruğu ile birkaç kez hızlı bir şekilde vurarak oyuncunun canını acıtır.) Tamam iki kilo balın dartıldı. Yalnız bu kadarı yetmez. Şincik ne kadar bal istersin?

Misafir — Aman aman bu bal çok oldu. Yüz gram olsun yeter.

I. Oyuncu — Yüz gram bal istersin ha! Al sana yüz gram bal. Al, al! (Misafir oyuncu hangi yanıtı verirse versin, yine aynı şiddette dayak yer ve canı iyice yanınca diğer oyuncular tarafından kurtarılır.)

3. 3. 3. 8. Oyunun Adı: Hoca.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Mehmet Doğan (26).

Yetenekli bir oyuncu hoca seçilir ve başına ortasında su dolu tas olan bir kavuk giydirilir.

Hoca — Selâmünaleyküm ağalar.

Misafirler — Aleykümselâm hocam.

Hoca — Şam'dan henüz geldim. Amacım üç öğrenciye ders vermek. Var mı içinizde ders alacak olan?

I. Oyuncu — Tabii hocam. Al sana üç öğrenci. Eti senin kemiği bizim. Onlara dersini bir güzel veriver. (Konuklar arasından üç acemi oyuncu seçerek hocanın önüne oturtur.)

Hoca — Gelin şöyle bakalım benim öğrencilerim. Benim söylediklerimi aynen tekrarlayın. Ayak bütün,

Baş bütün,

Hocanıdır büsbütün.

Öğrenciler — (Hocanın söylediklerini tekrarlarlar)

Hoca — Benim hanım hastalanmış. Onun için yanınızda fazla kalamayacağım. Bu günlük bu kadar ders yeter. Beni unutmanız için sizlere şunları armağan olarak veriyorum. (Birinci öğrenciye) Al evlâdım sana tesbihimi veriyorum. (İkinci öğrenciye) Sana da bastonumu hediye ediyorum. (Üçüncü öğrenciye) Evlâdım sana verecek bir şeyim kalmadı. Ama seni mahzun bırakmak istemem. Şu kavuğumu da sana hediye ediyorum. (İçinde su dolu tas bulunan kavuğunu çıkararak oyuncunun başından aşağıya döker.)

3. 3. 3. 9. Oyunun Adı: An Daşı.

Oynandığı Yer: Aşırın (Ekinözü).

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: I. Atçeken (37).

Bir oyuncunun kolları bacaklarının arasına sıkıca bağlanır. Aralarına minder doldurulur. Oyuncu böylece kıpırdayamaz duruma gelir. Sınırları temsil eden halı ve kilimin ortasına oturtulur. İki oyuncu da tarla sahibi olur. Amaçları birbirine karışan tarlaları belirlemektir.

I.Tarla Sahibi — Ahmet Ağa benim darlam daha geniş olması gerekir. Kim daraltmış benim darlamı böyle? (Bağlı oyuncuyu tutarak karşı tarafa yuvarlar.)

II. Tarla Sahibi — Nassolurmuş bakalık? Benim sınırimi geçiyorsun, öte git bakalık. Ali Ağa sınırimin nerede olduğunu bana sen mi öğreteceksin? Bu nedenle an daşını şöyle almamız gerekir. (Bağlı oyuncuyu yukarı kaldırıp yere vurur, karşı tarafa yuvarlar.)

I.Tarla Sahibi — Ahmet Ağa, Ahmet Ağa kendine gel. Benim darlamı daraltmaya hakkın yok! Müsaade viremem. (Bağlı oyuncuyu tekmeler, kaldırır yere vurur. Karşı tarafa yuvarlar. Oyun acemi oyuncunun ağlamasına dek sürdürülür.)

3. 3. 3. 10. Oyunun Adı: Kalaycı.

Oynandığı Yer: İhsaniye Köyü.

Zaman: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Mahmut Dimli (56).

Bir oyuncu kalaycı, bir oyuncu kalfa seçilir. Körük görevi yapacak acemi bir oyuncu, elleri kolları bağlanarak yere yatırılır. Kapıdan odaya küçük bir çocuk girer.

Çocuk — Kalaycı dayı, kalaycı dayı çabuk koş gel. Anan ölmüş.

Kalaycı — Boş ver oğlum. Hele şu işimizi bir bitirelim. Sen gel hele şu körüğü bir çekiver. (Çocuk onu dinlemez. Odadan dışarı çıkar ve tekrar girer.)

Çocuk — Kalaycı dayı, kalaycı dayı! Deden ölmüş

Kalaycı — Boş ver oğlum. Geçim dünyası. Sen gel hele şu körüğü bir çekiver. (Çocuk yine odayı terk eder ve tekrar girer.)

Çocuk — Kalaycı dayı, kalaycı dayı! Nişanlın ölmüş, çabuk gel.

Kalaycı — Sıva oğlum körüğü. Haydi çabuk ol gidelim.

(Bunun üzerine çocuk acemi oyuncunun kolları ve bacaklarından asılarak canını acıtır. Bu arada kalaycı da yüzünü soba isi ile boyar.)

3. 3. 3. 11. Oyunun Adı: Nalbant.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Talat Duru (50).

(Nalbant seçilen oyuncu elinde turayla odaya, girer.)

Nalbant — Hoş geldiniz ağalar. Kahveleri nasıl içersiniz? (Odada bulunanlara birer hoş geldiniz turası vurur.)

I. Misafir — Mehmet Ağa! Gayfelerimizi sayende içtik, sağ olasın. Şincik de herkesi bi nalla bakalık.

Nalbant — (1. Oyuncuyu falakaya yatırarak turayla nallarken saymaya başlar)

Nalbantım ben nallarım seni,

Ya nalla Ali'yi, ya nallarım seni.

(Tekerlemenin sonunda adı okunan oyuncu eline turayı alır, nalbant olur, olayı yineler.)

3. 3. 3. 12. Oyunun Adı: Pancar Sökme.

Oynandığı Yer: Fideriş.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: M. Emin Sarı (60).

(Oyuncular arka arkaya otururlar ve kollarıyla birbirlerine sıkı "bir şekilde sarılırlar.)

I.Oyuncu — (Oyunculardan birine dönerek:) Bir pancar ver.

II.Oyuncu — Ebem namaz kılarken Fizan'a gitti. Pancarım yok. Nirden bulayım?

Diğer Oyuncular — (Birlikte bağırırlar.) Sök sök al, sök sök al.

II.Oyuncu — İzin sizden pancar sökmek benden.(Oyuncuları yerlerinden sökmeye çalışır. Söktüğü kişi ile oyundaki yerini değiştirir.)

3. 3. 3. 13. Oyunun Adı: Kızım Folunu, Tut Babanın Kolunu.

Oynandığı Yer: Fideriş Köyü.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: M. Emin Sarı (60).

Acemi bir oyuncu seçilir, iki oyuncu “Kızım Folunu, tut babanın sol kolunu” diyerek sol koluna, “Kızım Folunu, tut babanın sağ kolunu” diyerek acemi oyuncunun sağ koluna girerler ve iyice sıkıştırarak canını acıtırılar.

3. 3. 3. 14. Oyunun Adı: Tezek Devşirme.

Oynandığı Yer: Fideriş Köyü.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: M. Emin Sarı (60).

Kız oyunudur. Acemi bir oyuncu seçilir ve yere yatırılır. Diğer oyuncular daha önceden odanın bir köşesine bir kova suyu saklar ve tezek toplar gibi arka arkaya otururlar. Elleriyle iki yana eğilerek “Kızım boyunu, dök babanın suyunu” diyerek acemi oyuncunun başından aşağıya bir kova suyu dökerler.

3. 3. 3. 15. Oyunun Adı: Esnafa Ne lâzım?

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Ş. Yavuzaslan (40).

Oyuncular kalfalık devresini yeni bitirmiş bir usta ile kalfalardır. Kalfaların amaçlarında hep yeni bir dükkân (dezgâh) açma özlemi yatmaktadır. Usta kapıdan girer. Aklında tuttuğu eşyanın bulunmasını isteyecektir.

Usta — Selâmünaleyküm.

Kalfalar — Aleykümselam usta.

Usta — Ben bir berber dükkânı açtım, bu dükkâna neleer neleer ilâzım.

Fakat siz bulun bakalım en çok ne ilâzım.

I. Kalfa — Makas.

II. Kalfa — Tarak, ayna.

III. Kalfa — Ustura, biley, masa.

Usta — Bilemediniz, bilemediniz.

(Ustanın aklında tuttuğu eşyayı bulanlar usta seçilir, bulamayanlar turayla dövülür.)

3. 3. 3. 16. Oyunun Adı: Şaşırtmaca.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Talat Duru (50).

(15-20 oyuncu daire biçiminde otururlar. Oyun sırasında seçilen bir oyuncunun adına göre önceden bilinen tekerleme şaşırmadan söylenir. Örneğin:)

Kararsız kurarsız Mustafa Paşa'dan,

Karasız kurasız Mehmet Paşa'ya selâm gelmiş.

Oda karasız kurasız Talat Paşa'ya selâm etsin.

Karasız kurasız TalatPaşa da,

Karasız kurasız Ahmet Paşa'ya selâm etsin...

(Son kez adı geçen oyuncu tekerlemeyi saymaya başlar, şaşıran oyuncunun yüzü ceza olarak soba isi ile boyanır.)

3. 3. 3. 17. Oyunun Adı: Hâkim.

Oynandığı Yer: Kızıllar (Taşkale).

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Ş. Yavuzaslan (40) .

(Oyunu yöneten kişi, odada bulunan konuklara birer hoş geldiniz turası vurur. Bir kişi hâkim seçilir. Hâkim, oyuncuların yanlarına yaklaşp kulaklarına birer isim fısıldar. Örneğin: Arı, arslan, iğne, ev, tiren, ağaç, serçe vb.. Tüm oyuncular, oyun boyunca bu adlarla rollerini sürdürmek zorundadırlar. Oyunu yöneten kişi oyunculardan birini ortaya çıkartarak hâkimin önüne oturtur.)

Hâkim — Senin şikâyetin nedir, kimden davacısın, adın nedir?

Davacı — (Odada oturandan birini göstererek;) Adım Arslan. Ben bu adamdan şikâyetçiyim. Beni bir gün öldürmek, istedi.

Hâkim — (Davalıya dönerek:) Senin adın nedir?

Davalı — Adım serçe. Bu adam bana iftira ediyor.

Hâkim — (Kahkahayla gülerek:) Serçe arslanı öldüremeyeceğinden, arslan iftirada bulunmuştur. Cezası kara kaplıya göre beş turadır. (Bunun üzerine serçe arslanı turayla döğer.)

3. 3. 3. 18. Oyunun Adı: Ayı.

Oynandığı Yer: Kızıllar (Taşkale).

Zamanı: Düğünlerde.

Kaynak: Ali Rıza Yiğit (57).

(Düğün sahibinin yakınlarından birisi ayı kılığına girer. Üzerine uzun tüylü koyun veya keçi derileri sarılır. Boynuna küçük çanlar ile yular takılır. Ayıyı oynatmak için bir oyuncu da ayıcı olur. Ayıcı, ayısının yularından çekerek ve tef çalarak düğün sahibinin önüne getirir. Ayı yerlere yatıp kalkarak oyunlar sergiler.)

Ayı — (Düğün sahibine dönerek:) Ben bu düğünün bir yakınıyım. Ağanın yedi karın ötesinde benim dedelerim bu evden bir kız almıştı. Ben de bu ailedenim. (Bulduğu diğer konuşmalarla soyunun düğün sahibine dayandığını anlatır.)

Ayıcı — Ali Ağa al. Bu ayı senin akrabanmış. Sana getirelim, ne yaparsan yap. (Yuları düğün sahibine uzatır. Bunun üzerine düğün sahibi durumu anlayarak ayı ve ayıcıya armağanlarını verir.)

3. 3. 3. 19. Oyunun Adı: Höngü.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kına gecelerinde.

Kaynak: F. Arı (42).

Kına gecelerinde kadınlar arasında oynanır. Burada erkek rolünü üstlenen kadın oyuncuya fötr şapka ve erkek giysileri giydirilir. Bıyık yapılır. Eline iri taneli uzun tesbih verilir. Oyuncu odadaki kızlarla sürekli oynamaya çalışır, sarkıntılık eder, bıyıklarını burar. Kızlar da ona ellerindeki yastıklarla vurarak dışarıya çıkarmaya çalışırlar.

Bu arada höngü düzülür. (Höngüyü oynayacak kadın oyuncu yere yatırılır. Karnına yastık bağlanır, üzerine çarşaf örtülür, ağzına soğan sokulur. Kaşları, gözleri, yanakları boyanır. Burada amaç oyuncuya aşırı makyaj yaparak onu gülünç duruma düşürmek, sonuçta konukları eğlendirmektir. Höngünün hazırlanması bitince konukların hepsi höngünün başına toplanarak tef eşliğinde maniler söylemeye başlarlar.

Kör Memeden dünür geldi,

Alın mı satan mı höngü?

Höngüde höngü höngü.

Kör Memedin dünürü,
Bakan mı bana sen?
Alın mı satanımı höngü?
Höngüde höngü höngü.

Kör Memedden yana mısın?
Yoksa benden yana mısın?
Alın mı satanımı höngü?
Höngüde höngü höngü.

Bahçalarda eğrelto,
Oynarlar gelin elti.
Gelinler kaymak yesin,
Kaynanalar sıçan eti.
Alınımı satanımı höngü?
Höngüde höngü höngü.

Bahçalarda eğrelto,
Oşt derler.
Oğlanı ben doğurdum.
Sedirin elmasıyım.

Alın mı satan mı höngü?

Höngüde höngü höngü.

Maniler söylenirken höngü yattığı yerden oyunlar oynar. Bazen ayağa kalkarak, erkek kıyısındaki kadın oyuncuyla karşılıklı oynayarak konukları eğlendirir.

3. 3. 3. 20. Oyunun Adı: Berber.

Oynandığı Yer: Taşkale Bucağı.

Zaman: İstendiğinde.

Kaynak: Suat Gülel.

Berber — Selâmünaleyküm.

I. Seyirci — Aleykümselâm.

Berber — Arkadaşlar ben berberim. Tıraş olunmak isteyenleri tıraş ederim. (Çantasını gösterir.) Bu da levazımatım.

II. Seyirci — Bu köyün suvalı muhtardan sorulur. Ona söyle.

Berber — Muhtarını nerede bulurum.

I. Seyirci — İştacık şu.

Berber — Mihtar Efendi, ben berberim. Tıraş olunmak isteyenleri tıraş ederim.

Muhtar — Eyi et bakalım.

Berber — Emme masa düzmek için tahta lâzım bana.

Muhtar — (Oyunu bilmeyen iki kişiyi göstererek:) Tahta yok. Şu keresteler işini görürse al kullan.

Berber — Sağ ol. Allah senden razı olsun.

Muhtar — Sende berber.

Berber — Aslanım şimdi sen şöyle gel, sende şöyle. (Her ikisini de karşılıklı oturtur.) Böylece durun. Heç gıyrıdanayım neyim demeyin. Muhtar şimdi bana iki tane de çırak lâzım.

Muhtar — Ali, Hasan! Hadi goçum, birez yardım edin sevaptır.

Hasan — Olur. Haydi bakalım Ali. (Ellerindeki kalın urganla, oturan iki kişiyi ellerinden ve ayaklarından sıkıca bağladıktan sonra ağızlarına patates tıklır. Boş kalan kollar ve bacaklar arasına çeşitli eşyalar öyle sıkı doldurulur ki her iki kişide artık kıpırdayamaz olur. İstenilen masa meydana gelmiştir. Berber masanın üzerine ata biner gibi oturur. Beraberinde getirdiği çantanın içerisinden kömür tozu, sönmüş kireç, badana fırçası, satır ve bir şişe kirli su çıkarır.)

Berber — Mıhtar hangisini önce tıraşlayım.

Muhtar — Sen münasip gördüğünden başla.

Berber — Peki. (Fırça ile birini kireçle beyaza, diğeri kömür tozuyla siyaha boyar. Sonra elindeki satırla temsili olarak her ikisini tıraş eder. Ayrıca şişedeki pis suyla saçlarını ovalar elleriyle şekillendirir. Oyun böylece sona erer.)

3. 3. 3. 21. Oyunun Adı: Değirmenci.

Oynandığı Yer: Habiller Köyü.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Mehmet Ünal (62).

(Acemi oyuncu eşek olur. Mısır kabuğundan kulak takılır. Minder ve kilimden semer, urgandan kuyruk yapılır. II. acemi oyuncunun bacakları, başına yakın olarak,

yuvarlak bir biçimde bağlanır. Değirmen taşı görevi yapmak üzere odanın ortasına yerleştirilir. I. Oyuncu değirmencinin kapısını temsili olarak çalar.)

I. Oyuncu — Değirmenci, değirmenci! Nöbet var mı?

Değirmenci — Acelen ne ki? Hemen geliyorum. Eşşegi oraya bağla.

II. Oyuncu — (Eşşegi yularından asılarak odanın bir köşesine bağlar.) Değirmenci, değirmenci! Eşşegi bağladım sen dedin de. Şu unumu üğüdüver.

Değirmenci — Oğlum sen değirmeni dönder. Benim bir işim var. Onu göreyim geleyim. (Eşşegin yanına gelir onu tekmeleyerek döver.)

I. Oyuncu — Değirmenci, değirmenci! Sen eşşegi boş ver. Şu unumu bir üğüdüver hele. (Odanın ortasındaki bağlı oyuncuyu değirmen taşı gibi kollarından ve bacaklarından asılarak döndürür. Elindeki taşı oyuncuya sürterek canına acıtır.)

Değirmenci — Oğlum taş yavaş dönüyor. Unu iyi öğütmez sonra.

I. Oyuncu — Değirmenci, değirmenci! Değirmen unu kalın üğüdüyor. (Değirmenci bunun üzerine koşarak gelir. I. Oyuncunun hareketini tekrarlar.)

3. 3. 3. 22. Oyunun Adı: Karı Koca.

Oynandığı Yer: Yeşildere.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Lütfi Genç (40).

(Yetenekli oyuncu ile acemi oyuncu bir yorgan altına girerler.)

Köylüler — (Gülüşürler, karıya turayla vurur ve el değiştirerek turayı saklarlar.)

Koca — Hanım bugün nasılsın bakalık? Hele şöyle yaklaş. Kim vurdu kim vurdu? Kim vurdu kim vurdu? İlle de ille de kim vurdu?

(Karı ve koca tura vurulduktan sonra aniden yorganın altından başlarını çıkararak turayı kimin vurduğunu bulmaya çalışırlar. Koca bazen yorganın altından elini çıkartarak turayı diğer oyunculardan alır. Yanındaki acemi oyuncuya vurur ve atar. Bazen de diğer oyuncular bile anlaşılmasın diye turayı yere vururlar. Koca bunun üzerine canı yanmış gibi acıyla bağırır. Sonuçta acemi oyuncu epeyce dayak yer. Oyun hile anlaşılıncaya kadar devam eder.)

3. 3. 3. 23. Oyunun Adı: İs Sürme.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Ş. Yavuzaslan (40).

Oyuncular daire biçiminde otururlar. Oyunu daha önceden bilen birkaç oyuncu parmaklarını soba isi ile boyar ve arkalarına saklayarak acemi oyuncuların yanlarına otururlar.

Oyun başlayınca oyuncular sırayla, herhangi bir sözcük kullanarak soba isli parmaklarını birbirlerinin yüzlerine sürerler. Oyunu bilmeyen ve karşılıklı oturmuş olan acemi oyuncular birbirlerine gülmeye başlarlar. Diğer oyuncuların da gülmeleriyle oyun sürer.

3. 3. 3. 24. Oyunun Adı: Mermer Mekik.

Oynandığı Yer: Taşkale Bucağı.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: İsa Oğuz (29).

Oyuncular daire biçiminde ve birbirlerinin bacaklarını kucaklarına alarak otururlar. Baştaki oyuncu elindeki sopayla hafif bir şekilde kucağındaki oyuncunun bacağına “Mermer Mekik” diyerek üç kez vurur. Diğer oyuncular da bu hareketi tekrarlarlar. En sondaki oyuncu yanındaki acemi oyuncuya “Kapardına kapardına, tahta koydum, tahta koydum” diyerek çok kuvvetli üç kez vurur. Oyun baştan yinelenir. Kendisine sıra gelince ”Kırk kaz kırk yumurta, al akçaya, gir bohçaya” diyerek dört kez; oyun yeniden kendine dönünce “Umurganın gollarını, zor zoruna, sok kıçına” diyerek beş kez kuvvetli olarak vurur. Oyun acemi oyuncunun acıdan bağırmasına dek sürdürülür.

3. 3. 3. 25. Oyunun Adı: Ölü .

Oynandığı Yer: Taşkale Bucağı.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak : Hüseyin Yeşildal.

(Yörük oyuncular oda içinde otururlar. Bir tanesinin cenazesi olduğu için odanın köşesinde oturmuş başı öne eğik ağlamaktadır. Seçilen acemi oyuncunun elleri- kolları urganlarla sıkı sıkıya bağlanır. Üzerine beyaz çarşaf örtülür. Yere yatırılır. Fakir oyuncu başında kavuk biçiminde sarılmış poşusuyla içeri girer.

Fakir — Selâmünaleyküm ağalar.

Yörükler — Aleykümselâm hocam. (Fakiri hoca zannederler.) Hocam seni Allah gönderdi. Bir cenazemiz var. Yardımcı ol da şu mevtayı kaldırıverelim.

Fakir — Ağalar ne diyorsunuz siz? Sandığımız gibi değil. Ben hoca filan değilim. Ölü kaldırmadan da hiç anlamam.

Yörükler — Sen hocalığı kabul etmezsin ha! (Hep birlikte ayağa kalkarak fakiri turayla döverler.)

Fakir — Peki, peki. Oldu, oldu. Şu mevtayı önce bir yıkayalım. (Daha önceden hazırlanmış bir kova suyu, ölü rolü oynayan acemi oyuncunun üzerine döker.) Şimdi de sıraya girin bakalım mevtanın namazını da kılıverelim. (Ellerini kaldırarak duaya başlar.)

Kaldırın ölünüzü,

Döğërim hepinizi.

Bi hürmetül Fatiha.

(Yörükler ölüyü bir masanın üzerine yerleştirerek odanın bir köşesine götürürler. Fakir yine ellerini kaldırarak duaya başlar.)

Yaylaya çıktın yedin eriği,

Sehile indin yedin kuruğu,

Sana ne oldu da öldün Allah'ın yörüğü”(Uysal, 1984: 64- 65- 66- 67- 68- 68- 69- 70- 71- 72- 73- 74- 75- 76- 77- 78)

3. 3. 3. 26. Kaynakta yer almamasına rağmen, yine Vehbi Uysal tarafından 1981 tarihinde derlenen başka bir oyun şu şekildedir:

Oyunun Adı: Maşa.

Oynandığı Yer: Eğilmez.

Zamanı: Kış.

Kaynak: İsmail Gülseven (45).

(Usta oyuncu kapıdan içeri girer. Diğer oyuncular odanın çevresinde oturmaktadır.)

Usta Oyuncu — Selamünaleyküm ağalar.

Diğer Oyuncular — Aleykümselam (hepsi birden).

Usta Oyuncu — Ağalar bu gün size bir oyunum var. Yaptığım, ettiğim neyim aklınız ermez. Mesela şu anda şu gapıyı sökecem, şu pencereye dakacam. İçinizde benimle itdalaşan var mı?

I. Oyuncu — Nöğünün İbrama gapıyı nasıl sökcen? Hadi söktün diyelim pincereye nasıl dakcen?

Usta Oyuncu — Ülen Mıstava varmın benimle iddaya? Eğerim söker dakarsam (odadaki diğer oyunculara dönerek) cezan ne ossun?

Seyircilerden Biri — Maşeynen Mısdava seni dövün.

(Usta oyuncu hareketleriyle kapıyı söküp pencereye takamayacağını, çaresiz olduğunu anlatır. Bu sırada diğer oyuncular acemi oyuncunun usta oyuncuyu dövmesi için demir maşayı hazırlarlar (önceden ocakta ısıtırlar). Acemi oyuncu feryada başlar.

I. Oyuncu — Gördün mü İbrama? Kapıyı pincereye dakamadın. Verin maşayı da şunu eyi bi dövüyim.

(Acemi oyuncunun eline kızgın maşa verilir. Eli yanan oyuncu hileyi anlar ve oyun biter.) (Kaynak Kişi: Vehbi Uysal).

3. 3. 3. 27. Oyunun Adı: Deveci

Oynandığı Yer: Taşkale

Zamanı: Özel bir zamanı yok.

Yöresel oyun havaları çalgıcılar tarafından çalınmaya başlayınca kızlar oynamaya başlar (Efe yönetici, arap efenin yardımcısı ve asayiş sorumlusu durumundadır). Kadı iskemlede otururken seyirciler iskemlesini çekerek sık sık düşünürler kadı onları kovalarken arap elindeki meşin palaska ile seyircilere vurur. Bazı seyirciler oyuncu kızları kaçırmaya çalışırken, arap onları da palaska ile döver.

Oyun tekrarlanan hareketlerle sürerken deve, deveci tarafından gezdirilir. Deve bazı seyircilerin şapkalarını ağzına alır. Bazılarını ısırır ve gülünç hareketlerle seyircileri eğlendirir. Zaman biraz ilerleyince halktan para toplanır. Bu arada deveyi kızdırmak için seyirciler kol hareketleri yaparak "Hi to to to" sesleri çıkarırlar sinirlenen deve, seyircileri ve sahibini ısırır, tekme atar. Deveci devenin koynuna sopayla vurunca deve yere düşerek bayılır. Deveci devesini öldü sanarak ağlamaya başlar.

Devem öldü kesildi dizlerimin dermanı,

Gayri neyle çekeceğim sap ile harmanı,

Evde çocuklarımda vermez yorganı,

Aman devam sana n'oldu?

Derin dertle mi doldu?

Böyle olacağım da koymamışım hesaba,

Etini verelim bari üç beş kasaba,

Devecinin adı (Habip),

Derdine derman bulamadı tabip.

Devem öldü de çağırırım, kulağı duymaz,

Yularından tuttum da, tasıma (peşime) uymaz,

Artık çocuklarım da beni, evime koymaz,

Aman deve, deli deve, sensiz nasıl gedim?

Köyümüzün önü dere ardı kaya,
 Sana n'oldu da öldün, sarı maya,
 Samanı dikenini yedi aylak aylak,
 Yaşını sorarsanız yüz on yaşında bir daylak.

Devecinin ağıtı biterken deve titrek hareketlerle doğrulur. Seyirciler alkışlar. Oyun devam eder.(Uysal,1995: 131-132)

Bir başka kaynağa göre: “Deve müzik eşliğinde meydanı dönerek halkı eğlendirmeye çalışır, ağzını açarak seyircilerden para toplar, sahibini ısırır, kafa vurur, tekme atar. Bu arada deveci elindeki sopayla deveyi dövmeye başlar.

Kime karşı bu hareketin,
 İt oğlu it doğru ol bakayım.

Dayağı yiyen deve titreyerek yere çöker ve ölü numarası yapar. Deveci bu kez feryada başlar.

Gel oğlum gel,
 Üçe bir buçuk kilometre kaldı.
 Eyvah eyvah,
 Ocağıma su döküldü,
 Daha evlenmedim.
 Daha ölmemiş bu deve,
 Ölmemiş ama gebermiş.
 Kublesi nere bunun?

Ağzı bey kamaş,
Atsın atsın avlasın,
Günü karşı mavlasın,
Daha beterine uğrasın.
Yatarak kalkarak,
Bunun dini imanını mıtırak.

Lillallahi fatiha” (Kişisel Görüşme: Mehmet Eroğlu, 15. 03. 2013) (bkz. Şekil:
14- 15)

Şekil 14: Deveci Oyunundan Bir Görüntü.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

Şekil 15: Deveci Oyunundan Bir Görüntü.

Kaynak: Eroğlu, 2013.

3. 3. 3. 28. Oyunun Adı: Kız İsteme.

Oynandığı Yer: Taşkale.

Zamanı: Özel bir zamanı yok.

Yapılan araştırmalarda Türkiye'nin pek çok bölgesinde aynı konunun (kız isteme), farklı şekillerde işlendiği görölmüştür. Karaman'da oynanan biçimi bir televizyon kanalınca kaydedilmiş ve bu görüntü kaydına Ek-1'de yer verilmiştir.

3. 3. 4. Eğlence Amaçlı Sözsüz Oyunlar:

3. 3. 4. 1. “Oyunun Adı: Canavar.

Oynandığı Yer: Yılangömü Köyü.

Zamanı: Düğünlerde – geceleyin.

Kaynak: Mehmet Kaymakçıoğlu (26).

Düğünlerde oynanır. Büyük bir su kabağının üzerine göz ve ağız oyulur. Ağzın bulunduğu boşluğa hayvan dişleri yerleştirilir. Gözlere cam boncuk takılır. Tepesine keçi kılından saç yapılır. Kulak yerine mısır kabukları yapıştırılır. Yanaklar ve dudaklar kırmızıya, diğer yerler siyaha boyanır. Hazırlanan kabak, beyaz şalvar ve post giydirilmiş bir oyuncunun başına geçirilir.

Oyuncu köy meydanında yakılan ateşin çevresinde yatarak, kalkarak dans eder. Aniden kendisini izlemek için toplanan halkı yarararak elindeki sopa ve lâmba ile karanlık sokaklara dalar, karşılaştığı kişileri çığlıklar atarak korkutmaya çalışır.

3. 3. 4. 2. Oyunun Adı: Benim Gibi Ol.

Oynandığı Yer: Merkez.

Kaynak: Talat Duru (50).

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Usta oyuncu elinde bazı malzemelerle odaya girer. Oyunun kaidesi; odada bulunan konuklar, usta oyuncunun hareketlerini tekrarlamak zorundadırlar.

Usta oyuncu sırayla, yüzünü isle boyar, hayvan taklidi yapar, soyunur vb. Yaptığı hareketleri tekrarlamayan oyuncuları turayla döver.

3. 3. 4. 3. Oyunun Adı: Külah.

Oynandığı Yer: Yeşildere (İbrala) Bucağı.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: İ. Yaman (25).

Oyuncular kâğıttan birer külah yaparak başlarına giyerler. Daha önceden üzerine gaz ve kül karışımı yayılmış tepsi ortaya getirilir. Bütün oyuncular tepsinin çevresine oturarak başlarını eğerler, bu arada oyunculardan biri tepsinin ortasındaki karışımı aniden kibritle yakar. K lahı yanan ateşten tutuşanların hemen kaçması gerekir. Odada oyunu seyreden diğer oyuncular kaçamayan oyuncuları turayla döverler.

3. 3. 4. 4. Oyunun Adı: Abdal.

Oynandığı Yer: Taşkale.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Osman Zeki Yasar.

Oyuncuya fistan don giydirilir. Boynuna abdal olduğunu belirten bir ferman asılır. Elinde değnek tutar. Omuzunda dağarcık asılıdır.

Oyuncu köyde dolaşarak çeşitli oyunlar sergiler. Elindeki değnekle kapıları döver.  n ne gelen tavukları öldürerek dağarcığına sokar.

3. 3. 4. 5. Oyunun Adı: Kara Çalma.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Talat Duru (50).

Usta oyuncu ile acemi oyuncunun ellerine silme su dolu iki tabak verilir. Acemi oyuncunun tuttuğu tabağın altına daha önceden soba isi sürülmüştür. Acemi oyuncu oyunun koşulu olan tabaktaki suyun dökülmemesine özen göstereceğinden, tabağın altına bakamaz. Usta oyuncu tuttuğu tabağın altına elini sürerek yüzüne herhangi bir harfi temsili olarak yazar. Yaptığı bu hareket acemi oyuncu tarafından tekrarlanır. Oyuncu acemi oyuncunun kendi eliyle yüzünü boyadığını anlamasına dek sürer.

3. 3. 4. 6- Oyunun Adı: Düdük.

Oynandığı Yer: Merkez.

Zamanı: Kış aylarında istendiğinde.

Kaynak: Talat Duru (50).

10-15 Oyuncu ile oynanır. Oyuncular dizlerini kırarak daire biçiminde otururlar, böylece bacaklarının arasında bir tünel oluşmuştur. Acemi oyuncu ortaya oturtulur ve üzerine örtü örtülür. Diğer oyuncuların biri acemi oyuncunun sırtına hissettirmeden bir düdük asar. Acemi oyuncunun, düdük sesini duyunca başını örten örtüyü açıp düdük öttüren oyuncuyu bulması gerekir. Fakat diğer oyuncuların sırtında asılı düdüğü öttürdüklerinden habersizdir. Hile, acemi oyuncu tarafından anlaşılmasın diye düdük temsili olarak bacakların arasında gezdirilir”(Uysal, 1984: 78- 79).

Vehbi Uysal aynı kaynakta, “Marzaman”, “Köşe Taşı” gibi bazı oyunları ahlak ölçülerine uygunluk göstermediğinden dolayı kaleme alamadıklarını belirtmiştir.

Buraya kadar olan bölümde Karaman’da oynanan seyirlik oyunları, oyunların içinde söylenen maniler, sayışmalar ve türkülere yer verilmiştir.

Araştırma sırasında köy seyirlik oyunları ile çoğu doğrudan bağlantılı olmayan birçok türkünün sözüne, bazı türkülerin de ses kayıtlarına ulaşılmıştır. Her ne kadar ulaşılan türkülerin hepsi köy seyirlik oyunları ile alakalı olmasa da bu araştırmanın kapsamı ve içeriği gereği bu çalışmaya eklenebileceği görülmüştür. Elde edilen verilerin, sadece temel müzik eğitiminde değil, akademik müzik eğitiminde; aynı zamanda halk bilimi ve edebiyatı alanında da kaynaklık edebileceği düşünüldüğünden ulaşılan türkü sözleri ve ses kayıtları araştırmaya dâhil edilmiştir.

Bu durumu ayrıntılı bir şekilde inceleyebilmek için tezin “Dördüncü Bölüm”ü oluşturulmuştur. Öncelikle Geleneksel Türk Halk Müziği hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Karaman’da Türk Halk Müziği ele alınmıştır. Sonrasında ise sözlerine ulaşılan türküler ninniler, ağıtlar, uzun havalar, kına türküleri, hamam türküleri ve türküler olarak altı ana başlıkta tasniflenmiştir. Kaynak kişiler aracılığıyla ses kayıtlarına ulaşılan türkülerden 11 (on bir) tanesi notaya alınarak notaları, sözleri ve her türkü için yapılan özel incelemeler de bu bölümde yerini almıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM- GELENEKSEL TÜRK HALK MÜZİĞİ:

“Halk müziği halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, halk içinde her zaman var olan halk sanatçıları tarafından yapılmış, yaratılmış (bestelenmiş), değişimler ve yoğrulmalarla dilden dile, telden tele, kulaktan kulağa yayılarak geçmişten günümüze ulaşmış geleneksel müziktir. Bir ulusun özüne özgü ulusal müziği halk müziğidir” (Büyükyıldız, 2009: 89).

Yakup Açar hazırladığı yüksek lisans tezinde “Dünyanın başka bir coğrafyasından İngiliz, Breniers’e göre halk müziği; halkın müşterek malı olan, en sade, düz ve yalın ezgilerdir ki, bestecisi belli değildir (Emnalar, 1998: 25).

Halil Bedii Yönetken’e göre; Türk halk müziği folklorik, anonim bir karakter taşır, yaratıcıları belli değildir. Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin, Türk âşıklarının müziğidir (Emnalar, 1998: 25).

Muzaffer Sarısözen’e göre; Halkın sahibini bilmeden çalıp söylediği ezgilere halk musikisi denir (Emnalar, 1998: 25).

Geleneksel Türk halk müziği; sözlerinde çok değişik konuları da bulunan pek çok örneklerle doludur. Yörelere, seslendirme ortamlarına, söz ve ezgi yapılarına göre çeşitli özellikler gösteren Türk Halk Müziği, Batıdan Adriyatik kıyılarından başlayarak, bütün balkanlarda, Anadolu’da; Doğu’da Sibiry’a dan Lena ırmağına, Çin Seddi’ne kadar uzanan topraklarda, Kırım’da, Urallar’da, Kuzey İran’da, Bütün Orta Asya’da, Arap Yarımadası’nın Anadolu’ya yakın yörelerinde; bir başka deyişle Türkçenin konuşulduğu her yerde Türk Halk Müziğine ve onun çalgılarına rastlanmaktadır (Pelikoğlu, 2007: 22)” tanımlarına yer vermiştir (Aktaran: Açar, 2014: 3).

Mehmet Can Pelikoğlu ise doktora tez çalışmasında Geleneksel Türk Halk Müziğinden farklı kaynaklardan alıntılar yaparak şu şekilde bahseder: “Dünya toplumlarının farklılıklarının belirleyici özellikleri, kültür, tarih, coğrafi konum ve sosyal-ekonomik yapıdır. Sözü ve müziğiyle, Türk halkının kültürünü, tarihini, coğrafi konumunu ve sosyal-ekonomik yapısını en belirgin, en canlı biçimde yansıtan öğeler, ozanlar ve daha sonra da âşıklar tarafından tarihin akışı ve anonimlik

özelliği içinde bestelenen (yakılan) türküler, ayrıca deyiş, dil, edebiyat, giyim, el işi, inanışlar, halk hekimliği, seyirlik oyunlar, gelenekler, görenekler, köy hayatı ve köy hayatı töresinin yarattığı çeşitli halk oyunlarıdır. Bu öğeler Türk halkının değer dizgesinin bir görüntüsüdür ya da Türk halkı bu değer dizgesinin bir görüntüsüdür (Budak, 2006, s.12).

...Türk halk müziği tarihinin, Türklerin tarihi kadar eski olduğu ve Türk halk müziğinin esas temelini Orta Asya'daki Türk kavimlerinden oluştuğu bilinmektedir” (Emnalar, 1998, s.29). “İslamiyet'ten önce 5. yy.da Orta Asya'da Horasan'da yaşayan Türk topluluklarında, toplumun ortak duygularını dile getiren, ortak sorunlarına çözüm arayan toplumsal danışmanlar niteliğindeki halk ozanları, kopuzları eşliğinde şiir söyleyen kişilerdir” (Hoşsu, 1997,s.9). “Orta Asya göçebe kabile toplum yaşamında önemli bir etkiye sahip olan Şamanizm'de, sihir, büyücülük, totemcilik, hekimlik, kâhinlik müzikle iç içedir (Kaygısız,2000, s.180). Şaman denilen bu din adamları, sözüne inanılan bilge kişilerdir. “Bunlara Altay Türklerinde “kam”, Kırgız Türklerinde “bakşı-bahşı-baksı-bakşı”, Yakut Türklerinde “Şaman”, Oğuz Türklerinde “ozan” denilmektedir” (Hoşsu,1997,s.9).

Zamanla “Kam” lar “büyücü-çalgıcı”lık, Ozan’lar da “şair-çalgıcı”lık görevini üstlendiler. Alpler devrini terennüm eden asıl sanatkârlar işte bu ozanlardı ve ta Hunlardan beri ozanları ve kopuzcuları olmayan hiçbir Türk ordusu yoktu. Türklerin en eski milli sazı Kopuz’u çalarak ordunun başarı ve kahramanlıklarını öven bu sanatçılar- Fuat Köprülü’nün deyimiyle “hiç şüphesiz daha sonraki saz şairlerimizin dedeleri”dirler (Tanrıkorur,2003 s.188).

...Türk Halk musikisinin en tanınmış şekli (forme musicale) olan türkü, 12.yüzyıl Farsca türki'den (“Türkçe, Türk’e ait ve mahsus) Türkçe telaffuza uydurulmuştur. Klasik musiki'deki şarkı formuna karşılıktır. Böylece, musikinin en son safhası olan form bakımından da Türk halk ve klasik musikileri arasında benzerlik (aynıyet) görülür (Öztuna, 1976, s.347).

...Türküye; “Azerbaycan Türkleri; mahnı, Başkurt Türkleri; halk yırı, Kazak Türkleri; Türki, türük, halık eni, Kırgız Türkleri; eldik ır, türkü, Özbek Türkleri;

Türki, halk koşığı, Tatar Türkleri; halık cırı, Türkmen Türkleri; halk aydımı, Uygur Türkleri; nahşa, koça nahşisi, Kumuk Türkleri; yır, Nogay Türkleri; yır, Karaçay – Malkar Türkleri; cır, Irak Türkleri; beste, mahnı, halk türküsü, Gagauz Türkleri; türkü, Tuva Türkleri; kojamik, kojan, Saha (Yakut) Türkleri; ırıa, Kosova Türkleri; türkü, Bulgaristan Türkleri; türkü, Altay Türkleri; kojon, Kırım Tatar Türkleri; cır, Çavuş Türkleri; yuri” (Yıldızkaya,2006, s.8–9) adını vermişlerdir.” paragraflarıyla Geleneksel Türk Halk Müziğini tarihçesi ve oluşumu hakkında bilgi vermiştir” (Aktaran: Pelikoğlu, 2007: 23, 24, 25, 26).

Zengin bir kültür kaynağı olmasına rağmen Cumhuriyetin kuruluşuna kadar Geleneksel Türk Halk Müziği ile ilgili sağlıklı bir repertuar çalışması yapılmamıştır.

“Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda yurdumuzda tek müzik okulu olarak Darülelhan (Konservatuar) bulunmaktaydı. Halk ezgilerinin derlenmesi ve onlardan yararlanılması konusundaki ulusalcı yazı ve akımların etkisiyle ortaya çıkan ilk hareket 1924 yılında Darülelhan’dan gelmiştir”(Büyükyıldız, 2009: 106).

Anket yöntemi kullanılarak yapılan ilk derleme çalışmalarında, anketlerin gönderildiği müzik öğretmenleri ve ilgili kişiler tarafından yüz kadar türkü notası gönderilmiştir. Fakat anket yönteminde karşılaşılan güçlükler ve geri dönütün az olması nedeniyle, yöntemin yetersiz olduğu görülerek alan araştırması yapılmasının zorunluluğu fark edilmiştir.

4. 1. Geleneksel Türk Halk Müziği Türleri:

Geleneksel Türk Halk Müziği temelde iki ana grupta incelenmektedir.

a-Uzun Havalar,

b-Kırık Havalar.

İçinde hem serbest ritimli bir bölüm hem de kurallı ritmik yapı bulunduran türküler ise “Karma Türküler” olarak ele alınmaktadır.

4. 1. 1. Uzun Havalar:

“Türk Halk Müziği içinde yer alan ürünlerden bir kısmının ölçüsü yoktur, ancak belirli bir dizisi ve bu dizi içinde belirli kurallara göre akışı vardır.

...Uzun havalar, en eski ezgi ve söyleme türü olarak ilk çağlardan günümüze dek gelmişlerdir. Mahmut Râgıp Gâzimihal'e göre etimolojik olarak uzun hava sözü “Ozannama” yani “Ozanlama” dan gelmektedir” (Büyükyıldız, 2009: 146).

“Uzun hava ya da düz hava, hava yakmak, yakım yakmak, ozannama okumak, hava ekmek, hava asılmak, yüksek hava, avaz, çıkışmak, kazındırmak, koşma koşmak (okumak), mani okumak, uzun kayda, engin hava gibi terim ve tabirler, yurdumuzda halk musikisi çalışmalarının başladığı ilk yıllardan itibaren kullanılmış ve çeşitli bilim adamlarınca çok kereler tanımlanmaya çalışılmıştır (Küçükçelebi, 2002: 5).

Genel olarak serbest ritimli (usûlsüz), diğer bir deyişle uzun havalarımız, yöresel özelliklerine ve söyleniş biçimlerine göre; “Arguvan havaları, Barak havaları, Bozlaklar, Divanlar, Gurbet havaları, Hoyratlar, Mayalar, Müstezatlar ve Yol (yayla) havaları” olmak üzere 9 madde de toplamak mümkündür” (Emnalar, 1998: 240)” (Aktaran: Pelikoğlu, 2007: 26- 27).

4. 1. 2. Kırık Havalar:

“Hemen hemen yurdun her bölgesinde görülen kırık havalar, konuları, ezgisel yapıları çalgıları ve oynandığı oyuna vb. göre çeşitli tür ve tiplerde karşımıza çıkarlar. Geleneksel Türk Halk Müziği'nde bazı ezgiler belirli bir dizi ve seyir gösterdikleri gibi, ritim ve usûl bakımından da koşulludurlar. Belirli bir usûl içindedirler (Hoşsu, 1997: 12)” (Aktaran: Pelikoğlu, 2007: 27).

“Kırık havaların ölçüsü belirli olmakla birlikte, ölçü her ezgide, ezgi boyunca aynı ölçü değerleri yerine, yer yer değişiklik gösterebilir. 9/8'lik başlayan bir ezgi akışkanlığı içinde 8/8, 7/8 vb. ölçü değişikliklerini ve tekrar aynı ölçüye dönüşü

bünyesinde barındırabilir. Bu ritim değişikliklerinin çok çeşitli biçimleriyle karşılaşmak mümkündür” (Büyükyıldız, 2009: 145).

Kırık havalar oyunlu ve oyunsuz olmak üzere ikiye ayrılır.

“Oyunlu türler; “halay, bar, zeybek, semah (samah), hora, karşılama, mengi, bengi, kasap havaları, güvende, kaşık havaları, horon, teke havaları”

Oyunsuz türler; ağıt, divan, tatyân, nefes, ilahi, güzelleme, yiğitleme, karşılıklı türküler, destan, kına türküleri, iş (meslek) türküleri, sohbet türküleri, kahramanlık (serhat) türküleri, ninni, varsağı’dır”(Pelikoğlu, 2007; 27).

4. 2. Karaman’da Türk Halk Müziği:

Karaman, coğrafi yapı gereği İç Anadolu ve Akdeniz Bölgesi arasında köprü görevi görmektedir. Tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yaptığından ve bölgeler arasında geçiş noktası olduğundan, zaman içerisinde kültür yapısında olumlu değişiklikler olmuştur. Türk Halk Müziği konusunda Konya ve Silifke’den etkilenmiş ve bu yöreleri etkilemiştir.

Yapılan araştırmada Cumhuriyet sonrası yapılan ilk derleme çalışmalarının Karaman’da da yapıldığı görülmüştür. Fakat Karaman’ın uzun yıllar boyunca Konya’nın ilçesi olması nedeniyle yapılan derlemelerin Konya merkeze veya diğer ilçelerine tescillendiği görülmüştür.

Karaman’da bu konuyla ilgili yeterli yazımsal kaynak yoktur. Yapılan araştırmalar oldukça sınırlı ve yüzeysel kalmıştır. Bu araştırmada da kaynak taraması sonucu, geçmişte Karaman’da söylenen türkülerin birçoğunun sadece sözlerinin kayıt altına alındığı görülmüştür. “Notalarıyla Karaman Türküleri ve Deyişleri” isimli bir kaynakta bazı türkülerin ve âşıklık geleneğine bağlı olarak yapılan bestelerin notalarına yer verilmiştir. Fakat tescillenmediğinden, kaynak kişiden söylendiği gibi notaya aktarılmadığından ve yöre özelliği gereği standart ritim kalıpları ve tartımlar kullanıldığından, ulaşılan ses kayıtlarından türkülerin tekrar notaya alınması gerekli görülmüştür.

TRT repertuarında, Karaman adına tescillenmiş tek türkü “Kebabın Tuzu Gibi” isimli türküdür. Yüzyıllardır yerleşim merkezi ve Yunus Emre başta olmak üzere pek çok halk şairinin yurdu olan, hem coğrafi hem de kültürel bir geçiş noktasında bulunan Karaman’ın türkülerinin olmaması mümkün değildir.

TRT repertuarına başka bir yöreye tescillenmiş olup, tescil tarihinden önce aynı türkünün Karaman’da ses kaydının yapıldığı kaynak kişilerce beyan edilmiştir. Fakat ses kayıtlarının tarihi belgelenemediğinden bu durumun ispatı mümkün değildir.

Tüm bunlara rağmen Karaman, Türk Halk Müziği’nin araştırılması, derleme çalışmalarının yapılması ve halk kültürüyle ilgili bilimsel verilerin toplanması için ciddi bir potansiyele sahip, bakir bir ildir. Bu çalışmada, yazınsal kaynaklardan birçok türkü sözüne ulaşılmıştır. Yöredeki ulaşılabilen kaynak kişiler aracılığıyla bazı türkülerin de ezgileri kayıt altına alınmıştır.

4. 2. 1. Ezgilerine Ulaşılamamış Karaman Türkülerinin Sözleri:

4. 2. 1. 1. Ninniler:

1.

Uyusun da böyüsün nenni,

Tıpış tıpış yürüsünde nenni,

Nenni yavrum nenni,

Anasının canı da nenni.

2.

Dandini dandini danalı bebek,

Elleri golları gınalı bebek,

Oğlum-gızım böyüyecek,

Tıpış tıpış yürüyecek.

3.

Dandini dandini dastana,

Danalar girmiş bostana,

Gov bostancı danayı,

Yimesin lahanayı.

Benim oğlum böyüyecek,

Tıpış tıpış yürüyecek.

4.

Uyusunda böyüsün nenni,

Tıpış tıpış yörüsünde nenni.

Okula da gitsin de nenni,

Böyük adam olsun da nenni.

5.

Hu hu hu Allah,

Sen uykular vir Allah,

Sen uykular virirsin,

Gızımda böyür İnşallah.

6.

Oğlum yatmış uyumuş,

Kalkmış odunun taşımış,

Bunu gören kızların,

Gözleri de şaşırmış,

Nenni oğlum nenni.

7.

Nenni deyin uyusun,

Şeker virin böyüsün,

Ağşam baban gelinci,

Yavrum gaksın yörüsün, nen nen nenni.

8.

Ninni desem dağlar uyur,

Dağlarda ninniler böyür,

Benim guzum şimdi uyur,

Ninni yavrum ninni.

Beşiğimin ucu şamdan,

Yuvarlandı geldi damdan,

Babası geliyor Şam'dan,

Nini guzum ninni.

Dandini dandini dastana,

Danalar girmiş bostana,

Bostan yolu otludur,

Yavrumun g... b..kludur. (Ülkümen, 2011: 218- 219)

9.

Kâmilimi beledim,

Haktan ömür diledim,

Kuzum diye övgüledim,

Ninni kuzum ninni.

Dandini dandini yürüsün,

Benim kuzum büyüsün,

Ninni kuzum ninni.

Hey mavi dağlar,

Rastladın mı babasına?

Söyle bize şenlik gelsin yuvaya,

Ninni kuzum ninni.

Aşırımı aşırımı oğlum,

Pazara bağdan taşımış oğlan,

Oğlum kızları da görünce,

Yolunu da şaşırımı oğlum.

İlk kayadan gelen sesi dinlerim,

Sana ninniler söylerim,

Ninni yavrum ninni,

Ninni kuzum ninni.

Dandini dandini dastana,

Kuzular girmiş bostana,

Kar bostancı havayı,

Yemesinler lahanayı.

Yoldan gelir yolcu baba,

Tütün tünleri baba,

Yanındaki Veysel baba,

Sen neysen ne ya anası eller avutur.

Ninni desem ne olur?

Gün açılır bahar olur,

Ninni yavrum ninni,

Ninni kuzum ninni,

Kamil'imın başları hilal,

Yemendeki Hacı Bilâl,

Ninni yavrum ninni,

Hu Allah hu hu.

Benim oğluma uyku ver Allah'ım,

Durmuş durmuş duramamış,

Yarım ekmek bulamamış.

Dağın başında çetesi var,

Kuzum babayın çantasında nesi var?

Bir tutam otu ile tuzu var.

Ninni yavrum ninni,

Ninni kuzum ninni.

Ninni derim beşığine,

Beyler inmiş eşeğine, ninni yavrum ninni.

Annesi hasta kişi

Babası bey başı,

Sabahtan kalktığımda çantama baktım,

Ağlayı sızlayı baban boynuna attı,

Seni koyupta canımı ellere sattı,

Ninni yavrum ninni, ninni kuzum ninni.

Neneler torunlarını severken şöyle şöylerlerdi;

Çenesi engel armudu,

Dudağı hadım kirazı,

Ağzı Avşar elması,

Burnu Bulgar nohudu,

Gözleri Konya bademi,

Kaşları kudret kalemi,

Arnı meydan sinisi,

Kendi de Hüdâ vergisi (Uysal, t. y. : 90- 91- 92).

4. 2. 1. 2. Ağıtlar:

Salma salma da çatılı,

Salma boynunda atılı,

Kovup gider Boz Omar'ım,

Düşman uğruna gatılı (katili).

Baktım ki emmim Ali'ye,

Evimiz konar keliye,

Beserek bağlar yalıya,

Aslanlarım deyip gider.

Eli ivil ivil işli,

İnnesi de harıl başlı.

Var gardaşın gelinleri,

Güvel ördek yürüyüşlü.

Belinde daban gılıcı,

Gardaş atına binici,

İk'elinde iki efe,

Ne zaman sabah olucu?

Belinde daban eğrisi,
İnmez gırının sağrısı,
Omar, Osman gardaşlarım,
Dayanamam ben doğrusu.

Boz Omar'ım boz dağal mı? (değil mi)
Mencilisi düz dağal mı?
Tecirlinin yüz atlısı,
Gardaşıma az dağal mı?

Tosmuğun ardına pısmış,
Öğürdükçe ganlar kusmuş,
Arık Hasan boğazlarken,
Akaacak üstüne düşmüş

Omar, Osman gardaşlarım,
Getmez burda gışlarım,
Eller bana deli diyo,
Deli m'oldum gardaşlarım? (Gülcan ve Yavuzaslan, 1989: 145- 146)

Keli: 1. Taş ve toprak yığarak yapılan bağ, bahçe ve tarlaların sınırı. 2. Dağ ve tepelerin eteği. 3. Dağ ve tepenin en yüksek noktası. 4. Taşlı, verimsiz tarla.

Beserek: 1. Tüylü ve besili erkek deve, dişi boz deve ile erkek buhur devenin çiftleşmesinden doğan erkek deve, damızlık deve. 2. At ve eşeğin erkeği. 3. Dişi katır.

İvil: Çalışkan, zaman kaybetmeden iş yapan, gayretli.

Harıl: Obur.

Güvel: Ördek.

Daban: İyi cins kılıç demiri.

Eğri: Bıçak.

Gırı (Kırı): Eşek yavrusu, sıpa.

Sağrı: Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm.

Mencilis: Toplantı, topluluk.

Tecirli: Malatya ili, Yazıhan ilçesi, merkez bucağına bağlı bir yerleşim birimi

Tosmuk: Tarladaki ot ya da kamış kökü yığını

Pısmak: Sinmek, büzülmek, korkudan saklanmak.

Karamanoğulları Hakkında Bir Ağıt:

Acep iller hep böyle mi bozulur?

Kara yazı hep böyle mi yazılır?

Kişi sağken mezara mı kazılır?

Aman Paşa sürme elden say bizi.

Kanı n'oldu Karaman'ın Beyleri?

N'oldu acep yayaları seymeni?

Kanı Fersak, Turgut oğlu Candarı,

Gedik Paşa etme elden say bizi.

Yeşil bayrak Karaman'dan söküldü,

Çoluk çocuk sokaklara döküldü,

Kale yandı, ahalisi sürüldü,

Aman Paşa sürme elden say bizi.

İmaretin kapanır mı kapısın?

Örene mi dönecektir yapısın?

Bunca hayrat hem türbesi hepisin,

Gedik Paşa sürme elden say bizi.

Rum Mehmet'in sayılır mı yaptığın?

Görür müyüz bu zulümün bittiğin?

Bre kâfir sana kalmaz ettiğin,

Aman Paşa etme elden say bizi.

Pir Ahmet Bey ağlayuben ah ider,
Kasım Bey'le Uğuzoğlu ah eder
Karaman mı yalnız günah eder?
Gedik Paşa etme elden say bizi.

Yurt kaygısı beter imiş bilene,
Ağlıyorsam inliyorsa kime ne?
Diyemedim Ağam, paşam gelene,
Gedik Paşa etme elden say bizi.

Bu illerin bülbülleri ötmesin,
Ocakların tütünleri tütmesin,
Çobanları sürülerin gütmesin,
Aman Paşa etme elden say bizi.

Devre yıldız doğmuş görmüş görenler,
Yere girmiş sultanlıklar sürenler,
Yazık olsun bu Beyliği virenler,
Gedik paşa, etme elden say bizi.

Bozulmasın kimselerin yuvası,
 Yıkılmasın yurdu, evi, obası,
 Çiğnenmesin köyü, kenti, ovası,
 Aman paşa etme elden say bizi.

Âşık Muslu yurdun yıkık görünce,
 Karaman'ın işi zora erince,
 Destanını gözyaşıyla silince,
 Gedik Paşa yapma elden say bizi (Duru, 2010: 97).

Seymen: 1.Köyden köye gelin almaya giden güvey yanlısı, atlı, davullu, zurnalı, silahlı ve cepken giyinmiş delikanlı alayı. 2.Asker, kolcu.

Ağlayuben: *Ağlayarak.*

Devre: Ters, yanlış bir biçimde:

Virnek: Vermek.

Askere Yakılan Ağıt:

Kara tiren gelip geçiyor,
 Askeri sifili serip geçiyor,
 Yüz tana on başı beş tane çavuş,
 Nurettin'in kefenin biçiyor.

Ne oldu oy Allah'ım ne oldu?

Yanan yurdumuza çadır mı kurdu?

Kara tren iskelede seslenir,

Nurettin'im Erzurum'da yaşlanır,

Eğer Nurettin sende gelmezsen,

İskarpinin nalçaları paslanır.

Ne oldu ay Allah'ım ne oldu?

Yanan yurdumuza çadır mı kurdu? (Balıcı, 2013)

Sifil: Sivil, resmi olmayan

İskarpin: Ökçeli, konçsuz (ayağa giyilen şeylerde ayak bileğinden baldıra doğru olan bölüm.) ayakkabı.

Nalça: Ayakkabıların altına çakılan demir.

Ağıt:

Sürünü sürünü sürümden galdım,

A çoban ben seni dağlara saldım,

Beni güden çoban gayrı gütmesin,

Yeryüzünde çayır bitmesin.

Dağlara çıktımda otlanamadım,
Yere yatımda sislenemedim,
Ölüm acısına gatlanamadım,
A goyun meleme vazgeç guzumdan.

Goyunumun sağ yanında alası,
Çıkmaz ciğerimden evlat yarası,
Bu yaranın ne ki çaresi?
Gel goyun meleme vazgeç guzundan (Balcı, 2013: 200).

Gelin Ağıtı:

Kız seni anan verdi mi?
Mısırdan kınan geldi mi?
Kız anası kız babası,
Başında mumlar yanası.

Çattılar ocak taşını,
Kurdular düğün aşını,
Çağır gelsin kardaşını,
Çeksin atının başını,
Kız anası kız babası,

Başında mumlar yanası.

Cila çaldığın duvarlar,

Ellerini yuduğun muğarlar,

Kız anası kız babası,

Başında mumlar yanası.

Kavak dibi karıncalı,

Sağı solu görümceli,

Kızın gönlü görümceli,

Kız anası kız babası,

Başında mumlar yanası.

Dam başında dut muydum?

Çayır değil ot muydum?

Niye verdin gurbet ele,

Anam sana yük müydüm?

Ahırdaki iki keçim,

Gaşoluktan geçti göçüm,

Neyidi ki benim suçum?

Gurbet ele verdin bizi.

Bir bohçadan giyinirdik,
Bir sofradan doyunurduk,
Aramamıza gurbet girdi,
Bizi birem birem etti.

Atladı gitti eşiği,
Sofrada kaldı kaşığı,
Koca evin yakışığı,
Kızım kınan kutlu olsun (Balcı, 2013: 200).

Cıla (Cıla): Evleri badana yapmakta kullanılan beyaz toprak.

Yumak: Yıkamak.

Muğar: Pınar, çeşme.

Gaşoluk: *Karaman'nın Başyayla ilçesinin yaylalarındaki kaynak sularından birinin çıktığı çeşme.*

Çocuğunu Suya Kaptıran Annenin Ağıtı:

Bi kuzuda taş dibinde meliyor,
Feryadı da dağı taşı deliyor,
Komşular bulamamış geliyor,
Yitirdim yavrumu çay kenarında.

Dağlara saldıım da geyikler gibi,
Meledim yavrumu seyitler gibi,
Ne deriler koydum ne de taş dibi,
Yitirdim yavrumu çay kenarında (Balcı, 2013: 199).

Seyit: Bir topluluğun ileri gelen kişisi.

Ağıt:

Cenazem yıkanır ağlar anneler,
Felek sille vurdu ben oldum sersem,
İyi olmaz dediler her hekime sordum,
Varsam hekime muayene olsam,
İyi olmadık hastayı neylesin hekim.

Ben gurbeti geze geze yorulduım,
Evvel altın idim şimdi pul oldum,
Değer bilmez bir kötüye kul oldum,
Felek beni taşa çaldı neyleyim.

Kanatların yoktur çırpınıp vurmaya,
Gözlerim tutmuyor karlı dağları aşmaya,
Ellerim varmadı helalleşmeye,
Felek beni taşa çaldı neyleyim (Balcı, 2013: 199).

4. 2. 1. 3. Uzun Havalar:

Uzun Hava:

Karaman'dan, Kayseri'den, Konya'dan,
Nerden gelin hey sevdiğim Hanya'dan,
Çirkin sanan mahrum kalır dünyadan.

Kapınızın önü taşlık değil mi?

Sallan suna boylum gençlik değil mi?

Akşam verdiğim harçlık değil mi?

Evimizin önü oluklu çeşme,

Ben güzelim diye havada uçma,

Havadan varırken yabana düşme.

İner gider düz ovanın yüzüne,

İnek sağar dama dizinde,

Kurban odam ben yârimin gözüne.(Uysal, t. y. :59)

Hanya: Girit adasında bir şehir.

Yaban: İnsan yaşamayan ıssız yer.

Dama: 1. Gücü tükenip iş yapamaz olmak. 2. Bir işi başarı ile son kertesine ulaştırmak.

4. 2. 1. 4. Kına Türküleri:

Gelin Okşaması (Ortaoba) :

Baba bostanın bitti mi?

Kökenin yeri tuttu mu?

Gardaş ekmeğın arttı mı?

Yakalım kınan kutlu olsun.

Elimi yuduğum pınarlar,

Suvasın çaldığım duvarlar,

Gülüp oynadığım hayatlar,

Yakalım kınan kutlu olsun (Uysal, t.y. :19- 20).

Gelin Okşaması: Kına töreni.

Bostan: Sebze bahçesi.

Suva: Sıva, badana.

Çalmak: Sürmek.

Hayat: Genellikle köy ve kasaba evlerinde, üstü kapalı, bir veya birkaç yanı açık sofa. 2. Avlu.

Kına Türküsü (Merkez):

Üzümün karası.

Yere düştü parası.

Bizim mahallenin kızları,

Tümü yürek yarası.

Takalım bir yüzük,

Nişanına bugün.

Yakalım bir kına,

Nişanlılar bugün (Uysal, t.y. :20).

Kına Türküsü (Ortaoba):

Keklik gelir seke seke,

Ayağında gümüş toka,

Ayrılmazdım ben anamdan,

Ayırdılar çeke çeke.

Arpa yulaf dikileyim.

Orak verin biçileyim

Şöyle durun arkadaşlar,

İçinizden seçileyim.

Abu derin abu derin,

Diyarda keklik güderim,

Yakmayın elime kına,

Ben kınasızda giderim (Uysal, t.y. : 22- 23)

İN dolama (Kasaba): Gelinin Cuma serme gününde kız ortaya getirilir. Boynuna, beline uzun kumaşlar örtülür. Başına kâğıt içi sarılır. Buna köyde in dolama denilir. Bu sırada söylenen türkü:

Giysileri maralı,

Hele uçkuru yandan bağlı,

Sevmişte alamamış,

Hele verem olmuş zavallı.

Elmalı bizim bağla elmalı,

Nazlı yâri nerelerde bulmalı.

Giden ay tutulur mu?

Hele bala tuz katılır mı?

Şu uzun gecelerde,

Hele yalnız yatılır mı?

Alıçlıdır bizim bağlar alıçlı.

Nazlı yârim toz dumana karıştı.

Tarlalarda testim var,

Şingirdaklı metim var.

Şu mahalle içinde Ayşam,

Suna, boylu dostum var.

Laylon çoraplar çıkmış,

Alalım mavusundan.

Şimdi yârim gelecek,

Bilâl'in gayfesinden.

Kaşların karasına,

Vurgunum arasına.

Anca yar merhem olur,

Gönlümün yarasına.

İnce belinden yârim,

Tatlı dilinden,

Bir hatıra ver bana,

Altın zülfü tellinden.

Kaşların enni enni,

Ne bakan kinni kinni.

Allah seni de etsin,

Bizim köyün gelini.

İleğenler kazanlar,

Kara yazı yazanlar,

Cennet yüzü görmesin,

Aramızı bozanlar.

Ah nedir bu ateş bende?

Sanki aşk mı var sende?

İleğenim kırıldı,

Su dibinde duruldu.

Ne darılın kaynana,

Oğlun bana vuruldu (Uysal, t.y. : 23- 24).

Şingirdak: Sallanınca ses çıkartan içine taş ya da benzeri sert nesnelere konulmuş çocuk oyuncuğu

Met: 1. Hayvanları yakalamak için kullanılan kapanların içindeki değnek. 2. Çelikçomak oyunu ve bu oyunda kullanılan 10-15 cm. uzunluğundaki değnek.

Kına Türküsü (Gökçe):

Yeşil ağaçta sarmaşık,

Ben sana oldum âşık.

Sen aklıma geldikçe,

Elimde kaldı kaşık.

Ben bir altın oklavıyım,

Ne yazılmaz baklavıyım.

Yârim yanağında üç gül bitmiş,

Ben onun yaprağıyım.

Çekmecenin nar kilidi,

İçerimi gam bürüdü.

Sen orada ben burada,

Genç ömrüm çürüdü (Uysal, t.y. : 27).

Oklavı: Oklava.

Yazılmak: Serilmek, yayılmak.

Kına Türküsü (Merkez):

Gelin ağlar yaşı yaşı,
Gitmem diye sallar başı.
Ağlama gelin ağlama,
Ver elini kına yakalım.

Gelin ağlar gelin,
Kınan kutlu olsun.
Gittiğin yerlerde,
Dilin tatlı olsun.

Dağdan kestim taftanı,
Hani bu gelinin aslanı?
Dağdan kestim cevizi,
Hani bu gelinin çeyizi.

Bugün şu gelinin kınası,
Başında mumlar yanası,
Çığırın gelsin anası.

İşte ben gidiyorum.

Sağ olur yine gelirim.

Yola çıktım yollar ırsız,

Bir para buldum yazısız,

Hem anasız hem babasız.

İşte ben gidiyorum.

Sağ olur yine gelirim.

Kız seni babam verdi mi?

Halep'ten kınan geldi mi?

Yarenin kızlar duydu mu?

Kız gelin kınan kutlu olsun.

Sevdiğim dilin tatlı olsun.

Tepede ardıç kurusu,

Dibinde keklik sürüsü,

Hani beş kızın birisi?

Kız gelin kınan kutlu olsun.

Sevdiğim dilin tatlı olsun. (Uysal, t.y. : 28- 29)

Yukarıdaki kına türküsü her ne kadar aynı başlıkta yer almışsa da söz dizilimi, hece ölçüsü ve uyakları üç farklı türkünün birleşimi olduğunu düşündürmektedir (1- Gelin ağlar yaşı yaşı..., 2- Bu gün şu gelinin kınası..., 3- Kız seni babam verdi mi?..)

Kına Türküsü (Canhasan):

Bahçelerde örümcesin,

Kız sana görümcesin,

Başkalarına bakma,

Abime diyeceğim.

Aldım alamadım,

Sevdim saramadım,

Çok istedim amma,

Yârin olamadım.

Bahçelerde kara taş,

Oynarlar iki kardeş,

Oynasınlar bakalım,

Onlar bize arkadaş.

Aldım alamadım,

Sevdim saramadım,
Çok istedim amma,
Yârin olamadım.

Bahçelerde örümce,
Aklım çıktı,
Gül yüzünü görünce (Uysal, t.y. : 29- 30).

Gelin okşaması (Merkez):

Gelin geldi kapımıza,
Şamıt oldu küpümüze,
Kova dibi karıncalı,
Yanı çifte görünceli,
Gelinimiz hoş geldin.

Boz deve boynunu uzatır,
Uzak uzak yol gözedir,
Şu gelen gelin bizdedir,
Gelin hoş geldin, hoş geldin (Uysal, t.y. : 32).

Kına Türküsü (Merkez):

İstanbul'dan gelir hıyar,

Çakı bıçağıyla soyar,

Vurmam elime kınayı,

Ben kınasızda giderim (Uysal, t.y. :33).

Kına Türküsü (Ağın):

Elek altında helvası,

Elinin içinde kınası,

Nerede bu kızın anası?

Kız kız anam kınan kutlu olsun.

Bu akşam ağızcağın tatlı olsun.

Geline kına yakarlar,

İnce daki takarlar,

Bu akşam mumlar yakarlar,

Kız kız anam kınan kutlu olsun.

Bu aksam ağızcağın tatlı olsun.

Anamın bacası yürekten tüter,
Babamın ekmeği çok güzel kokar,
Eloğlunun yüzü ok gibi batar,
Kız anam kınan kutlu olsun.
Bu akşam ağızcağın tatlı olsun (Uysal, t.y. : 33).

Kına Türküsü (İbrala):

Oğlan tarafından:

Kına yakmaya geldik,

Yüzüne bakmaya geldik.

Eđ boynunu gelinim,

Altın takmaya geldik.

Yüksüğümün kaşına,

Gözlerinin yaşına,

Sarı kına yakalım,

Toz zülüflü başına.

Niye gülmüyor yüzün?
Gönlün dolmasın hüzn.
Bugün mutlu göreceğiz,
Neşeli olsun düğün (Uysal, t.y. :34).

Kız evi tarafından:
Bugün misafir kızımız,
Dertli çalıyor sazınız,
Yeter ki mutlu olsun,
Mevla'dan bu niyazımız.

Kıncılar kına yakar,
Parmığına altın takar.
Top zülüflü başından,
Kınanın suları akar.

Ördek gölümüzde değil,
Saymık dilimizde değil,
Mutlu görmek isteriz,
Mevla'dan bunu dileriz (Uysal, t.y. :34).

Kına Türküsü (Fideriş):

Gel gelinin kaynanası,

Bu gün bu kızın kınası,

Çığırın gelsin anası.

Kınası karılır tasta,

Oğlan evi pek avasta,

Kız evi kara yasta.

Kız anam kız kınan kutlu olsun.

Söyle dillerin tatlı olsun.

Kız anası kız anası,

Hani bunun öz anası?

Sofrada kaldı kaşığı,

Büyük evler ıssız kaldı.

Kız anam kız kınan kutlu olsun.

Söyle dillerim tatlı olsun.

Altın tas içinde kınan ezilsin,
Sabah olsun güzel yüzün yazılsın,
Görümceler etrafına dizilsin.
Git kızım sağlıklıyla,
Sil gözünü yağlıyla.

Esvap yıkadığın ah taşlar,
O gölgelendiğin ağaçlar,
Tuz ekmek yediğin kardaşlar.
Git kızım sağlıklıyla,
Sil gözünü yağlıyla.

Babamın öküzü beştir,
Anadan ayrılmak güçtür,
Kızların emeği boştur.
Git kızım sağlıklıyla,
Sil gözünü yağlıyla.

Analar besler hurma ile
Eloğlu döğer yarma ile
Eloğluna oldum yalvarma ile

Git kızım sağlıyla,

Sil gözünü yağhıyla.

Gelinin yüreği tutuldu,

Oğlan evine yıkıldı,

Ananın beli büküldü (Uysal, t.y. :40- 41).

Esvap: Giysi

Yarma: İri yarılmış ağaç, odun.

Merkez kına türküsünde olduğu gibi her ne kadar aynı türkü olarak kayıtlara geçmişse de söz dizilimi, hece ölçüsü ve uyakları iki farklı türkünün birleşimi olduğunu düşündürmektedir. (1- Gel gelinin kaynanası..., 2- Altın tas içinde kınan ezilsin...)

Kına Türküsü (Kızılkuyu):

Aşağıdan gelir gelinin göçü,

Gelin mi ettiler canımın içi?

Beş yıl sakladım verdiğin saçı,

Ne yandasın sürmeli yârim,

Ne yandasın ne yanda (Uysal, t.y. :41).

Kına Türküsü (Merkez) :

Bizim alayımız leylek alayı,

Yitirdim yavrumu nerde bulayım?

Ayağı uymadık yavrum gelir mi?

Kanadı bitmedik kuzum gelir mi?

Yavrumu büyüttüm uçuramadım,

Saraylar önünden geçiremedim.

Ayağı uymadık yavrum gelir mi?

Kanadı bitmedik kuzum gelir mi?

Evlerinin önü asmadır asma,

Yavrum sen Allah'tan ümidi kesme,

Ümit kesip darılıp küsme.

Ayağı uymadık yavrum gelir mi?

Kanadı bitmedik kuzum gelir mi? (Uysal, t.y. :46).

Kına Türküsü (Denircik):

Ahmederim mahmuderim,

Dağlarda koyun güderim.

Yakman elime kınayı,

Ben kınasızda giderim.

Gara çadır ildir ildir,

Kardaş tabancamı doldur.

Vallah kardaş suçum yoktur,

Zalim analığı bir öldür.

Çekiverin atımın başını,

Siliverin gözlerimin yaşını.

Sakin ağlatmayın kız kardaşımı.

Şen anam evin şen olsun,

Ben gidiyorum ha habarın olsun.

Ocağa koydular bulgur kazanı,

Başıma koydular kahr tacımı,

Garip anam çeksin benim acımı.

Şen anam evin şen olsun,

Ben gidiyorum ha habarın olsun.

Gelinin başı yatmaz,

İğneler atlasına batmaz.

Güveyi gelinsiz yatmaz.

Şen anam evin şen olsun,

Gidiyorum ben ha habarın olsun.

Ama iççağa vardın mı ?

Yunduğun yeri gördün mü ?

Gelin olduğunu duydun mu?

Anam bensiz evi neylesin?

Altın tastaan yoğurdunu ayran eylesin.

Babamın oğlu var beni neylesin?

Şen anam evin şen olsun,

Gidiyorum ben ha habarın olsun.

Tepsiye korlar tuzu,

Ağlatmayın hanım kızı.

Anasının kadın kızı,

Bu gün misafirdir size.

Bu akşamlık yarın oğlen,

Ununu uğra ettiğim,

Hamurunu beze ettiğim,

Çamlaşıp ekmeğini ettiğim,

Kal evimiz kal,

şen evimiz şen kal.

Biner atın aksağına,

Gider olun yükseğine.

Bak yengenin samsağına,

Kızım kınan kutlu olsun,

Bacım ağzın tatlı olsun.

Yarenim kızlar elveda,

Esvap yıkadığım pınarlar,

Sıva çaldığım duvarlar,

Yiyip İçtiğim yarenler,

Bacımların yoldaşlarım,

Yarenlerim yoldaşlarım elveda (Uysal, t.y. :53- 54- 55).

İldir İldir (İldır İldır): Parıltı, parlayış.

Atlas: Yüzü parlak, sık dokunmuş bir tür ipekli kumaş, saten.

Içcak: Sıcak.

Uğra: Yufka açılırken hamurun tahtaya yapışmaması için serpiyen kalın un.

Beze: Hamur topağı, pazı.

Samsak: 1. Sarımsak. 2. Maşrapa, su tası.

Kına Türküsü:

Kız anası, kız anası,

Hani bunun öz anası?

Anam kızın çok muydu?

Hiç mehilin yok muydu?

Damınızda ot muydu?

Anam size yük müydü?

Bir kız size çok muydu?

Gidiyorum elinizden,

Kurtulayım dilinizden.

Yeşilbaşlı ördek olsam,

Sular içsem gölünüzden.

Atladı çıktı eşiği,

Sofrada koydu kaşığı,

Büyük evin yakışığı,

Kız anası, kız anası,

Hani bunun öz anası (Uysal vd. , 1992: 672).

4. 2. 1. 5. Hamam Türküleri:

Düğünden önce erkekler ve kadınlar kendi aralarında hamam eğlencesi yaparlardı. Erkekler hamamında damat yıkanır, tıraş olur, yine türkülerini havuzun etrafında dönerek söylerlerdi.

Ey gaziler yol göründü aman aman,

Yolda yolcum var benim,

Dağlar taşlar dayanamaz aman aman,

Benim ah-i zarime.

Ben havada uçar iken aman aman,

Al ilen tuttun beni.

Ben pahamı bilirken aman aman,

Bir pula sattın beni.

Ey gaziler yol göründü aman aman,

Yolda yolcum var benim.

Kadınlar hamamında umumiyetle söylenen türkü:

Oğlan oğlan kalk gidelim,

Sigarayı feneri yak gidelim,

A canım oğlan yalancı çoban.

Oğlanın elinde şapkası var,

Öpülecek sevilecek ablası var,

Ne güzel oğlan,

Yalancı çoban.

Oğlan oğlan,

Boynuma dolan.

Kollarım yastık,

Saçlarım yorgan (Uysal, 1969: 17-18).

Hamamda Söylenen Türkü:

Meyhanenin şişeleri parlıyor,

İçen dostlar zarı zarı ağlıyor.

Cerrah gelmiş yaralarım sarıyor.

Söyle doktor söyle ölecek miyim?

Ölmeden yârimi görecek miyim? (Nakarat)

Hamama gittim de yer bulamadım,

Yandı yürek yandı kar bulamadım,

Gönlüme münasip yar bulamadım.

Nakarat.

Hamama giderken bohçam da düştü,

Uçkurum kırıldı şalvarım düştü,

Zamane oğlanlar peşime düştü.

Nakarat (Karaman Valiliği, 1997: 30)

4. 2. 1. 6. Türküler:

Kına Gecelerinde Söylenen Türkü:

Kaleden kaleye şahin uçurdum, şahin uçurdum,
Ah ile vah ile ömrüm geçirdim, ömrüm geçirdim.

Gel abam sallama belalı derler,

Yağlığı boynunda dolalı derler.

Kalenin altında nar mı yenilir, nar mı yenilir,

Olura olmaza sır mı denilir, sır mı denilir.

Nakarat

Kaleden kaleye urgan gererler, urgan gererler,

Urganın üstüne çehiz sererler, çehiz sererler.

Nakarat

Kalenin altında taş ben olayım, taş ben olayım,

Yalnız yatana eş ben olayım, eş ben olayım.

Nakarat (Karaman Valiliği, 1997: 30).

Aba: Abla, büyük kız kardeş.

Halı Dokuya Dokuya (Taşkale) :

Orta Asya'dan çıktık yola,

Halı dokuya dokuya.

Ayrıldık on sekiz kola,

Halı dokuya dokuya.

Koyundan kırtık getirdik,

Obada kirman eğirdik,

Ot kökünden ip batırdık,

Halı dokuya dokuya.

Bacaya al bez asılır,

Sındıyla duman kesilir,

Bulgur şahını esilir,

Halı dokuya dokuya.

Şafak atar uyanırız,

Al kuşağı dolanırız,

Kara şalvar giyiniriz,

Halı dokuya dokuya.

Ocağımız tüter gider,
Çehizimiz yeter gider,
Ömrümüz de biter gider,
Halı dokuya dokuya.

Desenimiz özümüzdür,
Nur akıtan gözümüzdür,
Halıdaki izimizdir,
Halı dokuya dokuya.

Muradımızdır alımız,
Kızıllar Köyü belimiz,
Kirkıt vuruyor elimiz,
Halı dokuya dokuya (Uysal vd. ,1992: 671- 672).

Kirman: Elde yün eğirmeye yarayan araç.

Eğirmek: Yün, pamuk gibi şeyleri iç ile büküp iplik durumuna getirmek

Sındı: Makas.

Şahın (Sahın): İçinde yemek yenen bakır sahan.

Esilmek: Eksilmek, azalmak.

Kirkıt: Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış dişli araç.

Ayrılık:

Aman, yüce dağ başına kurdum arılık,

Yar yoluna ben olmuşum sarılık,

Evvel sevip sevip sonra ayrılık,

Yalan mı diyeyim zor gelir bana.

Aman yüce dağ başında oğlak güderim,

Ağlama sevdiğim buymuş kaderim,

Anandan babandan fayda yoğusa,

Kömür gözlüm tut elimden gidelim.

Altın kirmanını almış eline,

Yüzünü çevirmiş yayla yoluna,

Allah'ım güzelliği vermiş geline,

Göç giderken bir geline rastladım.

Yayla yollarında göç kater kater,

Ateşim yanmadan dumanım tüter,

Yaylanın pınarı bal bana yeter,

Arını yaptığı balı niderim?

Çıktım yüklü gün başına,
Bağırdım dudu kuşuna,
Doğan ayın on beşine,
Kız anam kınan kutlu olsun,
Söyle dillerin tatlı olsun.

Yine çöktü boz kayanın dumanı,
Gelin, kaldır göğsündeki kumanı,
Hacılar bayramı, tekbir zamanı,
Eller düğün bayram etsin,
Biz ah edelim, ah gelin.

Atladı çıktı eşiği,
Sofrada kaldı kaşığı,
Kız bu evin yakışığı,
Kız anası, kız babası,
Arpa getir saçlayım,
Orak getir biçileyim.

Baba kızın çok muydu?
Biricik kızın yük müydü?

Kör olası emmiler,

Hiç oğlunuz yok muydu ?

Kız anası kız anası,

Hani nerde öz anası (Uysal vd. ,1992: 673- 674).

Kater (Katar): Bir arada giden veya uçan hayvan dizisi.

Kuman: Kuşku

Bu türkünün de bir kına türküsüyle karıştığı sözlerinden anlaşılmaktadır. “Çıktım yüklü gün başına..., Atladı çıktı eşiği..., Baba kızın çok muydu?..” dizeleriyle başlayan dörtlüklerin sözlerinden geline yakıldığı anlaşılmaktadır. “Yine çöktü boz kayanın dumanı...” dizesi ise türkünün devamı etkisini uyandırmaktadır.

Çekirge:

Çekirge gider yazıya,

Ot koymadılar koyun ile kuzuya,

Kel avradı, donsuz koyan çekirge,

Dul avradı, ersiz koyan çekirge.

Ekmek teknesine varasım geldi,

Çoluğu, çocuğu satasım geldi,

Kel avradı donsuz koyan çekirge,

Dul avradı ersiz koyan çekirge.

Cennetten mi çıktın hey yeşilbaşı?

Yardan mı ayrıldın, gözlerin yaşlı?
Bir yüzük yaptırdım, cevahir taşlı,
O da yârin parmağına dar geliyor,
Sarıp sıkıp ayrılması zor geliyor.

Suya gider su testisi elinde,
Aller giymiş etekleri belinde,
Bir yar sevdim cümle âlem dilinde,
Çayırılık, çimenlik olmasın dayler beyler,
Yârimin koynuna girmesin eller.

Suya gider su testisi doldurur,
Eve gelir gül benzini soldurur,
O kız bizi iflah etmez öldürür,
Çayırılık çimenlik olmasın dayler,
Yârimin koynuna girmesin eller.

Kara yazı yazılmış benim bahtıma,
Felek pençe atmış sarayıma tahtıma,
İlim Karaman'dır, Köyüm Kahtama,
Feleğin cilvesine düştüm ağlarım.

Kızlar olmuş allı gelinler,
Şehit olmuş gurbet elde ölenler,
Var mı fakirin halin bilenler?
Benim halimden de bilen olmadı.

Yolum düştü Sartavul'un beline,
Biz düştük cümle âlem diline,
Allah alsın bizi eline,
Feleğin cilvesine düştüm ağlarım.

Yolum düştü gurbete, gel gardaş ara,
Açıldı içimde derin bir yara,
Mevlam sürmüş gözlerine siyah bir kara,
Kimseler düşmesin böyle bir dara,
Feleğin cilvesine düştüm ağlarım.

Süre süre indirdiler yazıya,
Dut ettiler algın alır tazıya,
İş başa düşünce ana bakmaz kuzuya,
Şu dağlar ardında bir ceylan yatar.

Ceylanım hey...

Kova kova indirdiler dağlardan,

Selam geldi ağalardan beylerden,

Ayırdılar beni bahçelerden bağlardan,

Şu dağlar ardında bir ceylan yatar.

Ceylanım hey... (Uysal vd. ,1992: 674- 675).

“1- Çekirge gider yazıya..., 2- Cennetten mi çıktın hey yeşilbaşlı?.., 3- Kara yazı yazılmış benim bahtıma..., 4- Süre süre indirdiler yazıya...” dizeleriyle başlayıp devam eden sözler, son dizelerde tekrarlanan sözlerde birlik olmadığından ayrı türküler izlenimi yaratmaktadır.

Habiller Türküsü:

Habiller'in kavakları,

Şır şır akar olukları,

Ben köyüme doyamadım,

Pilavlıdır çanakları.

Habiller'in önünde var çeşme,

Gel arkadaş yaramı deşme,

Yolun düşerse bizim köyden geçme,

Âşık olursun köyümün güzelliğine (Uysal vd. ,1992: 676).

Kırat Türküsü:

Aman gezdır, ağam da kıratı gezdır,

Kıratın alınına da maşallah yazdır,

Götür nalbanda da nalını düzdür,

Komşu bedenli de benli kıratım, malım devletim.

Kıratın üstünde bir uzun yayla,

Ne diyeyim, ağlarım, kaderim böyle,

Karaman'da bizim mesken İlimiz,

Bilmiyorum nerde kalacak garip ölümüz,

Ata intizarı aldık birader.

Çamın başında da tüter bir acı tütün,

Acı görmiyenin yüreği bütün,

Ziya'mın atını da pazarda satın,

Gelip geçenler de Ziya ölmüş desinler.

Atlılar gelmiş bineğim ister,

Kapıya gerilmiş dayısı dostlar,

Yirmi altın ile bir kuşak ister,

Aklı kâmil kendi tor Molla Veli,

Moskof Kalesinden zor Molla Veli.

Adana'dan çıktım kuşluğa yakın,
 Ana ben vuruldum kuşluğa yakın,
 Zamane puştundan kendini sakın,
 Ana ben vuruldum ona yanarım.

Adana'dan çıktım firar eyledim,
 Eremenek'e geldim karar eyledim,
 Kâr ettim sanırdım, zarar eyledim,
 Ana ben vuruldum, ona yanarım.

Atımı bağladım erik dalına,
 Gül gömleğim battı ecel terine,
 Kimseler uğramasın düşman şerrine,
 Ana ben vuruldum, ona yanarım (Uysal vd. ,1992: 676- 677).

Son üç dörtlük, tekrarlanan son dizeleri nedeniyle ayrı bir türkü olduğunu düşündürmektedir.

Tunam Türküsü:

Tunam ben vuruldum yapış elimden,
 Gök önceği kan olmasın belinden,
 Ben kalmışım, sen de kalma yolundan,
 Gül iken solduran Tunam ağlasın.

Gök öncektir aşiretin nakışı,
 Güvercin topuklu, keklik sekişli,
 İsmi sevdiğim zinhar yokuşu,
 Gök öncekli bahşiş kızı geçti mi?

Aslanoğlu Gargara'dan yürüdü,
 Yüreğinde yağ kalmadı eridi,
 Aslanoğlu bu kazada bir idi,
 Yandı gitti Aslanoğlu Mehmedi.

Attan düştüm sol bacağı kırıldı,
 Davut Efe önümüzde vuruldu,
 Baki Efe, dal boynuma sarıldı,
 Yandı gitti Aslanoğlu Mehmedi.

Kendirim asıldı selvi dalına,
 Ah! Kıratım geçti (de) zabit eline,
 Selam söylen konaktaki Hatice Hanıma (eşi),
 Selam söylen bahçedeki gülüme,
 Yandı gitti Aslanoğlu Mehmedi.

Kabrimi geniş kazın bol olsun,
 Lale, sümbül başucumda çok olsun,
 Ben ölürsem Baki Efe sağ olsun,
 Yandı gitti aslanoğlu Mehmedi.

Aslanoğlu: arkadaşlar, sapın bizim çardağa (eve),
 Halam su doldurmuş yeni bardağa,
 Benden selam söyleyin saçlı ördeğe
 Saçlı ördeğimi alan onmasın (Uysal vd. ,1992: 677- 678).

Öncek: İş önlüğü.

Lale Türküsü:

Laledir köyümüz,
 Taştan çıkar suyumuz,
 Sevip sevip salıvermek,

O da bizim huyumuz.

Lalenin çatal çeşmesi,
Şifadır suyundan içmesi,
Ne de hoş oluyor,
Şu kırlarda lale biçmesi.

Lale'nin bağlarına,
Kuş konmaz dağlarına,
Hiç bel bağlanmıyor,
Şu Lale'nin kızlarına (Uysal vd. ,1992: 678).

Kurtuluş Savaşı Sırasında Söyleşi:
Karadağ'dan vardım midem bulandı,
Kavgayı görünce kalbim inandı,
Altı aydır kâfire, kollar dayandı,
Yürü Nizam yürü, yarın talim var,
Bugün Karadağ'da pekçe zulüm var.

Al peşkirim bağı kaldı direkte,
Al gelinin sevgisi kaldı yürekte,
Altı aylık kuzusu kaldı belekte,
Yolladım askere kara bıyıklı.

Kışlanın önünde selvi söğütler,
Binbaşı oturmuş asker öğütler,
Elleri kınalı giden yiğitler,
Ağla annem ağla biz gider olduk,
Sılayı vatanı terk eder olduk.

Kışlanın önünde bir dolu testi,
Askerin üstüne çam yeli esti,
Ana kuzuları umudu kesti,
Ağlaman anneler gene geliriz.

İstanbul'a vardım burnum boşandı,
Top mercemlerim kama düşendi,
Silahı, bıçağı eller kuşandı,
Ağlaman anneler gene geliriz.

Kavga ettikleri bir derin dere,
 Sallaman kılıcı her yanım bere,
 Sorun yüzbaşıya sılamız nere?
 Sılanın dikenî gül oldu bana.

Esiver de, Karadağ'dan esiver,
 Karadağ'dan kısmetimi kesiver,
 Mektuplar gelmedi, anam küsüyor,
 Ağlaman anneler gene geliriz.

Aman yüce dağ başında oğlak güderim,
 Ağlama sevdiğim buymuş kaderim,
 Anandan, babandan fayda yoğusa,
 Kömür güzlüm tut elimden gidelim (Uysal vd. ,1992: 678- 679).

Peşkir: 1. Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu. 2. Yemek yerken kullanılan, el kurulanan, büyük mendil biçiminde pamuk veya keten bez, peçete.

Belek: 1. Kundak, çocuk bezi. 2. Beşiğe konan çocuk yatağı. 3. Bir çeşit çocuk beşiği.

Mercem: Kâkül, perçem.

Kam: Gam.

Cerit Kızı Türküsü:

Bir ayna olsam aynına,
Bir gece girsem koynuna,
Kız babalın boynuma,
Elleri Cerid gezenen.
Yaktın beni Cerid kızı,
Yıktın beni güzel Emo.

Evlerinin önü çukur,
Yanağında güller kokar,
Elvan elvan çulha dokur,
Elleri Cerid gezenen.
Yaktın beni Cerid kızı,
Yıktın beni güzel Emo.

Evlilerinin önü yazı,
Yazı da yayılır kuzu,
Ufukta Kârsızın kızı,
Elleri Cerid gezenen.
Yaktın beni Cerid kızı

Yıktın beni güzel Emo (Gülcan ve Yavuzaslan, 1989: 151).

Ayn: Göz.

Babal: Vebal, günah.

Çulha: İpten dokunan kumaş.

Kebap Türküsü:

Kebap ince, şiş ince,

Kebap şişte pişince,

Aman aman neneler,

Tombul tombul memeler.

Keten gömlek tetiri,

Öldüm kahir götürü.

Nakarat

Kebabı ince doğra,

Geçerken bize uğra.

Nakarat

Keten gömlek mil ile,

Kız oynattım zil ile.

Nakarat

Kebabın tuzu gibi,

Ağlarım kuzu gibi.

Nakarat

Keten gömlek dize dek,

Akşama gel bize dek.

Nakarat (Karaman Valiliği, 1997: 29).

Tetiri: Cevizin yeşil kabuğuyla yapılan, yeşile çalar koyu sarı.

Kahir: 1. Kahreden, zorlayan. 2. Baskın gelen, ezen, ezici.

Berber Türküsü:

Şu berberin usturası gümüştən,

Başım alıp çıkamadım bu işten.

Aman aman şişmanım aman,

Karakollara düşmanım aman,

Sevdiğime pişmanım aman.

Şu berberin dükkânı var bucakta,

Berber, tazeleri oynatırmış kucakta.

Nakarat (Karaman Valiliği, 1997: 29).

Bucak: 1. Köşe, bucak, uç, aç. 2. Kenar, yakın yer.

Kırat Türküsü:

Çekin kıratımı nalbant nallasın,

Verin parasını hakkı kalmasın,

Sen gülüm, kaymağımın gelin aman,

Efelerin oynağısın güzel aman.

Çekin kıratımı binek taşma,

Ellerim ulaşmaz eyer kayışına,

Sen gülüm, kaymağım, cilvelim aman,

Ortaların oynağısın sen aman.

Çekin kıratımı verin gemini,

Üstüne binenler sürsün demini,

Sen gülüm, kaymağım, şekerimsin aman,

Hovardalar oynağısın sen aman (Karaman Valiliği, 1997: 29).

İndim Kuyu Dibine:

İndim kuyu dibine,

Baktım suyun rengine,

Analar kız besliyor,

Vermezler sevdiğine.

Hey esmerim esmerim,

Al yanaktan dişlerim,

Seni bana verseler,

Çalgı çalar beslerim.

Ateşi nar isterim,

Eteği dar isterim,

Dar döşegin üstünde,

Cilveli yar isterim.

Hey esmerim esmerim,

Al yanaktan dişlerim,

Seni bana verseler,

Harmancı durur beslerim (Karaman Valiliği, 1997: 31).

Yemen'e Askere Giden Gencin Türküsü:

Karaman'dan çıktım yolum Yemen'e,

Asker çantasını vurdum sineme,

Ayrılık namesin verdim eline,

Tenhalarda bul da ver seher yeli.

Kader torbasına soktum elimi,

Karalı çıkardın kuramı felek,

Ne bir murat verdin, ne bir saltanat,

Diyar-ı gurbette büktüm belimi felek.

Mailim de al at gözün ağına,

Sağ yandaki Arap çifte dağına,

Konak evin ırak mıdır sevdiğim?

Ağzından da ak köpükler saçarsın,

Döner döner arkana da bakarsın,

Konur daylak senin vatanın nerde?

Kişniye kişniye döner yola bakarsın (Karaman Valiliği, 1997: 32).

Konur: Sarı ile siyah karışımı bir renk, koyu kumral, kestane rengi (öküz, inek için kullanılır).

Daylak: At, eşek yavrusu.

Mahpushanelerde:

Mahpushanelerde görmedim direk,

Kiminin on beşli kiminin kürek,

İdam cezalıya dayanmaz yürek.

Yanarım yanarım aşkına yanarım,

Demir parmaklıktan bakar ağlarım,

Mahpushanelerde serdim postumu,

Çok aradım bulamadım dostumu,

Aziz ahşaplarım bana küstü mü?

Yanarım yanarım aşkına yanarım,

Demir parmaklıktan bakar ağların (Uysal, t. y. :56- 57).

Karaman'la İlgili Bir Yemen Türküsü:

Kader torbasına soktum elimi,

Karalı çıkardın kuramı felek,

Ne bir murat verdin ne bir saltanat.

Nailim kırat gözümün ağına,
Sağ yanda arap çifte kadana,
Düşmüşünde kırk çifte dağına,
Konak yerin ırak mıdır sevdiğim?

Haykıra haykıra yola bakarsın,
Ağzından kızıl kanlar saçarsın,
Döner dönerde arkaya bakarsın,
Konur daylak gene vatanın nerede?

Karaman'dan çıktım yola Yemen'e,
Ayrılık namesin verdin elime,
Tenhalarda bul da ver seher yeli.

Yürü güzel yürü, yoluna yürü,
Eridi dağların kalmadı karı,
Gayet güzel olsa yiğidin yâri,
O da kederlenir zilfin taramaz (Uysal, t. y. :57).

Kadana: Köpeklerin boğazına takılan dişli halka, çivili tasma.

Konur: Sarı ile siyah karışımı bir renk, koyu kumral, kestane rengi (öküz, inek için kullanılır).

Daylak: At, eşek yavrusu.

Er Gibi:

Aşamadım Karaman'ın ilinden,

Kahve fincan kayar oldu elimden,

Korkar oldum ayrılıktan ölümden.

Er gibi meydanlarda dönenlerdeniz,

Bir ahbap yolunda ölenlerdeniz.

Kalkar kalkar sedirlere dayanır,

Pembe şalvar al kanlara boyanır,

Seni vuran zalim nasıl dayanır.

Er gibi meydanlarda dönenlerdeniz,

Bir ahbap yolunda ölenlerdeniz.

Duman vardır şu dağların başında,

Arzum kaldı toprağında taşında,

Bir bir değil cümle âlem başında,

Asıyorlar kömür gözlüm ağla gel,
Sözün geçer bir beylere söyle gel (Uysal, t. y. :57).

Şakir Efendi:

Şakir efendi, derler de geliyim yanına,
Katillik düşer mi senin şanına,
İdam kâğıdını taktın boynuna,
Efendim, efendim Şakir efendim,
İfadede yardım eyle efendim.

Şakir efendi derler de yüzüne baktı,
Olanca tüylerim ayağa kalktı,
Bağladı sicimi boynuma taktı,
Asıyorlar beni gel ağla bana,
Nasıl dayanırım ben sana?

Bileydim yazıya da gitmezdim,
Gafil durupta martinimi vermezdim,
Sol böğrümde değseydi de ölmezdim,
Konmaz uykulardan kaldırdın beni,
Ben de bir yiğidim öldürmen beni (Uysal, t. y. :58).

Kabak Türküsü:

Kabağı da boynuma takarım (aman),

Hovardayı gözünden çıkarım (hey),

Senin de gibi çapkınları,

Aman pazarlarda satarım (hey).

Aman linga linga lin kabak,

Haydi, açılır badi sabah (hey),

Aman sen şeker ol ben kaymak

Haydi, yiyelim parmak parmak (hey).

Aman odaları köşeli,

Haydi, içi mermer döşeli (hey),

Küçük hanım geliyor (vay vay),

Aman eli billur şişeli (hey).

Aman linga linga lin kabak,

Haydi, açılır badi sabah (hey),

Aman sen şeker ol ben kaymak,

Haydi, yiyelim parmak parmak (hey) (Ülkümen, 2011:224- 225).

Kaynana Türküsü (Kına gecesinde):

Kaynana kabak gibi,

Görümce şebek gibi.

Oğlanı da sorarsan,

Vitrinde bebek gibi.

Tarlanızda ot muydum?

Üstünüzde yük müydüm?

Bir evin bir kızıydım,

Gözünüzde çok muydum? (Uysal vd. , 1992: 671).

Karabiberim Biberim Türküsü:

Karabiber aş olmaz,

Allı da yar pullu da yar.

Her güzelde kaş olmaz.

Karabiberim biberim biberim,

Top top şekerim şekerim,

Candarmalar niriye gidelim.

Karabiber aş için,
Yandım da yar yar öldüm yar,
Yandım kara kaş için.

Karabiberim biberim biberim,
Top top şekerim şekerim,
Candarmalar niriye gidelim.

Karabiber soyulmaz,
Allı da yar pullu da yar,
Nazlı yâre doyulmaz.

Karabiberim biberim biberim,
Top top şekerim şekerim,
Candarmalar niriye gidelim (Ülkümen, 2011:221- 222)

İmaret Türküsü:
İmaret'in taşları,
Yeşildir ağaçları.
Ben sıdk ile bakmadım,
Çatık imiş kaşları.

Oğlan şaşirttın beni,
Ařka dűřűrdűn beni.
Aşk adamı ağlatır,
Dert adamı sűyletir.

İmaret iki yoldur,
Biri sağ biri soldur,
İki kaşın arası,
Cennete giden yoldur.
Nakarar.

Vay bana vaylar bana,
Yıl oldu aylar bana.
Bu yıl bűyle giderse,
Su vermez çaylar bana (Karaman valiliği, 1997: 30- 31).

Ali'm Türküsü:

Ali'min bindiği atlar,

Atlayıp geçtiği çaylar,

Koynuna girmesin yadlar.

Uyan Ali'm sabah oldu,

Gün doğmadan neler oldu. (Nakarat)

Evlerinin önü iğde,

İğdenin dalları yerde,

Altın kemer ince belde.

Nakarat.

Evlerinin önü marul,

Sular akar harıl harıl,

İnce belden sıkı sarıl.

Nakarat.

Evimizin önü kavak,

Kavaktan dökülür yaprak,

Elim kına, yüzüm duvak.

Nakarat.

Ali'min babası var,
Ardında kesesi var,
Ali'm ne güzel amma,
Pek çirkin babası var.
Nakarat.

Ali'm gitme pazara,
Uğratırlar nazara,
Ali'm ölsün diyenler,
Kendi girsin mezara.

Nakarat. (Karaman Valiliği, 1997: 30- 31)

Fatma'm Türküsü:
Aman Fatma'm n' olacak?
Mahkemeler talik olacak.
Yine gözler benim olacak,
Gül memeler benim olacak.

Aman Fatma'm hopla da gel,
Mor fıstanı topla da gel. (Nakarat)

Kapıları katıran,

Fatma'm bene batıran,

Ben hapiste yatıcam,

Fatma'm senin hatırın.

Nakarat (Karaman valiliği, 1997: 31)

4. 2. 2. Ezgilerine Ulaşılan Türkülerin Notaları ve İncelemesi:

Şekil 16: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.

DEVECİLER

Yöresi: Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi: Havva ERYİĞİT

Kaynaktan Aktaran: İsa Oğuz
Notaya Alan: Rıza ATÇEKEN

De-ve- ci- ler ga- tar ga- tar Zin- cir- le- ri su- ya ba- tar

6 Ya- vaş ge- lin a- lı- cı- lar Me- zar- lık- da a- nam du- yar

-1-

Deveciler gatar gatar,
Zincirleri suya batar.
Yavaş gelin alıcılar,
Mezarlıkta anam duyar.

-2-

Deve deveye dizildi
Dizimin bağı çözüldü.
Aklım kesti verecekler,
Gözlerime gan süzüldü.

-3-

Babam da çifde gitti mi?
Heybede ekmek bitti mi?
Analık keyfin yetti mi?
Vermen beni deveciye.

-4-

Ah mı derim vah mı derim?
Dağlarda koyun güderim.
Yakman elime kınayı,
Ben kınasız da giderim.

-5-

Keklik gelir seke seke,
Ayağında gümüş küpe.
Ben anamdan ayrılmazdım,
Ayırdılar çeke çeke.

-6-

Deve deveyi yider mi?
Deve de sarpa gider mi?
Bin tasa bir borç öder mi?
Vermen beni deveciye.

Tablo 1: “Deveciler” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Deveciler
Türkünün Yöresi	Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi	Havva ERYİĞİT
Kaynaktan Aktaran	İsa OĞUZ
Ses Kaydı Tarihi	15.03.1983
Notaya Alan	Rıza Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Mi
Türkünün Ses Aralığı	K7 (la- sol)
Türkünün Seyri	İnici- Çıkıcı
Türkünün Donanımı	Si b ²
Türkünün Makamı	Hüseyni
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	3/4
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	Dörtlük
Türkünün Söz Vezin Yapısı	8’li hece vezni.

Şekil 17: Karaman/ Eğilmez Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.

GÜMÜŞ IRBIĞIDIM GAYNADIM COŞDUM

Yöresi: Karaman (Eğilmez Köyü)
Kaynak Kişi: Mevlüt GÜLCAN

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Gü- müş ır- bı ğı- dım gay- na- dım- coş- dum
Gıy- ma- tım bil- me- di kö- tü- ye düş tüm

5
ya coş- dum ey ey Gen- di ya- ğı mı- la gav- rıl-
ya düş- düm ey ey A- nam a- nam Mu- ham- me- de

9
dım biş- dim Yar oy oy oy
ver be- ni Yar oy oy oy

-1-

Gümüş ırbığdım gaynadım coşdum,
Gendi yağımıla gavrıldım bişdim.
Gıymatım bilmedi kötüye düştüm,
Anam anam Muhammet'e ver beni.

-2-

İki Mustafa'dan Muhammet güzel,
Ak golun üstüne mercanlar düzer.
İki Mustafalar indi yalaya,
Sesi gelir dolayhdan avlıya.

-3-

Anam anam Muhammet'e ver beni,
Almazsa da dal boynuna sar beni.

Tablo 2: “Gümüş İrbığdım Gaynadım Coşdum” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Gümüş İrbığdım Gaynadım Coşdum
Türkünün Yöresi	Karaman (Eğilmez Köyü)
Kaynak Kişi	Mevlüt Gülcan
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	1986
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Re
Türkünün Ses Aralığı	T5 (la- mi)
Türkünün Seyri	İnici
Türkünün Donanımı	Si b ²
Türkünün Makamı	Uşşak
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	9/8
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	İki dörtlük, bir beyit
Türkünün Söz Vezin Yapısı	11’li hece vezni

Şekil 18: Karaman/ Manyan Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.

ADANA ÇARŞISINA

Yöresi: Karaman (Damlapınar (Manyan) Köyü)
Kaynak Kişi: İbrahim EREN

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Ada- na çar- şı- sı- na Gün ğar kar- şı- sı- na

A- dam böy- le- mi ya- par Ga- pı bir kom- şu- su- na

A- man dö- ne dö- ne dö- ne Ge- lin- mol- dun gi- ne

Mey- ha- ne- ler yı- kıl- dı yap- tı- ra- yım ge- ne ge- ne

-1-
Adana çarşısına,
Gün doğar karşısına,
Adam böyle mi yapar?
Gapı bir goşusuna.

Aman döne, döne döne,
Gelin m'oldun gine.
Meyhaneler yıkıldı, (NAKARAT)
Yaptırayım gine.

-2-
Adana'da bir guş var,
Ganadında gümüş var,
Hep bekledim gelmedi,
Onda bu gün bir iş var.

-NAKARAT-

-3-
Bahçalarda gök büber,
Şimdi kızlar pek kibar.
Kibar olsa ne yapar?
Oğlanlara naz satar.

-NAKARAT-

-4-
Tire çorap örmedim,
Ayağıma giymedim.
Yenile bir yar sevdim,
Doya doya gezmedim.

-NAKARAT-

Tablo 3: “Adana Çarşısına” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Adana Çarşısına
Türkünün Yöresi	Karaman (Damlapınar (Manyan) Köyü)
Kaynak Kişi	İbrahim Eren
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	24.04.1986
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Re
Türkünün Ses Aralığı	8’li (la- tiz la)
Türkünün Seyri	Çıkıcı- İnici
Türkünün Donanımı	Si b ² - Fa #
Türkünün Makamı	Hüseyni
Türküde Makam Geçkisi	Yok.
Türkünün Usûlü	2/4
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	Dörtlük
Türkünün Söz Vezin Yapısı	7’li hece vezni

Şekil 19: Karaman/ Damlapınar Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.

DAĞLARDA ARDIÇ KURUSU

Yöresi: Karaman (Damlapınar Köyü)
Kaynak Kişi: Osman Nuri KOÇAK

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Dağ-lar-da ar- diç ku-ru-su Dağ-lar-da ar- diç-ku-ru-su
Ha-ni üç kı- zın bi- ri-si Ha-ni üç kı- zın bi- ri- si

7
Di- bin- de kek- lik- sü- rü- sü Di- bin- de
A- na ben gi- di- yo- rum Sa- ğo- lun

12
kek- lik- sü- rü- sü
yi- ne ge- li- rim

-1-

Dağlarda ardiç kurusu,
Dibinde keklik sürüsü.
Hani üç kızın birisi?

Ana ben gidiyorum,
Sağ olun yine gelirim.

-2-

Ana besler hurmayılan,
Eller döğer kırmayılan.
Bir el oğlu sarmayılan.

-NAKARAT-

-3-

Ana besler yepe yepe,
Eller döğer tepe tepe.
Kulaklarda altın küpe.

-NAKARAT-

Tablo 4: “Dağlarda Ardıç Kuru” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Dağlarda Ardıç Gurusu
Türkünün Yöresi	Karaman (Damlapınar Köyü)
Kaynak Kişi	Osman Nuri Koçak
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	06.11.1985
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Sol
Türkünün Ses Aralığı	B6 (sol- mi)
Türkünün Seyri	Çıkıcı
Türkünün Donanımı	Si b ²
Türkünün Makamı	Uşşak
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	5/8
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	Ana söz üç mısra, nakarat beyit
Türkünün Söz Vezin Yapısı	8’li hece vezni

Şekil 20: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.

MEHMET OĞLANI BİR GAYADAN ATILAR

Yöresi: Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi: Hacer OĞUZ ŞAHİNTÜRK

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Meh- met oğ- la- nı bir ka- ya- dan at- tı- lar Gı- ra tı- nı

bin-beş- yü- ze sat- tı- lar Meh-me- dim Meh- me- dim- de as- lan

Meh- me- dim Ti- ren- de yol- la- rı- na- da yas- lan Meh- me- dim

Mehmet oğlanı da bir gayadan attılar,
Gır atım binbeşyüze sattılar.

Mehmedim Mehmedim de aslan Mehmedim,
Tren de yollarına da yaslan Mehmedim. (NAKARAT)

Mehmedimi de şu dereye vurdular,
Üleşini ak merkebe sardılar.
-NAKARAT-

Aşağıdan da geliyor köyün sucusu,
Ağlamış galmiş da Dudu Bacısı.
-NAKARAT-

Aşağıdan da geliyor başışcının bohçası,
Kimlere galmiş ağ üzümlü bahçası.
-NAKARAT-

Gır atımda beş on gündür yemez oldu yemini,
Acısından basdı da gırdı gemini.
-NAKARAT-

Çıktım baktım yayla yolu tozar mı?
Gabirciler gabirini gazar mı?
Anan buban divan'olmuş gezer mi?
-NAKARAT

Tablo 5: “Mehmet Oğlanı Bir Gayadan Attılar” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Mehmet Oğlanı Bir Gayadan Attılar
Türkünün Yöresi	Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi	Hacer Oğuz şahintürk
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	1983
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	Do
Türkünün Başlangıç Sesi	Do
Türkünün Ses Aralığı	T4 (si- mi)
Türkünün Seyri	İnici
Türkünün Donanımı	Yok
Türkünün Makamı	Çargah
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	5/8
Türkünün Usûl Geçkisi	Serbest- 5/8
Nazım Birimi	Beyit
Türkünün Söz Vezin Yapısı	Genellikle 11- 12’li hece vezni

Şekil 21: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.

İNCE ÇAYIR BIÇILIR MI

Yöresi: Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi: Hacer OĞUZ ŞAHİNTÜRK

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

İNCE ÇAYIR BIÇILIR MI

İn- ce ça- yır bi- çi- lir- mi Su- la- ra- yaz i- çi- lir-
Ba- na yar- dan vaz- geç der- ler Yar dat- lo- lur ge- çi- lir

mi Ah a- ma- na- man- da ben da- ya- na- mam
mi

Kü- çü- cük- sün naz- lı ya- rim ben gü- ve ne- mem

A- lı- ve- rin ta- ban- ca- mı a- ta- ca- ğım ben

Se- ni- ni- çin ma- pus- lar- da ya- ta- ca- ğım ben

-1-
İnce çayır biçilir mi?
Sular ayaz içilir mi?
Bana yardım vazgeçerler.
Yar datl' olur geçilir mi?

Ah aman aman da ben dayanmam,
Küçücüksün nazlı yarım ben güvenemem,
Alverin tabancamı atacağım ben,
Senin için mapuslarda yatacağım ben.

-2-
İnce çayır gelep gelep,
Yıkıldın gahbe felek,
Yazı beninen geçirdin,
Gışın ayırdın mı felek?

-NAKARAT-

-3-
Aziziye Aziziye,
Günler doğmuş şu yazıya,
Canlarım da gruban olsun,
Peşindeki bir guzuya.

-NAKARAT-

-4-
Elinizden elinizden,
Gurtulaydım dilinizden,
Yeşil başlı ördek olsam,
Sular içmem gölünüzden.

-NAKARAT-

(NAKARAT)

Tablo 6: “İnce Çayır Biçilir mi?” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	İnce Çayır Biçilir mi?
Türkünün Yöresi	Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi	Havva ERYİĞİT
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	15.03.1983
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Do
Türkünün Ses Aralığı	K7 (sol- fa)
Türkünün Seyri	Çıkıcı- İnici
Türkünün Donanımı	Si b – Do #
Türkünün Makamı	Hicaz
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	7/8 – 4/4
Türkünün Usûl Geçkisi	7/8 – 4/4
Nazım Birimi	Dörtlük
Türkünün Söz Vezin Yapısı	8’li ve 13’lü hece vezni

Şekil 22: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.

BİZİM AYNA DAŞ AYNA

Yöresi: Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi: Havva ERYİĞİT

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Bi- zi- may- na da- şay na a- ma- na- man
Bi- zim yol- dan ge- çer- ken a- ma- na- man

A- ma- nüs- tün- de beş- da- şoy- na Hay- di üs- tün- de- beş da- şoy- na
A- ma- na- lo- da- yı boş goy- ma Hay- di a- lo- da- yı boş goy- ma

A- da- lar A- da- lar a- da la- ra gel A- da- lar ga- la- ba- lık o- da- la- ra gel

-1-
Bizim ayna daş ayna aman amman,
Aman üstünde beş daş oyna,
Haydi üstünde beş daş oyna.
Bizim yoldan geçerken aman amman,
Aman al odayı boş goyma,
Haydi al odayı boş goyma.

Adalar adalar adalara gel, (NAKARAT)
Adalar galabalık odalara gel.

-2-
İnce çayır üstüne aman amman,
Aman uyur uyanamazsın,
Haydi uyur uyanamazsın.
Verme beni ellere aman amman,
Aman görür dayanamazsın,
Haydi görür dayanamazsın.

-NAKARAT-

-3-
İnce duvarın üstü aman amman,
Aman mendilim suya düştü,
Haydi o yarım bana küstü.
İsterse küssün yarım aman amman,
Aman dolanır akşam üstü,
Haydi dolanır akşam üstü.

-NAKARAT-

Tablo 7: “Bizim Ayna Daş Ayna” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Bizim Ayna Daş Ayna
Türkünün Yöresi	Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi	Havva Eryiğit
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	1983
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Do
Türkünün Ses Aralığı	T5 (la- mi)
Türkünün Seyri	Çıkıcı- İnici
Türkünün Donanımı	Si b ²
Türkünün Makamı	Uşşak
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	4/4
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	Ana söz dörtlük, nakarat beyit
Türkünün Söz Vezin Yapısı	7-12’li hece vezni.

Şekil 23: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.

DOĞM'EVİNİN ŞİŞELERİ

Yöresi: Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi: Hacer OĞUZ ŞAHİNTÜRK

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Doğ- me vi- nin şi- şe le- ri
A- nam ba- bam ba- şu- cum da

par- la yor par- lı- yor
ağ lı- yor ağ- lı- yor

-1-

Doğm'evinin şişeleri parlıyor,
Anam babam baş ucumda ağlıyor.

Aman Allah al başımdan künyamı,
Genç yaşımda zindan ettin dünyamı. (NAKARAT)

-2-

Karyoladan sarktı siyah saçlarım,
Gelin anam döküldü mü dişlerim?

-NAKARAT-

-3-

Doğm'evinin şişeleri boyalı,
Üç gün oldu ben dünyama doyalı.

-NAKARAT-

-4-

Aman Allah ben dünyama doymadım,
Doya doya muradımı almadım.

-NAKARAT-

Tablo 8: “Doğm’evinin Şişeleri” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Doğm’evinin Şişeleri
Türkünün Yöresi	Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi	Hacer Oğuz Şahintürk
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	05.10.1985
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Re
Türkünün Ses Aralığı	T5 (la- mi)
Türkünün Seyri	İnici
Türkünün Donanımı	Si b ²
Türkünün Makamı	Uşşak
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	6/4 - 4/4
Türkünün Usûl Geçkisi	6/4 – 4/4
Nazım Birimi	Beyit
Türkünün Söz Vezin Yapısı	11’li hece vezni

Şekil 24: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.

HOVARDA TÜRKÜSÜ

Yöresi: Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi: Hacer OĞUZ ŞAHİNTÜRK

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Köp- rü- den ge- çe- mi- yom Az dol- dur i- çe- mi- yom
Sen ben- den geç- ti- nam- ma Ben sen- den ge- çe- mi yom

Az dol- dur i- çe- mi- yom Ah a- man a- man ho- var- da
Ben sen- den ge- çe- mi yom Böy- le- niş- te mi o- lur

Ay- na- sı var du- var- da
Bal- dı- zı- na ho- var- da

Köprüden geçemiyom,
Az doldur içemiyom.
Sen benden geçtin amma,
Ben senden geçemiyom.

Ah aman aman hovarda,
Aynası var duvarda.
Böyle'niştemi olur?
Baldızna hovarda.

Köprüden geçe geçe,
Köprü salladı beni.
Seni de Yusun oğlu,
Gören ağladı beni,
İpsiz bağladı beni.

Ah aman aman hovarda,
Aynası var duvarda.
Böyle'nişte mi olur?
Baldızna hovarda.

Tablo 9: “Hovarda” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Hovarda Türküsü
Türkünün Yöresi	Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi	Hacer Oğuz Şahintürk
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	1983
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	La
Türkünün Ses Aralığı	T5 (la- mi)
Türkünün Seyri	Çıkıcı- İnici
Türkünün Donanımı	Si b ²
Türkünün Makamı	Uşşak
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	4/4
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	Dörtlük
Türkünün Söz Vezin Yapısı	7'li hece vezni

Şekil 25: Karaman/ Taşkale Kasabasında Söylenen Bir Türkünün Notaları.

ALİME TÜRKÜSÜ

Yöresi: Karaman (Taşkale Kasabası).
Kaynak Kişi: Hacer OĞUZ ŞAHİNTÜRK

Kaynaktan Aktaran: İsa Oğuz
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

A-li-me-nin su-da bul-dum i-zi-ni E-da-lım sür-me-lim
i-zi-ni Gal-dır-dum yaş ma-ğı öp-tüm
yü-zü-nü Ah a-ma-na-man A-li-me Bak şu-da be-nim
ha-li-me E-fe-le-rin gel-sin ya-nı-ma Val-la-ha gı-ya-rın
ca-nı-ma Yal-lah de-de ca-vır dö-lü yal-lah de
Ö-lü-yo-rum naz-lı ya-rım Al-lah de

Alime'nin suda buldum izini,
Edahım sürmelim izini.
Galdırdım yaşmağı öptüm yüzünü.

Ah aman amman Alime,
Bak şu da benim halime,
Efelerin gelsin yanma,
Vallaha gıyarın canma.

Yallah de de cavır dölü yallah de,
Ölüyorum nazlı yarım Allah de.

Alime'nin bir incecik ali var,
Ah aman amman ali var.
Şeker çalmış al yanağında balı var.

Ah aman amman Alime,
Bak şu da benim halime,
Efelerin gelsin yanma,
Vallaha gıyarın canma.

Yallah de de cavır dölü yallah de,
Ölüyorum nazlı yarım Allah de.

Oduncular dağdan odun indirir,
Edahım sürmelim indirir.
Gözüm yaşı değirmeni döndürür.

Ah aman amman Alime,
Bak şu da benim halime,
Efelerin gelsin yanma,
Vallaha gıyarın canma.

Heleli de cavır dölü heleli,
Oğlan çezsin güz bağlasın yaremi.

Tablo 10: “Alime” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Alime Türküsü
Türkünün Yöresi	Karaman (Taşkale Kasabası)
Kaynak Kişi	Hacer Oğuz Şanlıtürk
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	05.10.1985
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	Fa
Türkünün Başlangıç Sesi	La
Türkünün Ses Aralığı	K7 (fa#- mi)
Türkünün Seyri	Çıkıcı- İnici
Türkünün Donanımı	Do # - Fa #
Türkünün Makamı	Eviç
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	2/4
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	Ana söz beyit, nakarat dörtlük
Türkünün Söz Vezin Yapısı	11- 8’li hece vezni

Şekil 26: Karaman/ Eğilmez Köyünde Söylenen Bir Türkünün Notaları.

GİDİYORUM

Yöresi: Karaman (Eğilmez Köyü)
Kaynak Kişi: Mevlüt GÜLCAN

Kaynaktan Aktaran: İsa OĞUZ
Notaya Alan: Özlem VARIŞLI ATÇEKEN

Al ö-kü-zü çif- de goş- dum Al to-hu-mu yi- re saç-dım
Al ö-kü-zü gurt-lar yi- sin Al to-hu-mu guş dö- şür-sün

Ben bir he- lal ek- me- ğe düş -düm Ben gi- de- mem em- mim
He- lal ek- mek ha- ram ol- sun Bin gi- de- lim em- mim

oğ- lu
oğ- lu

-1-
Al öküzü çifde goşdum,
Al tohumu yire saçdım,
Ben bir helal ekmeğe düştüm,
Ben gidemem emmim oğlu.

-2-
Al öküzü gurtlar yisin,
Al tohumu guş döşürsün,
Helal ekmek haram olsun,
Bin gideli emmim oğlu.

-3-
Anan duyar baban duyar,
Ardımıza athı guyar,
Seni gör da beni giyar,
Ben gidemem emmim gızı.

-4-
Babamın evini yıktım,
Anamın belini büktüm,
Beşyüz altın aldım çıktım,
Bin gidelim emmim oğlu,

-5-
Gidiyorum elinizden,
Bir gurtulsam dilinizden,
Yeşil başlı ördek olsam,
Sular içmem gölünüzden.

-6-
Kilesin ? ittiğim,
Buçuğun uğra duttuğum,
Sesinden zabah ittiğim,
Gelin bacım gidiyorum.
Gidiyorum gidiyorum,
Melim sana ne diyorum.

Tablo 11: “Gidiyorum” Türküsünün İncelemesi:

Türkünün Adı	Al Öküzü Çifde Goşdum (Gidiyorum)
Türkünün Yöresi	Karaman (Eğilmez Köyü)
Kaynak Kişi	Mevlüt Gülcan
Kaynaktan Aktaran	İsa Oğuz
Ses Kaydı Tarihi	1986
Notaya Alan	Özlem Varışlı Atçeken
Türkünün Karar Sesi	La
Türkünün Başlangıç Sesi	Do
Türkünün Ses Aralığı	K6 (la- fa)
Türkünün Seyri	Çıkıcı- İnici
Türkünün Donanımı	Si b
Türkünün Makamı	Kürdi
Türküde Makam Geçkisi	Yok
Türkünün Usûlü	2/4
Türkünün Usûl Geçkisi	Yok
Nazım Birimi	Dörtlük
Türkünün Söz Vezin Yapısı	8’li hece vezni

5. SONUÇ ve ÖNERİLER:

Bu bölümde elde edilen veriler sonucunda varılan sonuçlar ve bu sonuçlar ışığında oluşturulan öneriler yer almaktadır.

5. 1. Sonuçlar:

1-Yüzlerce yıllık geçmişe ve zengin bir kültür mirası bulunmasına rağmen, Karaman İl Halk Kütüphanesi'nde, hakemli dergilerde, yayımlanmış tezlerde ve makalelerde ya da internet ortamında Karaman'ın tarih ve kültürüyle ilgili yeterli yazınsal kaynak bulunmamaktadır.

2-Halk tiyatrosunun önemli bir kolu olan seyirlik oyunları, uzun yıllar boyunca Türkiye'nin farklı yörelerinde oynanmıştır. Birçok akademisyen bu yörelerde oynanan oyunları incelemiş; tez, makale ve kitaplarında bu konuyu bilimsel çerçevede ele almıştır. Fakat Karaman'da oynanan seyirlik oyunları, halk kültürüyle yakından ilgilenen ya da bu geleneği yaşatmaya çalışan birkaç kişi haricinde incelenmemiştir.

3-Karaman'ın merkezinde ve birçok köyünde geçmişte oynanan seyirlik oyunlarının bir kısmı ya unutulmuş ya da unutulmak üzeredir.

4-Seyirlik oyunu için bir araya gelindiğinde genellikle birden fazla oyun oynanmaktadır. Her oyunun başında ve sonunda, oyuncuların bir sonraki oyuna hazırlanabilmesi için yöreye ait bir türkü seslendirilir. Dolayısıyla oyun ve müzik iç içedir.

5-Karaman türküleri de seyirlik oyunları ile aynı kaderi paylaşmaktadır. Bu durumun, yıllarca Konya'ya bağlı bir ilçe oluşundan kaynaklanabilecek bir sorun olduğu düşünülebilir. Fakat il olduğu 1989 tarihinden bu yana bu sorunun ortadan kaldırılması için herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür.

6- TRT, Kültür Bakanlığı vb. kurumlar ve bu kurumlara bağlı birimler, sanatçılar ya da akademisyenler il olduğu tarihten bu güne kadar Karaman'da türküleri derlemek adına herhangi bir alan çalışması yapmamıştır.

7- Türkülere kaynaklık edebilecek birincil kişiler ya hayatta olmadığından ya da belli bir yaş grubunun üzerinde olduğundan ve bu kişilere ulaşmanın güçlüğünden dolayı bazı türküler unutulmak üzeredir.

5. 2. Öneriler:

1-Yapılan araştırma süresince Karaman tarihi ve kültürüne ilgi duyan insanların ellerinde gerek Osmanlıca, gerekse Türkçe bazı kaynakların var olduğu gözlemlenmiştir. Bu kaynaklar resmi kurumlarca kopyalanıp, ivedilikle kayıt altına alınmalıdır.

2-Karaman köy seyirlik oyunları akademisyenler tarafından araştırılmalıdır. Böylelikle hem kültürel, hem sosyal hem de tarihi (felsefi, dini, siyasi...) konularda farklı bir takım verilere ulaşılabilir.

3-Karaman köy seyirlik oyunları ile ilgili halk bilimcileri tarafından alan araştırması yapılması zorunludur. Bu sayede oyunlar unutulmaktan kurtulacaktır.

4- Seyirlik oyunu için bir araya gelindiğinde genellikle birden fazla oyun oynanmaktadır. Her oyunun başında ve sonunda, oyuncuların bir sonraki oyuna hazırlanabilmesi için yöreye ait bir türkü seslendirilir. Dolayısıyla oyun ve müzik iç içedir. Bu iki gelenek bir arada ele alınmalıdır.

5-Seyirlik oyunlarında müziğin yeri, görevi ve etkisini ortaya koyacak bilimsel çalışmalar yapılmamıştır.

6- TRT, Kültür Bakanlığı vb. kurumlar ve bu kurumlara bağlı birimler, sanatçılar ya da akademisyenler tarafından, yine alan araştırması yapılarak Karaman türkülleri derlenmelidir.

7-Derlenecek türküller notaya alınarak, Karaman üzerine tescillenmelidir.

8-Sunulan bu araştırma, üniversitelerin edebiyat fakültelerinde okutulmakta olan "Halk Edebiyatı" dersine; güzel sanatlar fakültelerinin tiyatro bölümlerinde " Halk

Tiyatrosu” dersine ve konservatuar ya da mzık bölümlerinde “ Halk Müziği” ya da “Repertuar” derslerine kaynak oluşturabilir.

9-Ulaşılabilen Karaman’da oynanan köy seyirlik oyunları ve Karaman türkülerinin toplanması ve arşivlenmesi için yapılan bu çalışmadan, Karaman’daki ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan “drama” ve “müzik” derslerinde faydalanılabilir.

Kaynakça:

Açar, Yakup (2014). *TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Bulunan Kına Türkülerinin, Makam Dizileri, Usul ve Güfte Yönünden Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Artun, Prof. Dr. Erman (1987). Tekirdağ Köy Seyirlik Oyunları. 3. *Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, 3, 29- 39, Ankara: HAGEM Yay. , Başbakanlık Basımevi.

Artun, Prof. Dr. Erman (1993). Ritüel Kökenli Köy Seyirlik Oyunlarında “Canlandırma, Hayvan Benzetmeceleri ve Sembolleri”. 2.*Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, 191- 197, Ç.Ü. Basımevi, Adana.

Artun, Prof. Dr. Erman (1994). Ritüel Kökenli Trakya ve Balkan Köy Seyirlik Oyunlarında Ölme, Dirilme, Kız Kaçırma Motifleri. *Millî Folklor Dergisi*, 3, 22, Feryal Matbaacılık, Ankara.

Artun, Prof. Dr. Erman (1996). Köy Seyirlik Oyunlarındaki Düğünlerde Gelin Güvey Motifinde Eski Kültür İzleri. 3. *Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Ve Folkloru Kongresi Bidirileri*, 86- 95, Ankara.

Balcı, Ali (2013). *Karaman Başyayla Dünden Bugüne Başyayla*. Konya: S. Ü. Basımevi.

Büyükyıldız, H. Zeki (2009). *Türk Halk Müziği- Ulusal Türk Müziği*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

Denktaş, Doç. Dr. Mustafa, İncekara, Halil İbrahim, Güler, Doç. Dr. Ali ve Demirci, Musa (t. y.). *Karaman Tarihi ve Kültürü. VI* . Karaman: T.C. Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Duramaz, Uğur (2012). *Balıkesir Köy Seyirlik Oyunları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Duru, Talat (1999). *Karaman'ın Yakın Tarihteki Kültürü ve Gelenekleri*. Konya: Arı Ofset Matbaacılık.

Duru, Talat (2010). *Karaman Tarihi*. Konya: Anadolu Manşet Gazetecilik-Matbaacılık.

Düzgün, Yard. Doç. Dr. Dilaver (2000). Osmanlı Döneminde Geleneksel Türk Tiyatrosunun Genel Görünümü. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14, 63- 69, Erzurum.

Ekinci, Prof. Dr. Ekrem (2014). Karamanlı Ortodoks Rumlar Üzerine Birkaç Not. *Karamanname Dergisi*, 1, 17- 18- 19- 20.

Karadağ, Prof. Dr. Nurhan (1995). Türk Tiyatrosunun Kut-Törensel Kaynakları ve Köylü Tiyatrosu. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 112, s. 65-75.

Karakap, Gülseren, Özüdoğru, Prof. Dr. Şerife, Özkan, Nurettin, Denктаş, Doç. Dr. Mustafa ve Karayumak, Ömer(t. y.). *Karaman Tarihi ve Kültürü*. V, 3- 4, Karaman: T.C. Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.

Karaman Valiliği. (1997). *Karaman Yıllığı*. 2. Baskı. Ankara: TBMM Basımevi.

Özhan, Mevlüt (1997). Türkiye'deki Dramatik Köy Seyirlik Oyunları Üzerine Bir Atlas Denemesi. V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi- Halk Müziği Oyun Tiyatro Eğlence Seksiyon Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları, 292- 314.

Pelikoğlu, Mehmet Can (2007). *Mesleki Müzik Eğitiminde Geleneksel Türk Halk Müziği Dizilerinin İsimlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, GAZİ ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şahin, Mehmet (2010). *Türk Halk Müziğinde Coğrafi Motifler ve Türküler Atlası*. Yüksek Lisans Tezi, KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Tekerek, Prof. Dr. Nurhan(2007). Köy Seyirlik Oyunları, Seyirlik Uygulamalarıyla 51 Yıllık Bir Amatör Topluluk: Ankara Deneme Sahnesi ve Uygulamalarından İki Örnek: Bozkır Dirliği Ve Gerçek Kavga. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 24, 67- 123.

Toksoy, Atilla Coşkun (Kasım- Aralık 2012). Müzik ve Hareket Eğitimi Çerçevesinde Geleneksel Türk Tiyatrosu Öğelerinin Kullanılması Üzerine Öneriler. *Akademik Bakış Dergisi (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi)*, 33.

Topal, Cengiz (2005). *Karaman Kültür Envanteri*. Karaman: T.C. Karaman Valiliği İl Özel İdaresi Kültür Yayınları, 1.

Uysal, Abdullah, Alodalı, Necati ve Demirci Musa (1992). *Dünü ve Bugünüyle Karaman Kültür- Tarih- Coğrafya*. Konya: Arı Ofset Matbaacılık.

Uysal, Abdullah (1995). *Geçmişten Günümüze Karaman Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Kültür ve İlkler*. Konya: Arı Ofset Matbaacılık.

Uysal, Yrd. Doç. Dr. İdris Nebi (2011). *Karaman İli Ağızları ve Anadolu Ağızları Arasındaki Yeri*. Karaman: Karaman Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş. .

Uysal, Vehbi (t. y.). *Karaman Folkloru Derlemeler*. Karaman: Karaman'ın Sesi Matbaası.

Uysal, M. Vehbi (1969). Karaman Gelenekleri. *Arabaşı Özel Sayı*. Karaman: Karaman Kültür ve Dayanışma Yayın Organı.

Uysal, M. Vehbi (1984). Folklor. *Türk Dili ve Yunus Emre Kültür ve Sanat Dergisi*, 3, 53- 81.

Uysal, Vehbi ve Temizsoy, İlhan (1987). *Karaman* (2. Baskı). Konya: Kuzucular Ofset.

Ülkümen, Osman (2011). *Karaman ve Çevresi Türkmenleri*. Karaman: Özcan Ofset.

Yavuzaslan, Medeni ve Gülcan, Dr. Ali (1989). *Karaman Mahalle, Kasaba ve Köyleri Tarihçesi*.

Yıldırım, Prof. Dr. Ali ve Şimşek, Prof. Dr. Hasan. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Rıza Atçeken İle Kişisel İletişim, 11.02.2013.

Mehmet Eroğlu İle Kişisel İletişim, 15.03.2013.

Talat Duru İle Kişisel İletişim, 28.04.2013.

İsa Oğuz İle Kişisel İletişim, 19.12.2013.

İnternet Kaynakları:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5450f5bccee945.22123775, Erişim Tarihi:28.10.2014.

http://www.konya.edu.tr/dosyalar/bolum/egitimbilimlerienstitusu/tez_yazim_kilavuz.pdf, Erişim Tarihi: 20.02.2013.

http://www.karaman.gov.tr/default_B0.aspx?id=99 , Erişim Tarihi: 17.07.2013.

http://www.karaman.gov.tr/default_B0.aspx?content=1035, Erişim Tarihi: 17.07.2013.

<http://www.kmu.edu.tr/karamanoglumehmetbeyhakkinda.aspx>, Erişim Tarihi: 25.01.2014.

<http://www.karamanbulten.com/-p127-aid,6.html>, Erişim Tarihi: 05.02.2014.

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12094/turk-dil-bayraminin-732-yil-donumu-ve-karamanoglu-mehme-.html>, Erişim Tarihi: 02.03.2014.

http://www.esehir.com/index.php?islem=il&altislem=resimler&kat_kod=&il_kod=70, Erişim Tarihi: 02.03.2014.

<http://www.karamankulturturizm.gov.tr/kulturMd/sayfaGoster.asp?id=302>, Erişim Tarihi: 02.03.2014.

<http://www.teb.org.tr/images/upld2/haberler/Hvf20130717141803NEV.pdf>, Erişim Tarihi: 11.03.2014.

<http://www.konya.edu.tr/dosyalar/bolum/sosyalbilimlerinstitusu/Tez%20Oenerisi%20Yaz%C4%B1m%20K%C4%B1lavuzu.pdf>, Erişim Tarihi: 10.03.2014.

<https://www.facebook.com/karaman.iktm?pnref=story> Erişim Tarihi: 01.12.2014.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> Erişim Tarihi: 15. 02. 2014.

Artun, Prof. Dr. Erman (1987). *Tekirdağ Köy Seyirlik Oyunları*.
http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_tekirdag_01.pdf Erişim Tarihi: 02. 04. 2013.

Artun, Prof. Dr. Erman (1993). *Ritüel Kökenli Köy Seyirlik Oyunlarında “Canlandırma, Hayvan Benzetmeceleri ve Sembolleri*.
<http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/23.php> Erişim Tarihi: 02. 04. 2013.

Artun, Prof. Dr. Erman (1994). *Ritüel Kökenli Trakya ve Balkan Köy Seyirlik Oyunlarında Ölme, Dirilme, Kız Kaçırma Motifleri*.
<http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/57.php> Erişim Tarihi: 02. 04. 2013.

Artun, Prof. Dr. Erman (1996). *Köy Seyirlik Oyunlarındaki Düğünlerde Gelin Güvey Motifinde Eski Kültür İzleri*.
http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_seyirlik_izler.pdf Erişim Tarihi: 02. 04. 2013.

Düzgün, Yard. Doç. Dr. Dilaver (1999). *Erzurum Köy Seyirlik Oyunları: Araştırmanın Adı, Kapsamı ve Terminoloji Sorunu*.
<http://www.kulturelbellek.com/koy-seyirlik-oyunlari-arastirmasi/> Erişim Tarihi: 15. 01. 2014.

Düzgün, Yard. Doç. Dr. Dilaver (2002). *Törenselleşmiş Köy Seyirlik Oyunlarının Kaynakları*. <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=355821> Erişim Tarihi: 08.11.2014.

Karadağ, Prof. Dr. Nurhan (1995). *Türk Tiyatrosunun Kut- Törensel Kaynakları ve Köylü Tiyatrosu*. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13749.pdf> Erişim Tarihi: 04.10.2014.

Özhan, Mevlüt (1997). *Türkiye'deki Dramatik Köy Seyirlik Oyunları Üzerine Bir Atlas Denemesi*. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/mevlut_ozhan_dramatik_koy_seyirlik_oyunlari_atlas.pdf Erişim Tarihi: 22. 09. 2014.

Toksoy, Atilla Coşkun (Kasım- Aralık 2012). Müzik ve Hareket Eğitimi Çerçevesinde Geleneksel Türk Tiyatrosu Öğelerinin Kullanılması Üzerine Öneriler. *Akademik Bakış Dergisi (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi)*, 33. <http://www.akademikbakis.org/eskisite/33/17.pdf> Erişim Tarihi: 04. 02. 2014.

Ekler:

Ek- 1: “Deveciler”, “Gümüş İrbığıdım Gaynadım Coşdum”, “Adana Çarşısına”, “Dağlarda Ardıç Gurusu”, “Mehmet Oğlanı Bir Gayadan Attılar”, “İnce Çayır Biçilir mi?”, “Bizim Ayna Daş Ayna”, “Doğm’evinin Şişeleri”, “Hovarda”, “Alime”, “Al Öküzü Çifde Goşdum” adlı 11 türkünün ses kayıtlarının bulunduğu 1 (bir) adet CD’den oluşmaktadır.

Ek- 2: “Kız İsteme” adlı oyunun görüntü kaydının bulunduğu 1 (bir) adet CD’den oluşmaktadır

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Özlem VARİŞLİ ATÇEKEN	İmza:	
Doğum Yeri:	Karaman		
Doğum Tarihi:	07.08.1976		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Bayındır Köyü İlkokulu		Kaman/ Kırşehir	1987
Ortaöğretim	Anafartalar Ortaokulu		Karaman	1990
Lise	Karaman Lisesi		Karaman	1993
Lisans	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Müzik Eğitimi Bölümü	Konya	1997
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı	Konya	2012

Becerileri:	Yöresel yemekler yapmak, takı tasarımı.
-------------	---

İlgi Alanları:	Edebiyat, Sahne Sanatları, Sinema.
----------------	------------------------------------

İş Deneyimi:	1- 1997 yılından bu yan Karaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 17 okulda Müzik Öğretmenliği. 2-Karaman Halk Eğitim Merkezinde Müzik Öğretmenliği. 3-Karaman Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü'ne bağlı Karaman Gençlik Merkezinde Müzik Öğretmenliği. 4-Karaman Valiliği Türk Halk Müziği Korosu Şefliği. 5-Karaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü Türk Halk Müziği Korosu Şefliği.
--------------	--

Aldığı Ödüller:	1-Karaman Valiliği, Karaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Karaman Kültür Müdürlüğü'nden verilen takdir ve teşekkür belgeleri. 2- 2007 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın seminer ve sınav sonucu düzenlediği Türk Halk Müziği C Kategorisi Jüri Üyeliği, 2009 yılında yine bakanlıkça düzenlenen Türk Halk Müziği B Kategorisi Jüri Üyeliği belgeleri.
-----------------	--

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

239

Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Yrd. Doç. Aycan ÖZÇİMEN Öğr. Gör. Adnan KILIÇARSLAN Yrd. Doç. Dr. Hamit ÖNAL Yrd. Doç. Dr. Nurtuğ BARIŞERİ AHMETHAN
Tel:	O 544 470 86 78
Adres	Karaman Güzel Sanatlar Lisesi Elmaşehir Mah. 2248. Sok. No:6 Merkez/ KARAMAN